

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: ΤΑ ΖΑΓΟΡΟΧΩΡΙΑ ΩΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΤΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΟΡΕΙΝΟΥ ΚΑΙ
ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Εισηγητής: Δρ. Σπ. Λάσκαρης

Σπουδάστρια: Σουβαλιώτη Μαρία

ΑΡΙΘΜΟ	2034
ΕΙΣΑΓ.	

Α' μέρος: α' ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

- Τουρισμός, είδη τουρισμού
- Χειμερινός τουρισμός - διακρίσεις
- Χειμερινός τουρισμός στην Ελλάδα

β' Τα Ζαγοροχώρια αντιπροσωπευτική μορφή ορεινού και χειμερινού τουρισμού

β' μέρος: - Περιγραφή του χώρου - φυσικό περιβάλλον

- Η ιστορία της περιοχής από την παλαιολιθική εποχή ως τη Ρωμαϊκή αυτοκρατορία
- Ιστορικοί χρόνοι
- Ελληνιστική περίοδος
- Το Ζαγόρι στην Τουρκοκρατία
- Αρχιτεκτονική έκφραση.

γ' μέρος: - Υφιστάμενη κατάσταση - Βασικά προβλήματα

- Υφιστάμενες δυνατότητες - Προοπτική για μια αυτοσυντηρούμενη ανάπτυξη
- Αναλυτική κατάσταση κτιρίων του Ζαγορίου

δ' μέρος: - Συνολική πρόταση ανάπτυξης μέσα από την Γ' φάση της μελέτης που πραγματοποίησε ο Ε.Ο.Τ για την περιοχή

A' MEPOI

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ-ΕΙΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο τουρισμός σήμερα είναι χωρίς κομιά αμφισβήτηση ο πρώτος παράγοντας εισαγωγής συναλλάγματος για τη χώρα, ενώ συγχρόνως και ο μόνος που μπορεί να δώσει νέες θέσεις εργασίας αλλά και την προσδοκώμενη ενίσχυση της περιφέρειας. Βασικό όμως πρόβλημα δήμης του τουρισμού είναι εκείνο που συνδέεται με τη μορφή που έχει ή που θα έπρεπε να έχει ο τουρισμός μας, δηλαδή με άλλα λόγια ποιές μορφές του πρέπει να υθίσουμε ώστε να μπορέσουν να ξεπεραστούν βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η οικονομία. Οι φορείς της πολιτικής εξουσίας σπουσιζούν να αναπτύξουν ορισμένες εναλλακτικές μορφές τουρισμού που σύμφωνα με τις εκτιμήσεις τους θα δώσουν διεξοδα στο αδιεξοδα της τουριστικής οικονομίας και μια δυναμική ιθση προς το πάνω.

Οι ευρύτερο διαδομένες εναλλακτικές μορφές τουρισμού αναλυται συνοπτικό παρακάτω:

Γενικός τουρισμός είναι ο τουρισμός διακοπών ή αναμυχής και αποτελεί μια δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου του ατομου. Η μορφή αυτή του τουρισμού είναι αναμυβόλο η σημαντικότερη τόσο από άποψη μεγέθους στο σύνολο της τουριστικής αγοράς, όσο και από άποψη αναγκών σε πόρους και υπηρεσίες που απαιτούνται για την καλύτερη εξυπηρετηση των τουριστών. Ο γενικός τουρισμός διακρίνεται σε τουρισμό διαμονής, όπου ο τουρίστας παραμένει στον ίδιο τόπο ή περιοχή, σε τουρισμό περιήγησης, όπου ο τουρίστας παρουσιάζει γεωγραφική κινητικότητα, και σε τουρισμό μικτού χαρακτήρα που περιλαμβάνει τουρισμό περιήγησης και τουρισμό διαμονής.

Μορφωτικός τουρισμός στον οποίο κύριος σκοπός είναι η ομμετοχή των τουριστών σε πολιτιστικές γενικά εκδηλώσεις.

Τουρισμός υγείας όπου το κύριο κίνητρο των ατόμων που συμμετέχουν είναι η αποκοτάσταση της υγείας τους.

Τουρισμός άθλησης όπου κύριο κίνητρο είναι η άσκηση ενός αθλήματος.

Τουρισμός πόλης όπου κύριο χαρακτηριστικό είναι ότι το άτομο που συμμετέχουν ταξιδεύουν σε μια πόλη και την περιηγούνται για μερικές μέρες.

Συνεδριακός τουρισμός. Σ' αυτή τη μορφή τουρισμού υπάρχουν κάθε είδους οργανωμένες εκδηλώσεις όπως συνέδρια, συνομιλίες κλπ.

Οικογενειακός τουρισμός είναι η μορφή του τουρισμού που μετέχουν όλα τα μέλη μιας οικογένειας και συγκεκριμένο ποσό από όπου γι' αυτό υπάρχουν κάποιες προτεινόμενες εκπτώσεις από τους tour operators στα τουριστικά πακέτα.

Τουρισμός τρίτης ηλικίας, είναι η μορφή του τουρισμού ειδικά για ηλικιωμένα άτομα με σταθερό εισόδημα και πολύ ελεύθερο χρόνο.

Αγροτικός τουρισμός είναι οι δραστηριότητες υποίθριας αναψυχής που αναπτύσσονται στον αγροτικό χώρο και εντάσσονται στα πλαίσια της αγροτικής ζωής.

Επιλεκτικός τουρισμός, είναι η μορφή του τουρισμού που πραγματοποιείται από άτομα υψηλής εισοδηματικής στάθμης. Τα άτομα αυτά τις περισσότερες φορές κάνουν ατομικό τουρισμό (ατομικά τουριστικά ή αυτοσχέδια πακέτα ή αγορά τουριστικών υπηρεσιών μεμονωμένα).

Λαϊκός τουρισμός είναι η μορφή τουρισμού που πραγματοποιείται από άτομα χαμηλής εισοδηματικής στάθμης και που τις περισσότερες φορές ταξιδεύουν με δικό τους μεταφορικό μέσον.

Κοινωνικός τουρισμός, ορίζεται σαν το σύνολο των σχέσεων και φαινομένων τουριστικού χαρακτήρα που διευκολύνουν τη

σημειωτική στον τουρισμό των ασθενέστερων οικονομικά τάξεων, μέσω ειδικών παροχών και επιδοτήσεων.

Αλλά και τουρισμός εκθέσεων, τουρισμός περιπέτειας, θαλάσσιος τουρισμός, χρονομεριστικός τουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός, τουρισμός κινήτρων, οικολογικός τουρισμός, κοσμοπολίτικος τουρισμός, τουρισμός αναπήρων, και καταλήγουμε στον χειμερινό τουρισμό.

Χειμερινός τουρισμός είναι ο τουρισμός, διεθνής και εσωτερικός, που διαρκεί χρονικά περισσότερο από την κατά παράδοση τουριστική περίοδο ή την περίοδο τουριστικής αιχμής, και περιλαμβάνει φθινοπωρινούς, χειμωνιατικούς και ανοιξιάτικούς μήνες. Ολοένα με τις υποχουσες σε κάθε χώρα ειδικότερες συνθήκες. Τουριστικά εξισώνεται και εξομοιώνεται με την κονο-νική τουριστική οαιζόν και οηλό και φυσικά επεκτείνεται μεσο στο χρόνο.

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ-ΛΙΑΚΡΙΣΕΙΣ

Ο χειμερινός τουρισμός παρουσιάζεται από χώρα σε χώρα διαφορετικός και ουδό εξαρτάται από διάφορους παράγοντες όπως οι κλιματολογικές συνθήκες. Γι'αυτό πρέπει να διακρίνουμε τον χειμερινό τουρισμό σε:

Τουρισμό παραχείμασης που αναφέρεται σε τουριστικές δραστηριότητες ατομών που κάνουν διακοπές τον χειμώνα σε χώρες με ήπια κλίματα μικρής ή μεγάλης διάρκειας. Τα άτομα που μετέχουν σε τουρισμό αυτής της μορφής είναι συνήθως άτομα τρίτης ηλικίας που έχουν ελεύθερο χρόνο και σταθερό εισόδημα.

Τουρισμός χειμερινών οσπορ. Η μορφή αυτή του τουρισμού καλύπτει το σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που διεξάγονται στη διάρκεια του χειμώνα. Συγκεκριμένα καλύπτει τις δραστηριότητες εκείνες που εκδηλώνονται σε ορισμένο γεωγραφικό χώρο και για την ακρίβεια συνήθως σε ορεινές περιοχές, σε συνδυασμό πάντα με ορισμένες κλιματολογικές συνθήκες που πλησιάζουν τους 0 βαθμούς Κελσίου ή και κάτω από το μηδέν, χιόνι κλπ. Τα άτομα που κάνουν χειμερινά οσπορ κα με συναφείς προς αυτά δραστηριότητες. Πρόκειται δε για μια ευρύτερη γκάμα υψηλής εισοδηματικής στάθμης. Ο τουρισμός χειμερινών οσπορ είναι μια δυναμική μορφή τουρισμού που προσπαθούν να αναπτύξουν οι χώρες στα πλαίσια της προσπάθειάς τους να διαφοροποιήσουν και να εκμεταλλευθούν τους αδρανείς μήνες.

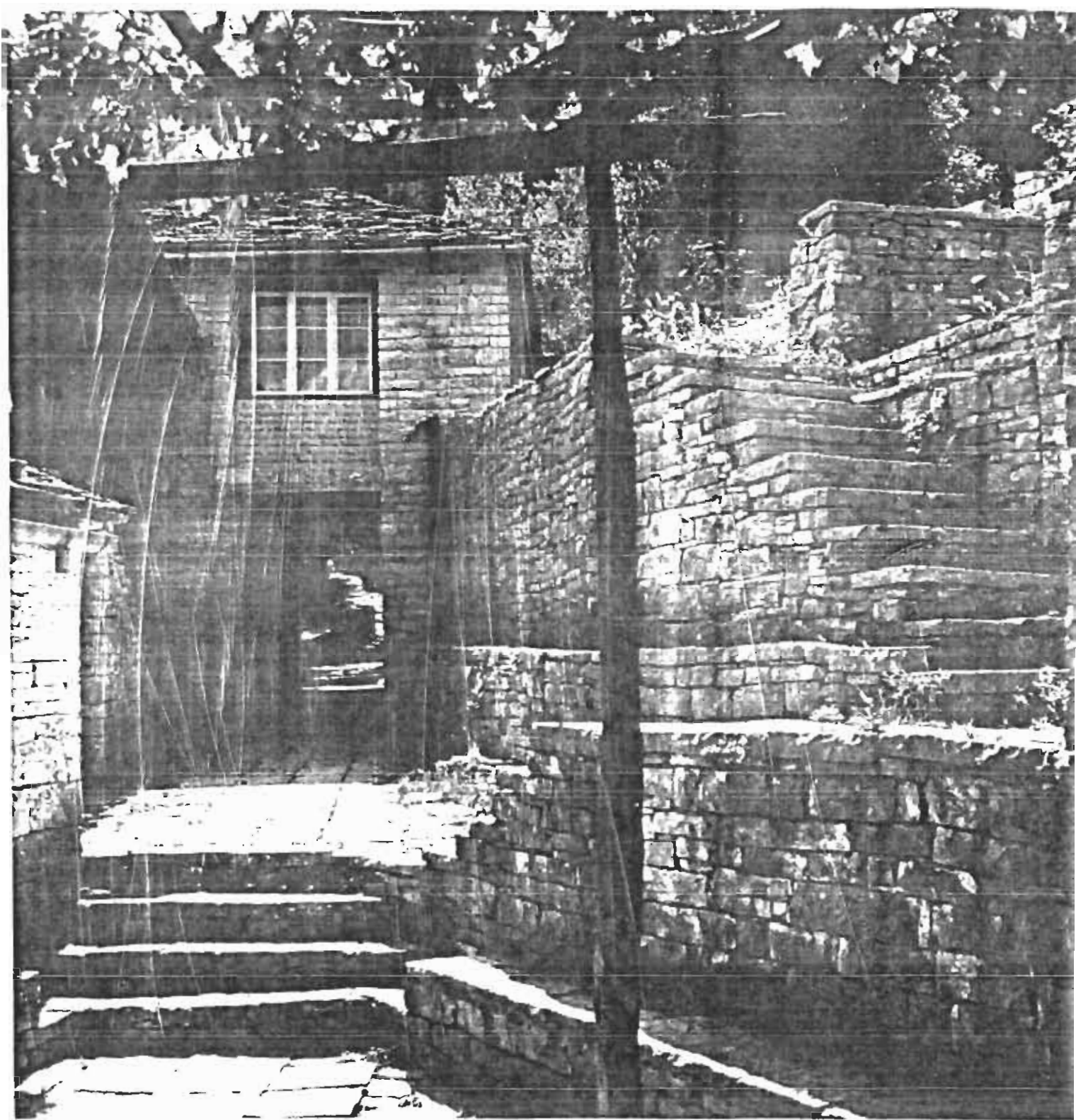
Ορεινός τουρισμός. Παρουσιάζει ορισμένες ομοιότητες με τον τουρισμό χειμερινών οσπορ, αλλά σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να ταυτιστεί με αυτόν. Συγκεκριμένα δεν έχει χρονικούς περιορισμούς εκδήλωσης και αναφέρεται στο σύνολο των δραστηριοτήτων υπαίθριας αναψυχής και τουρισμού που εκδηλώνεται αποκλειστικά και μόνο στις ορεινές περιοχές των χωρών που

επιθυμούν να αναπτύξουν αυτής της μορφής τον τουρισμό.

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Εδώ και αρκετά χρόνια έχει ξεκινήσει στη χώρα μας η προσπάθεια για τη δημιουργία χειμερινού τουρισμού. Μέχρι στιγμής χάθηκε χρόνος, χρήσιμες ώρες εργασίας και το αποτέλεσμα δεν είναι ικανοποιητικό. Η Ελλάδα το καλοκαίρι είναι γεμάτη τουρίστες, ενώ αντίθετα το χειμώνα η τουριστική κίνηση πέφτει κατακόρυφα. Όμως δυνατότητες υπάρχουν. Ζούμε σε μια χώρα που δεν είναι τίποτα άλλο από ένα βουνό που βγαίνει από τη θάλασσα. Βέβαια δεν μπορούμε να πούμε πως η κατάσταση είναι οπτασιολογική. Υπάρχουν αρκετά χιονοδρομικά κέντρα και γίνεται μια συνεχής προσπάθεια για τη βελτίωση και την ανάπτυξη τους. Μέχρι στιγμής, όμως, αυτά τα χιονοδρομικά κέντρα εξυπηρετούν βασικά Έλληνες χιονοδρομούς. Δεν έγιναν προσπάθειες να πληροφορηθούν οι Ευρωπαίοι ότι εκτός από τον ήλιο, στην Ελλάδα μπορούν να απολαύσουν και το χιόνι.

Γνωστό είναι ότι τον χειμώνα το μεγάλο τουριστικό ρεύμα προσανατολίζεται προς τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, οι οποίες ειδικεύονται στον χειμερινό τουρισμό και προσφέρουν όλες τις προϋποθέσεις για χειμερινά σπορ. Η χώρα μας δεν έχει όλες τις προϋποθέσεις (δηλαδή άφθονα χιόνια τον χειμώνα, έλλειψη τουριστικών και ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων στα κέντρα των χειμερινών σπορ κλπ.) ώστε να γίνει μια ανταγωνίστρια χώρα στα χειμερινά σπορ. Ακόμο ο χρόνος των διακοπών των τουριστών του χειμώνα είναι πολύ λιγότερος από αυτόν του θέρους. Αυτός ο παράγοντας έχει μεγάλη σημασία για τη χώρα μας που είναι απομακρυσμένη σχετικά με τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης.

Μονοδένδρι . Μονη Αγ. Παρασκευής .

β'. Τα Ζαγοραχώρια ως αντιπροσωπευτική μορφή
ορεινού και χειμερινού τουρισμού

Τα Ζαγοραχώρια θεωρούνται τα πράσινα διαμάντια της Ηπείρου. Είναι σαν να έβρεξε ο ουρανός χωριά! Σαράντα έξι μικρά χωριά, σκορπισμένα στην Ηπειρο, μέσα στα βουνά και την πλούσιο βλάστηση, από ψηλόκορμα πεύκα και έλατα.

Έξόλου το λέει και το όνομά τους, γιατί Ζαγόρι είναι ολαβική λέξη και σημαίνει "τόπος πίσω από τα βουνά".

Αν δεν τα έχει επισκεφθεί κανείς, δεν ξέρει τι θα πει Ελλάδα.

Όποια εποχή κι αν αποφασίσει να τα γνωρίσει κανείς είναι το ίδιο πανέμορφο. Τα περισσότερα μάλιστα απ'αυτά έχουν ανακηρυχθεί διατηρητέοι παραδοσιακοί οικισμοί. Το χαρακτηριστικό τους γνώρισμα είναι η γκρίζα πλάκα που χρησιμοποιείται στα σπίτια και στους δρόμους. Η "αμυντική", όπως ονομάστηκε, αρχιτεκτονική, το χαρακτηριστικό αρχοντικό, το λιθόστρωτο καλντερίμια και τα οριζόντια γεφύρια συνθέτουν την παραδοσιακή ομορφιά των χωριών. Μια ξεχωριστή ομορφιά που δε θα συναντήσει κανείς αλλού.

Αν θέλαμε να αναφέρουμε επιγραμματικά μερικά χαρακτηριστικά του Ζαγορίσιου χώρου θα εντοπίζαμε τα εξής:

- Πλούσια πολιτιστική παράδοση, αλλά που η μνήμη της είναι πολύ κοντό μας.
- Αρχιτεκτονική κληρονομιά, αλλά που χαρακτηρίζεται από ιδιαιτερότητα.
- Ποικιλόμορφο φυσικό τοπίο, ηλαιοποιημένο από οπάνια πανίδα και χλωρίδα, που το χαρακτηρίζει η μοναδικότητά του, αλλά και που δεν αξιοποιείται.

Είναι φανερό λοιπόν ότι τα Ζαγοραχώρια αποτελούν αντιπρο-

συνθετική μορφή ορεινού και χειμερινού τουρισμού. Ειδικότερο, είναι ιδανικός χώρος για την ανάπτυξη οικολογικού-φωτολαοτρικού τουρισμού λόγω του φυσικού του πλούτου.

Ακόμη στο πλαίσιο του αγροτουρισμού θα μπορούσε να συνδυαστεί ο τουρισμός περιήγησης και γνώριμίας με τον τοπικό πολιτισμό.

Ο θρησκευτικός τουρισμός, επίσης, είναι μια ειδική μορφή τουρισμού που δεν θάπρεπε να παραβλέφει κανείς, καθώς η περιήγηση του Ζαγορίου έχει να παρουσιάσει πάρα πολλά αξιούλογο και ενδιαφέροντα Μοναστήρια.

Μπορεί ακόμη να συμπεριληφθεί και ο τουρισμός υγείας, όπου βέβαια απαιτεί ειδικές εγκαταστάσεις με κεντρο-θεραπευτικά.

Έχουν λοιπόν το Ζαγοροχώριο να προσφέρουν πολλαπλές επιλογές για την υποστήριξη και ανάπτυξη του ορεινού και χειμερινού τουρισμού και κατά συνέπεια την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Η Χαράδρα του Βίκου

B' MEPOI

1. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ - ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η περιοχή του Ζαγοριού είναι, σύμφωνα με ορισμένα κριτήρια, η πιο ενδιαφέρουσα περιοχή της ηπειρωτικής Ελλάδας και ενδεχομένως, μοναδική σ'ολόκληρο τον ευρωπαϊκό χώρο. Την αξιολόγηση αυτή μπορεί κανείς να την δικαιολογήσει λαμβάνοντας υπόψη ότι η γεωγραφική και ιστορική απομόνωση του Ζαγοριού σε συνδυασμό με την απουσία προγραμμάτων εντατικής οικονομικής ανάπτυξης έχουν ως αποτέλεσμα την διατήρηση σε σημαντικό βαθμό των στοιχείων του φυσικού και του πολιτιστικού περιβάλλοντος στην κατάσταση που βρίσκονταν τον προηγούμενο αιώνα.

Το Ζαγόρι, μια ορεινή περιοχή με έκταση γύρω στα 1.000 τ.χλμ. περιλαμβάνει σήμερα 45 οικισμούς διάσπαρτους στο βορειοδυτικό τμήμα της Μίνδου. Οι δυσπρόσιτοι όγκοι των βουνών που περιβάλλουν την περιοχή την άφησαν έξω από τις βασικές οδικές αρτηρίες που συνδέουν την Λυτική με την Ανατολική Ελλάδα ενώ το ανάγλυφο του εδαφους (σχεδόν απουσιάζουν οι επίπεδες επιφάνειες) συνετέλεσε στην απουσία αναπτυγμένου οδικού δικτύου μεταξύ των χωριών. Αντίθετα, τα γεωγραφικά αυτά χαρακτηριστικά υποχρέωσαν τους κατοίκους και τους εμπόρους των παλαιότερων εποχών να αναπτύξουν ένα πλούσιότατο δίκτυο μονοπατιών τόσο για την μετοξύ τους επικοινωνία, όσο και για την διέλευση των καρβονιτών. Η χάραξη των μονοπατιών αυτών ακολουθούσε τα χαμηλότερα σε υψόμετρο περάσματα, που συνδυάζουν την ύπαρξη νερού και χόρτου για τα ζώα, αποφεύγοντας τους υψηλούς αυχένες που κρατούσαν χιόνι σε μεγάλες περιόδους μέσα στο χρόνο. Για το πέρασμα των ποταμών ή των εποχιακών χειμάρων ένα πλήθος από μικρά και μεγάλα πέτρινα γεφύρια κατασκευάστηκαν από εξαιρετικούς τεχνίτες της εποχής. Σήμερα σώζονται μόνο 45 απ'αυτά και φυσικά για να διατηρηθούν χρειάζονται

συντήρηση. Στα τμήματα του δρόμου όπου η λάσπη δημιουργούσε προβλήματα και δυσκολίες στους πεζούς και τα ζώα κατασκευάστηκαν αριστοτεχνικά λιθόστρωτα, ενώ στις απότομες πλαγιές και τις κατοκρούφες αναβάσεις πέτρινες σκάλες.

Στους οικισμούς που βρισκόνταν στα Ζαγορίσια όρια, όπως Βωβούσο, Γρεβενίτη, Καμπέρ Αγα, Ασπράγγελοι Αρίστη, Βρυσαχίλοι κ.ο. υπήρχαν χανιά για τη διανυκτέρευση. Τον ίδιο ρολό εξ'όλου έπειζαν και πολλά σιμωντικά μοναστήρια όπως αυτό της Βοτόρας, του Ραγκοβου και της Καλουτάς που ήταν κτισμένο πάνω ή κοντά στο κυρίο ιερόσημο και χρησιμοποιούντο ως σταθμοί ανάπαυσης και εμπορικών συναλλαγών. Τέλος, το χτισμένο από αγρότες περιβάλλον συμπληρώνεται από πολυάριθμους κερράμλους (ελάχιστοι σώζονται σήμερα), βρύσες, παρεκκλήσια, εικονοστάσια

Η οικονομική άνθηση που γνώρισε το Ζαγόρι τον 18ο και 19ο αιώνα - συνέπεια της εισροής μετανοστευτικού κεφαλαίου - έδωσε στους κατοίκους την δυνατότητα να επενδύσουν το χρήμα τους στις οικοδομικές κατασκευές. Φημισμένοι μαστοροί από την γειτονική Κόνιτσα αλλά κι απ'την υπόλοιπη Λυτική Μακεδονία επιστρατεύονται τότε και δημιουργούν έναν ανεπανάληπτο οικιστικό πλούτο, που αντίστοιχό του θα βρούμε σε ελάχιστες περιοχές της υπόλοιπης Ελλάδας: αρχοντικά, εκκλησίες, δημόσια κτίρια, κοινοχρηστοί χώροι, αλλά και μεμονωμένα σπίτια λαϊκών αποτελούν μοναδικά δείγματα αρχιτεκτονικής και πολεοδομικής αρτιότητας ανταποκρινόμενης στις συνθήκες ενός συστήματος με μικρούς βαθμούς ελευθερίας. Οι φυσικοί όμως περιορισμοί δεν έδρασαν ανασταλτικά. Αντίθετα ενίσχυσαν το αισθητικό αποτέλεσμα με τρόπο που η σχιστόπλακα και το ξύλο - τα βασικά οικοδομικά υλικά - να δημιουργούν την εντύπωση πως το χτισμένο περιβάλλον αποτελεί φυσική συνέχεια του τοπίου.

Το ενδιαφέρον βεβαίως δεν περιορίζεται στην εξωτερική όψη ή στα στοιχεία της λειτουργικότητας. Πολύ συχνά, στα πλουσιότερα κυρίως σπίτια, τα δωμάτια υποδοχής είναι διακοσμημένα με τοιχογραφίες που παράγγελλαν οι ιδιοκτήτες συνήθως στους χιονιαδίτες ζωγράφους. Οι λαϊκές αυτές ζωγραφιές αναπαριστούν εικόνες του φυσικού περιβάλλοντος, ιστορικές σκηνές ή αναπαράγουν απλώς διακοσμητικά θέματα. Διακοσμημένες ήταν επίσης κι οι οροφές με ξυλόγλυπτες κατασκευές ενώ πολλά απ' τα επιπλα ήταν φερμένα απ' όλα τα μέρη του κόσμου. Απ' τον ανυπολόγιστο αυτό πλούτο λίγο πράγματα σώζονται σήμερα καθώς το περισσότερο σπίτι κατορρέουν, οι λιγότεροι δε κάτοικοι δεν έχουν τις περισσότερες φορές ούτε το μέσο αλλά ούτε και το ενδιαφέρον για να εκτελέσουν το απαραίτητο έργο συντήρησης.

Η περιοχή του Ζαγοριού είναι από αιθθητική άποψη μια από τις ωραιότερες των Βαλκανίων. Οι μεγαλιώδεις κορυφές με τη μεγάλη χιονοκάλυψη (Νοέμβριος-Μάϊος), τα αλπικά λιβάδια και οι αλπικές λίμνες, οι βορινές ορθοπλαγιές της Γκεμήλος προς την μεριά του ποταμού Αΐου, όπου σχηματίζεται και η ομώνυμη χαράδρα, το φαράγγι του Βίκου με την μεγάλη σημασία των βιοτόπων του, η τεράστιο ποικιλία των φυσικών σχηματισμών που δημιουργούν τα άφθονα τρεχούμενα νερά και τέλος η εντυπωσιακή ανάπτυξη της βλάστησης - κυρίως στο ανατολικό τμήμα - ερμηνεύουν την προτίμηση των φυσιολατρών και τον θαυμασμό του επισκέπτη που έρχεται για πρώτη φορά σε επαφή με τον τόπο. Ίσως είναι και η μόνη περιοχή στην Ελλάδα όπου μπορεί κανείς να μιλήσει για συστηματικό φυσιολατρικό τουρισμό, συνδυασμένο με αλπινισμό, ορειβασία και καγιάκ στα δύσκολα νερά του Βοϊδομάτη και του Αΐου.

Όμως η ιδιαιτερότητα του Ζαγοριού και η μοναδικότητά του

έγκεινται κυρίως στην σημασία των βιοτόπων του. Εκεί θα συναντήσει κανείς περιοχές με πυκνή παρόχθεια βλάστηση, την μεταβοτική ζώνη της μεσογειακής μοκίας, την ζώνη του μικτού δάσους (κυρίως κωνοφόρα), το δάση της μαύρης πεύκης και οξυός, το ελατοδάση, τα δρυοδάση, ενώ στην υποαλπική ζώνη ευδοκιμεί ένα σπάνιο είδος πεύκου, το Ράμπολο, ενδυμικό της Βαλκανικής Χερσονήσου. Στην ολπική τέλος ζώνη, σε υψώματα μεγαλύτερα από τα 2.100 μέτρα, εκτεινούνται άφθονα λιβάδια με ποώδη βλάστηση και πολυετή συνήθως φυτά, πολλά από τα οποία είναι σπάνια.

Αν και δεν υπάρχουν ολοκληρωμένες συστηματικές μελέτες για την χλωρίδα του Ζαγοριού, εν τούτοις χάρις στις μονογραφίες που έχουν γίνει για ορισμένες περιοχές όπως η χαράδρα του του ποταμού Αϊου, οι κορυφές του όρους Τιμφή, ο φαράγγι του Βίκου και η γειτονική και εφραπτομένη με το Ζαγορικό κοιλάδα της Βόλλιας Κόλτης, τα στοιχεία που σήμερα διαθέτουμε είναι αρκετά ώστε να τεκμηριώνουν το εξαιρετικό ενδιαφέρον των βοτανολογών. Εκτός από τα φυτά των νοτιότερων περιοχών της Ελλάδας ή αυτά των Αλπεων και της Κεντρικής Ευρώπης που βρίσκουν εκεί καταφύγιο, η μεγάλη αξία της περιοχής συνδέεται με το σπάνια τοπικά ενδυμικά είδη όπως η *Mimosaella pseudosaxifraga*, το *Lithospermum goulandrionum* κ.α. η ενδυμικά της Βαλκανικής όπως η *Achilla abrotanoides*, το *Lilium albanicum*, η *Ranunculus serbica* κ.α. Ολόκληρη η περιοχή του Ζαγοριού, αλλά ιδιαίτερα οι κορυφές της Γκομήλας, η χαράδρα του Αϊου και το φαράγγι του Βίκου είναι πραγματικοί βοτανικοί παράδεισοι και τόποι ιδιαίτερης σημασίας σε ότι αφορά την διατήρηση σπανίων ειδών της ευρωπαϊκής χλωρίδας.

Στην περιοχή του Ζαγοριού θα βρούμε επίσης μια μεγάλη ποικιλία ζώων πολλά απ'τα οποία έχουν εκλείψει εντελώς στο

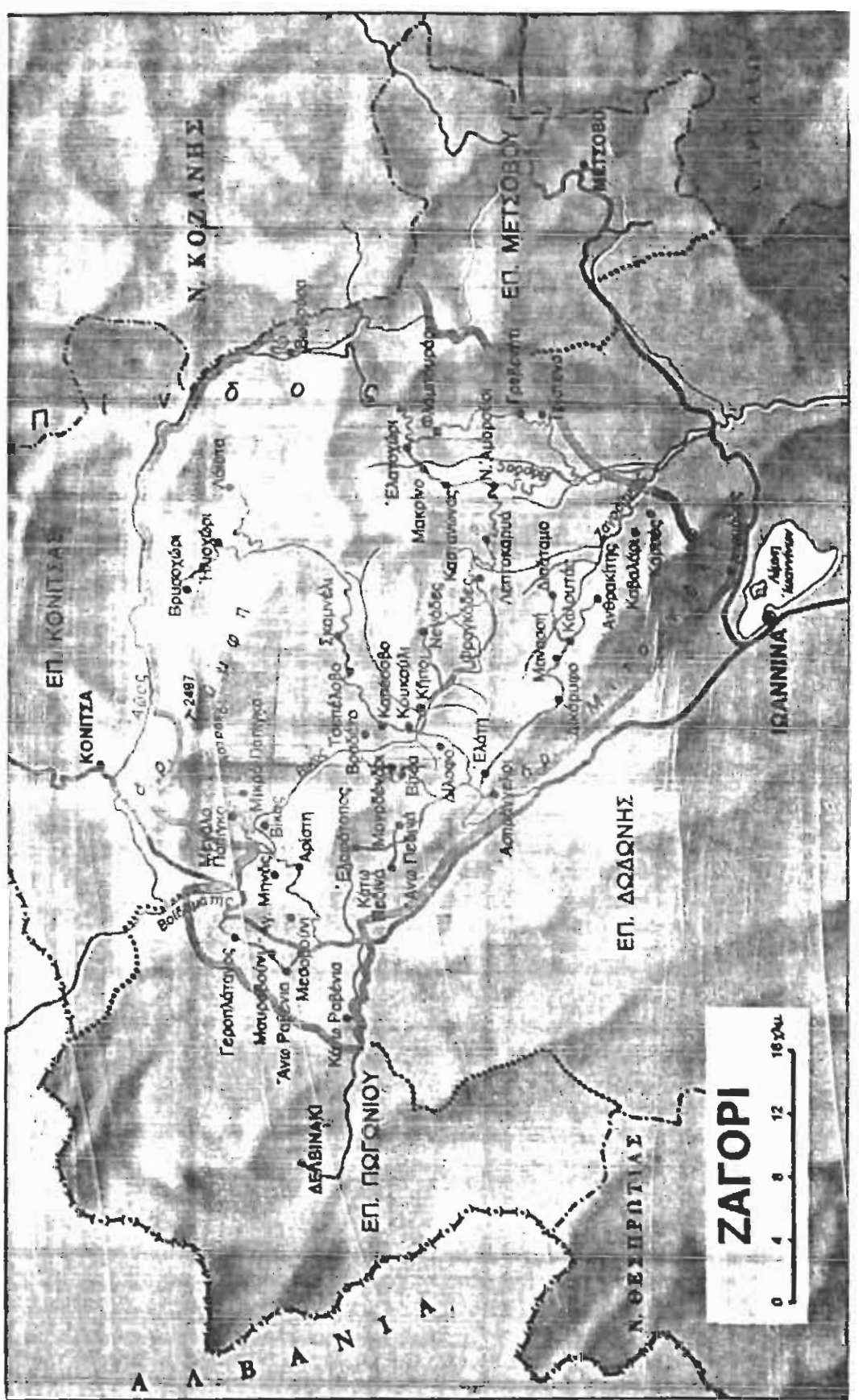
μεγαλύτερο μέρος της υπολοιπής Ελλάδας όσο και στην ευρωπαϊκή ηπειρο. Χαρακτηριστικός αντιπρόσωπος είναι η Αρκούδα (*Ursus arctos*) οι πληθυσμοί της οποίας βρίσκονται σε κρίσιμα επίπεδα, αλλά και άλλο θηλαστικό όπως η Βίδρα (*Lutra lutra*), ο Λύκος (*Canis lupus*), το Αγριόγιδο (*Rupicapra rupicapra*), ο Αγριόγαϊός (*Felix sylvestrus*) κ.α.

Εκτός απ'τα θηλαστικά στην περιοχή υπάρχουν σπάνια είδη πτηνών όπως ο Χρυσοετός (*Aquila chrysaetos*), ο Στουραετός (*Hieraeetus pennatus*), το Χρυσογέροκο (*Falco biarmicus*), ο Πυρροπελαγονός (*Circus nigra*), αλλά και αμφίβια όπως ο *Triturus alpestris* καθώς και πολλά σπάνια είδη εντόμων και σπονδυλίων όπως η πετολούδα *Parnassius appollo-rhodopaeus*, ο ελάφικονθάριος *Lucanus cervus*, κ.α.

Στην συγκεκριμένη οελίδα ακολουθούν χάρτες του Σογοριού και μια οπτικήνιση του Άρμιου Άμου-Βίκου.

Ηπειρος - Ιωνίνια

Χάρτης Περιοχής Ζαγορίου

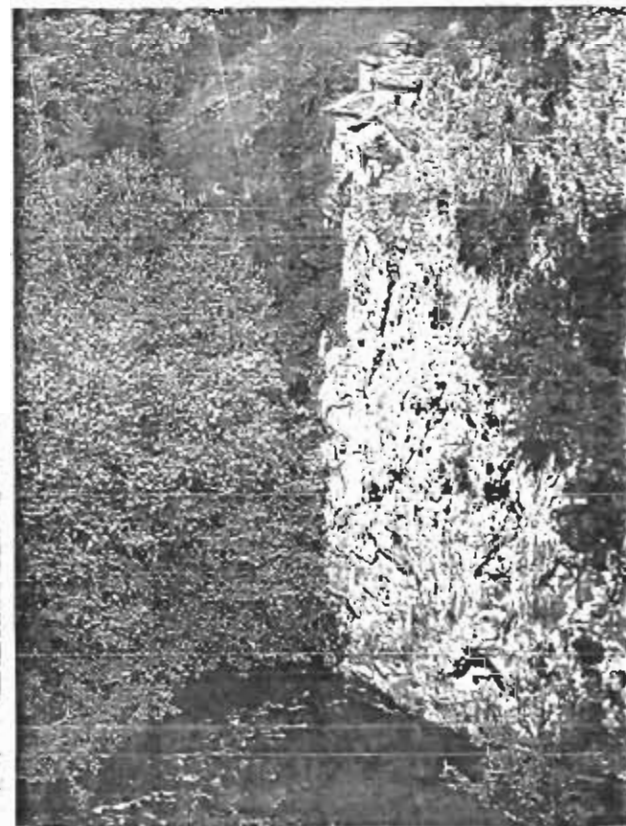
7 Πισίγκο

8 Χάραδρος του Αϊδου

Τσεκελόζο Μοναστηρι Ραγκοβάν

9 Αριστε: Το Μοναστήρι της Σηλαμπίτσας και το φαράγγι του Βίκου

Τρίτοξο γεφύρι
στο Βικό.

Η ιστορία της περιοχής από την Παλαιολιθική Εποχή ως τη Ρωμαιοκρατία

Το Ζαγόρι είναι η περιοχή στο κέντρο της Πίνδου, βορειο-βορειοδυτικά των Ιωαννίνων, ανάμεσα στο βουνό Μιτσικέλι και τον ποταμό Αώο που συμπίπτει στο μεγαλύτερο τμήμα του με το όριο της περιοχής. Κατά τους ιστορικούς χρόνους ο χώρος αυτός αποτελούσε το βορειοανατολικό άκρο της αρχαίας θολουράδας.

Η ιστορία της περιοχής κατά τους προχριστιανικούς χρόνους δεν έχει πλήρως διαφωτισθεί, καθώς τα οσασκοπικά δεδομένα είναι σχετικώς πενιχρά. Εξαιρούνται βέβαια οι περιπτώσεις της προϊστορικής θέσης στο Κλειδί, μιας βροχοσκεπής σπηλιάς στη δεξιά όχθη του βοϊδάματη στην περιοχή της Κλειδιώνας, και του αρχαίου κτηνοτροφικού οικισμού στη Βίτσα, όπου έχουν διενεργηθεί συστηματικές ανασκαφές.

Οι ανασκαφές έρευνες στο Κλειδί εφάρων σε υπε-πλούσιότατα ευρήματα, όπως πάνω από 30.000 λεπίδες και πάνω από 20.000 κομμάτια οστών, καθώς και εκατοντάδες οστεινο εργαλεία, δόντια, σφυριά λίθινα και άλλα ενδιαφέροντα μικροευρήματα.

Ως πρώτη ύλη για τη λιθοτεχνία χρησιμοποιούν κατάξοχην κροκάλες μούρου ή γκριζου πυριτόλιθου από τον κοντινό βοϊδάματη. Οι χρονολογήσεις με ραδιενεργό άνθρακα έδειξαν ότι τα μέχρι τώρα ευρήματα επεκτίνονται στη διάρκεια της Ανώτερης Παλαιολιθικής περιόδου, δηλ. από το 14.000 έως το 8.000 π.χ. περίπου όταν ο άνθρωπος ήταν σπηλαιολοδίσιτος κυνηγός και συλλέκτης της τροφής του.

Οι ενδείξεις από τις ανασκαφές, αλλά και από τις γενικότερες παλαιο-περιβαλλοντολογικές μελέτες, εκτός από τη διαπίστωση ζωής στην περιοχή σε τόσο παλαιότερες εποχές,

προσφέρουν σημαντικό στοιχείο και πληροφορίες για τις ανθρώπινες δραστηριότητες κατά την Ανώτερη Πολυτολιθική περίοδο.

Μετά από ένα μεγάλο κενό γνώσης, που φθάνει ως την υστεροελλαδική III Β περίοδο και συγκεκριμένα στο τέλος του 13ου αι.π.Χ., πληροφορίες αντλούμε από το ευρήματα στη στενή κοιλάδα, όπου βρίσκεται το χωριό Κάλμποκι στην ανατολική πλευρά του οροπέδιου μεταξύ Ελοφάτοπου και Κοίτη Πεδινιών. Πρόκειται για κιβωτισοχημικούς τάφους με κτερισματο-αγγεια χοντρές από περιδερματο, χάλκινα κοσμήματα και όπλα-που υποδεικνύουν ότι στα οροπέδια της Ηπείρου κατά την Υστερή Χαλκακρατία συναντιώνται πολιτιστικό στοιχείο από τον μυκηναϊκό κόσμο, αλλά και από τη σύγχρονη μεσευρώπη και βόρεια από τη γειτονική Άνω Μακεδονία.

Κατά την εποχή αυτή η Ηπειρος διονυσι-περίοδο ευημερίας και πλούτου με εμπορικές ερκοινωνίες με το νότο και το Βορρά που διεξάγονται ειρηνικά.

Συνεπώς οι αρχαϊκές ειδήσεις για τις σχέσεις της Ηπείρου με τον μυκηναϊκό κόσμο διαμεσου των πορολιών, υπό το φως των παροπάνω ευρημάτων, αποκτούν ιδιαίτερη σημασία, γιατί μοιάζουν να αποσπίνται πλέον από την αχλύ του μύθου και να εριοέρχονται στον ορίζοντα ιστορικών γεγονότων που επιβεβαιώνονται από την αρχαιολογική έρευνα.

Ταυτόχρονα όμως οι περιοχές αυτές παίζουν σπουδαίο ρόλο στα περάσματα ανάμεσα στην ανατολική και δυτική πλευρά της οροσειράς της Πίνδου, καθώς και στη διεξαγωγή του εμπορίου με την κεντρική και τη Ν.Α. Ευρώπη, όπως μαρτυρούν τα κτερισματο των τάφων, τα οποία έχουν βόρεια προέλευση. Ωστόσο, οι κάτοικοι της περιοχής, παρόλο που βρίσκονται στο κέντρο αυτών των επιδράσεων και των πολιτιστικών ρευμάτων, δεν έμειναν

ποθητικοί θεστές, αλλά συμμετείχαν ενεργά.

Απόδειξη για το παραπάνω αποτελούν τα χειροποίητα αγγεία από τους τάφους του Ελαφότοπου, που είναι εγχώριας παραγωγής. Λε σημειωθεί εξόλλου ότι οι σχετικές παρατηρήσεις επέτιψαν στον καθηγητή Σ.Λακάρη (1) να συμπεράνει ότι "οι τέσσαρες τάφοι του Κολμπακίου παρέχουν την πρώτη συγκεκριμένη αποδειξιν περί της ελληνικότητας των ηπειρωτικών φύλων κατά τους υστεροελλαδικούς χρόνους".

(1) Σ. Λακάρης. Προϊστορικοί τάφοι παρά το Κολμπακί-Ιωάννινων
Ιστορική Εφημερίς 1956, σ. 114-153.

Ιστορικοί Χρόνοι

Η επέκειμη μεγάλη περίοδος από τον 9ο-8ο αιώνα έως το τέλος του 4ου αιώνα π.Χ. φωτίζεται επαρκώς από τις συστηματικές ανασκοφές που διεξάγονται από το 1965 κ.εξ. από την Ι.Βοκοτόπουλου στη θέση "Γενίτσαρη", ανάμεσα στις κοινοτικές περιοχές Βίτσας και Μονοδενδρίου.

Κατά τις ανασκοφές, γνωστές στη διεθνή βιβλιογραφία ως ανασκοφές στη Βίτσα Ζαγορίου, αποκαλύφθηκε ένας μικρός κτηνοτροφικός οικισμός με δύο παρακείμενα νεκροτοφεία.

Καθώς προκειται για το μονοδικό αρχαίο χωριό, που έχει ανασκοφές συστηματικό, οι ανασκοφές και οι σχετικές δημοσιεύσεις θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικές.

Τα στοιχεία έχουν αποκαλύψει λεπτομερές τεσσάρων μηνών ή αφηδαιών σπιτιών των γεωμετρικών και αρχαϊκών χρόνων και ορθογώνιων της κλαστικής περιόδου.

Γενικά το μονοχωρο σπίτι αποτελούν τη μεταφορά σε λιθινή κατασκευή κοίμων και ορθογώνιων κλαδοπλεκτών καλυβιών των νοσηδών. Το υψος των λιθινών τοίχων διαφέρει από σπίτι σε σπίτι, καθώς σε μερικά βρέθηκαν ογκώδεις λιθόσωροι από τη διάλυση των τοίχων, ενώ σε άλλα φαίνεται ότι μόνον το κατώτερο τμήμα τους ήταν λιθίνο, ενώ η ανώτερή ήταν κατασκευασμένη από αφητες πλίνθους. Η κάλυψη γινόταν με κλαδιά ολεπμένο με πηλό, ενώ το δάπεδο αποτελείτο από πατημένο πηλό σε ολλεπόλληλες στρώσεις.

Η σοφία διαμορφωνόταν με υπερυψωμένο πηλό, που μερικές φορές περιβαλλόταν από μακρόστενες πέτρες από φλύσχη. Αισθητική είναι μια οικία του 4ου αιώνα π.Χ., που αποτελείται από 4 μεγάλα δωμάτια με αρκετά κινητά ευρήματα και ήταν στεγασμένη με καμύλα κεραμίδια.

Στα δύο Νεκροταφεία, το Βόρειο και το Νότιο, και στη Ν.Α. γωνιά του οικισμού έχουν ανιχνευθεί συνολικά 181 τάφοι, σε αλληλεπάλληλο στρώματα, που χρονολογούνται από τον 9ο-8ο αιώνα έως τον 4ο αιώνα π.Χ., και ανήκουν οι περισσότεροι στον τύπο του λιθωφρού. Εκτός από δύο τάφους όλες οι υπόλοιπες ήταν κτερισμένες με οποιδήποτε ευρήματα να είναι υπερabundance.

Προκειται για αγγεία, όπλα και κοσμήματα. Σεχωρίζουν οι δύο ραφινιστότερες πρόχοι της κορινθιακής χαλκούργιας (α: β' μισό του αι. π.Χ., β: αρχές 5ου αι. π.Χ.) με περίτεχνες λαβές και κοσμούνται στο υψηλότερο σημείο με ανάγλυφο γυναικείο κεφαλί αναρτισσά σε δύο ραδοίκες.

Το αναγίο του μολυσσικού χωριού στη Βίτσα ίσως δε θα γίνει ποτέ γνωστό. Αυτό όμως δε μειώνει τη σημασία του αρχαιολογικού χώρου, ο οποίος προσφέρει σημαντικές πληροφορίες για τη ζωή, το πολιτιστικό επίπεδο και το εθιμολογικό των κατοίκων του, καλύπτοντας έτσι εν μέρει την έλλειψη γραπτών πληροφοριών από τους αρχαίους συγγραφείς.

Με βάση το ευρήματα τεκμηριώνεται η θεωρία ότι ο οικισμός της Βίτσας ήταν θερινή διαμονή νομάδων κτηνοτρόφων οι οποίοι, όπως και οι σύγχρονοι Σαρακατσάνοι, το φθινόπωρο μετακινούνται στα χειμαδιά.

Ετσι εξηγείται ο μεγάλος αριθμός των κορινθιακών, ηλείων, θακίσιων και αττικών πήλινων και χάλκινων αγγείων που προέρχονται από τις κορινθιακές και ηλείακές αποικίες στα παράλια της Ηπείρου και από το αττικό εμπόριο που από τον 5ο αι.π.Χ. και μετά επικρατεί στην Ηπειρο.

Τελικά, το οριστικό τέλος του οικισμού επέρχεται, γύρω στα μέσα του β' μισού του 4ου αι.π.Χ., όταν ο οικισμός καταστρέφεται από πυρκαϊά.

Ελληνιστική περίοδος

Απο την επόμενη λοιπή για την Ηπειρο περίοδο των ελληνιστικών χρόνων έως την καταστροφή από τους Ρωμαίους το 167 π.χ. έχουμε στη διάθεση μας ερείπια αρχαίων κτισμάτων, όπως στο Κορέβατο, όπου διαπιστώνεται ούλημένος χτιστός θαλαμοειδής τώφος και μεμονωμένο κίνητο επιθήματα, τα οποία υποδεικνύουν κατεπείγουσα διόγκωση εσόδων. Το λείψανο όμως ηθροειδικού χαρακτήρα, τα οποία διαπιστώνονται, είναι σημαντικά γιατί εντοπίζονται σε βασικές θέσεις επικοινωνίας της αρχαίας πόλεως με τις γειτονικές περιοχές και λαμβάνουν την κυρία οριζική γραμμή προς το βόρειο και το ανατολικό με τη βοήθεια του εδαφικού ανάγλυφου.

Είναι στην βόρεια διαδρομή από Ηπειρο/Ζαγόρι προς τη Θεσσαλία /Προκεδονία διαμέσω της Πίνδου, οι οποίες τοχούουν έως σήμερα, διαπιστώνονται λείψανα τειχών. Από αυτά τα καλύτερα σωζόμενα είναι στο Σκορινέλι και στο Μακρίνα του Κεντρικού Ζαγορίου, στη Μονή Βουτοάς κοντά στο Γρεβενίτι, στο Αξιότι και στη Βαθύσσα του Ανατολικού Ζαγορίου, καθώς και στο Καστράκι του Αγίου Πίνου στο Λυτικό Ζαγόρι.

Στο Σκορινέλι διακρίνονται τα λείψανα ενός κυκλικού και ενός τετράγωνου πύργου και τουλάχιστον μίας πύλης και δυο πυλίδων, ενώ από τα τείχος στο Μακρίνα το μεγαλύτερο τμήμα έχει καταλιθωθεί στον παρακείμενο Ζαγορίτικο ποταμό.

Τα λείψανα της αρχαίας θέσης στη Μονή Βουτοάς έχουν ταυτισθεί από τον καθηγητή N.G.L. Hammond (2) με την αρχαία πόλη Βούντρα ή Βούνιμαί, όνομα που μαρτυρείται στην ομηρική Οδύσσεια, ενώ μια δεύτερη μαρτυρία ανάγεται στους ιστορικούς χρόνους και συγκεκριμένα λίγο πριν το 170 π.χ. σύμφωνα με επιγραφή από τη Δωδώνη στην πόλη Βούνιμα συγκεντρώθηκαν σε

Συνέδριο οι αντιπρόσωποι του Κοινού των Ηπειρωτών.

Στο Αυτικό Ζαγορι, όπου ένα τμήμα της μολυσσικής γής πρέπει να ήταν η αρχαία Τριφυλία, σώζεται ένα από τα στρατοπέδα του Πύρρου, "Castra Pyrrhii", όπως τα ονομάζει ο Λίβιος, σύμφωνα με τη μαρτυρία του οποίου ο Φίλιππος ο Ε' της Μακεδονίας και σύμμαχος των Ηπειρωτών αναγκάστηκε το 198 π.χ. να υποχωρήσει υπό την πίεση των Ρωμαίων. Η αρχαία Τριφυλία είναι η περιοχή ανάμεσα στον Άνω Κολοσό και στον Μέσο Λόφο, δηλ. η ουσιαστική περιοχή για την επικοινωνία ανάμεσα στην πεδιάδα των Ιωαννίνων και το μικρό κόμμο της Κόνιτσας.

Στο στρατοπέδο αυτό πρέπει να συμπεριληφθεί και το αρχαίο τείχος στο Καστρόκι που βρίσκεται στην κορυφή ενός οροπέδου λόφου, μεταξύ Κλειθμινίας και Αγίου Μηνά, σε θέση ιδιαίτερα στρατηγικής σημασίας, επειδή ελέγχει τις σημαντικές διαβάσεις της περιοχής.

Στη Ν.Α. προσπίτη πλευρά του λόφου έχουν διασωθεί δύο αλληλόπληλοι οχυρωματικοί περίβολοι, ενώ οι άλλες απροσπέλαστες πλευρές, που υψώνονται επάνω από το βόροθρο της χαράδρας του Βίκου, πιθανόν δεν ήταν οχυρωμένες. Στο τείχος, που το μεγαλύτερο σωζόμενο μέρος τοποθετείται στην περίοδο της Τουρκοκρατίας, διακρίνονται τμήματα της ελληνιστικής περιόδου. Με βάση το ορατό λείψανο και τις παρατηρήσεις του καθηγητή Φ. Πέτρα (3) διαπιστώνεται ένα μακροχρόνιο κενό μετά την ελληνιστική περίοδο, το οποίο φθάνει ως λίγο πριν την πτώση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, όταν επανεμφανίζεται η ζωή στο Καστρόκι για να διακοπεί οριστικά τον 19ο αι. Επομένως είναι εύλογο να συνδεθεί η εγκατάλειψη του Καστρακίου με τη Ρωμαϊκή καταστροφή του 167π.χ. και την ερήμωση 70 ηπειρωτικών πόλεων.

Συμπερασματικά, τα λείψανα ζωής που έχουν διασωθεί και

διερευνήθει στη περιοχή Ξυγορίου, μίχουν αποραδτικά φως σε μια μακρότατη περίοδο από την Ανώτερη Παλαιολιθική Εποχή έως τη Ρωμαιοκρατία. Παρόλο όμως που το στοιχείο το οποίο έχουμε στη διάθεσή μας, εξοφρουμενών βέβαια των περιστάσεων στο κλειδί και τη βίτσα, μόνον ως ενδεικτικά μπορούν να χαρακτηρισθούν, ωστόσο προσφέρουν για την περιοχή τουλάχιστον ένα σημαντικό στοιχείο. ότι ο χείρας αυτός, μολονότι βρίσκεται στο εσωτερικό της Χαλίκου και μάλιστα σε δύσβατη περιοχή εξαιτίας του όρεινου συγκυ της Πίνδου δεν ήταν απροσιτος και αποκομμένος.

Η γεωφυσική κατάσταση της περιοχής, που επέτρεπε τη δημιουργία φυσικών διαβάσεων, ο νομαδικός τρόπος ζωής των κτηνοτρόφων κατοίκων της και η θέση της στο άκρο της Μολοσσίας, γειτονικά προς τη ποικεδονία και τη Θεσσαλία, είχαν ως αποτέλεσμα τη συνεχή και άμεση επαφή των κατοίκων της με τις πολιτιστικές κατακτήσεις ενός ευρύτετου περιβάλλοντος, χωρίς όμως να αλλάζονται ο προσωπικός για κάθε εποχή χαρακτήρας τους, ο οποίος διατηρείτο και εξελισσόταν παράλληλα.

(2) N.G.L. Hammond *Epivus. The Geography, the Ancient Remains, the History and the Topography of Epivus and Adjacent Aean*, Oxford 1967, σελ. 649. 708.

(3) Φ. Πέτσας. Σελίδες από την ιστορία των Ηπειρωτών, από τους μυθικούς χρόνους ως τις μέρες μας. Ιωάννινα 1993, σ. 125-138.

Το Ζαγόρι στην Τουρκοκρατία Απολάμβανε ειδικά προνόμια από τους κατακτητές και αναπτύχθηκε κοινωνικά και οικονομικά

Συμφως στον γίνεται λόγος για το χωριά του Ζαγορίου, κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, πάντοτε μεγαλύτερη κι ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην περίοδο ακμής τους (μέσο 18ου-αρχές 19ου αιώνα) παρά σε προγενέστερους καιρούς. Κι αυτό είναι πολύ φυσικό, αφού στο χρονικό αυτό διάστημα τα Ζαγοροχώρια είχαν φθάσει σε εξαιρετά επίπεδα κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης και παρουσίαζαν μια αδιαμφισβήτητη πολιτισμική υπεροχή από τα υπόλοιπα τμήματα της Ηπείρου.

Παράλληλα όμως την ίδια εποχή η ανθρωπογεωγραφία του Ζαγορίου είναι πολύ διαφορετική από αυτή που μας δίνουν οι παλαιότερες πηγές για την τοπική κατάσταση.

Από τις πιο αξιόπιστες πηγές που διαθέτουμε για το γεωγραφικό-εποικητικό όριο του Ζαγορίου είναι ένα οθωμανικό καταστιχο (defter) του 1564 του Νοχιγιέ Ζαγορίου του Λιβά. Ιωαννίνων. Σ' αυτό περιλαμβάνονται 58 Ζαγοροχώρια, δύο δηλαδή λιγότερα από εκείνα που αναφέρονται σε αυτοκρατορικό διάταγμα του 1678 και το χρονικό της Βουτσάς.

Μερικά από αυτά τα χωριά αποσπώστηκαν από την Ζαγοροσία Ομοσπονδία στη χρονική περίοδο 1680-1735 ενώ άλλα πέρασαν, άγνωστο ποτε, στο τμήμα Κουρέντιων.

Οικιστικό Δίκτυο

Έτσι στις αρχές του 18ου αιώνα το Κοινό ή Βίλαετι του Ζαγορίου αποτελείται από 46 χωριά που τα γεωγραφικά τους όρια σχεδόν συμπίπτουν με τα σημερινά.

Όλα σχεδόν τα χωριά του Ζαγορίου ήταν τιμάρια και ανήκουν

σε περισσότερους από δύο σπαχήδες. Οι πρώτες πληροφορίες προέρχονται από τιμολογιακό κατάστιχο και καλύπτουν τη χρονική περίοδο 1578-1791. Για το υπόλοιπο διάστημα οι μαρτυρίες είναι όχι μόνο πιο πολλές, αλλά και άριστες, αφού διασώζονται και οι εξοφλητικές αποδείξεις (τεσοκερέδες) των σπαχήδων όπου κάνουν θύμηση ότι εισέπραξαν το μεροδί τους από το Ζαγοραχώρι, που, ως τιμολογιακό μερίδιο τους ανήκε.

Από τα 46 χωριά του Ζαγορίου το 43 είναι τιμολογιακό σε διάφορους σπαχήδες που παίρνουν το συνήθισμένο δικαίωματά τους. Το υπόλοιπο τριτο χωρία Αγίου Πηνελόπης, Μεσοβούνι και Αλιζόρ Τσεφλίκι, που βρισκόνται όλα στο δυτικό Ζαγόρι, είναι τσιφλίκια ως και τις αρχές του 20ου αιώνα.

Οι πιο ισχυροί γαιοκτημιατικοί παράγοντες στην περιοχή του Ζαγορίου ήταν το μοναστήρι και οι προύχοντες με τοπική, αλλά και ευρύτερη, ακτινοβολία.

Το μοναστήρι συγκεντρώνουν μεγάλες εκτάσεις εδαφών, είτε με την αγορά γαιών είτε με αφιέρωσεις κτημάτων, από δωρεές που ζητούν ως αντάλλαγμα εκφώνησεις και μητρώονες προσφιλών προσώπων.

Προύχοντες

Οι προύχοντες διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Σ'αυτούς που άμεσα επενδύσαν κεφάλαια για την αγορά της γης και σ'αυτούς που έμμεσα συγκεντρώνουν γη με τη μέθοδο δανειομού χρημάτων υποθηκευοντας σημαντικά περιουσιακά στοιχεία των δανειζομένων.

Το πετρίδες και άγονο έδαφος του Ζαγορίου, πέρα από την έλλειψη του γεωργήσιμου χώρου σε κάθε κοινότητα διαμορφώνει, ως έναν βαθμό, και τα είδη των καλλιεργειών.

Το δημοτικόν κάλυπτον ένα σημαντικό μέρος της αγροτικής παραγωγής του Ζαγορίου. Παρ'όλο αυτό η συνολική παραγωγή των δημοτικών, που προορίζοντο αποκλειστικά για αυτοκατανόληση δεν επαρκούσε ούτε το 1/10 του πληθυσμού με αποτέλεσμα να χρειάζονται "γεννήματα από τα Γρεβενά και τα Τρίκαλα", όπως χαρακτηριστικώς σημείωνε ο Αθανάσιος Ψολίδας.

Αντίθετα σε πολύ ικανοποιητικό επίπεδο απόδοσης έφθανε η οριζοδουρία η οποία επιρροοποιούσε και τον κύριο όγκο των καλλιεργειών.

Από τα μέσα του 19ου αιώνα παρατηρούνται σημαντικές προσπάθειες για την ανάπτυξη της αειφορίας στην περιοχή, οι οποίες τελικά ευδοκίμουν.

Τα προϊόντα της άρσενωσης μπορούν να χωριστούν σε 4 μεγάλες κατηγορίες: α) οικοδομική ξυλεία, β) καύσιμη ξυλεία και ξυλοκόμβου γ) δάδι και ρεταίνι και δ) βελανίδιο για βυροδευτική χρήση.

Η κτηνοτροφία ήταν εξαιρετικά αναπτυγμένη και αποτελούσε παραδοχή για την περιοχή. Κάθε κοινότητα διατηρούσε έναν αριθμό αιγοπροβάτων και γελωδίων ο οποίος ποίκιλλε ανάλογα με το δημογραφικό της δυναμικό.

Έντονο επίσης αναδεικνύεται και το ενδιαφέρον των τοπικών παραγόντων, κληρικού και προσηλικού στοιχείου, για κτηνοτροφική δραστηριότητα στην περιοχή.

Με τις συνθήκες που επικρατούσαν στον χώρο της γεωργικής παραγωγής στο Ζαγόρι θα περίμενε κανείς να συναντήσει μια έντονη βιοτεχνική δραστηριότητα στην περιοχή σαν μια πρώτη και άμεση συμπληρωματική λύση έξω από τη γεωργία.

Όμως, ο συμπληρωματικός χαρακτήρας της βιοτεχνικής απασχόλησης όχι μόνο δε κυριαρχούσε αλλά αντίθετα είναι υπερβολικά υποτονικός.

Αλλά και το εμπόριο στο εσωτερικό του Ζαγορίου είναι σχεδόν ανύπαρκτο παρ'ότι στο τέλος του 18ου και αρχές 19ου υπάρχουν οι ευνοϊκές τοπικές και χρονικές συγκυρίες.

Αν και τα Ζαγοροχώρια ανήκουν στις κοινότητες στις οποίες η Υψηλή Πύλη παραχώρησε προνόμιο, εύκολο διαπιστώνει κανείς ότι οι φόροι με τους οποίους επιβαρύνονται είναι και πολλοί και βαρείς και διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες : α) το βασιλικό ή σουλτανικό δασίμοτο που ορίζεται από τον σουλτάνο και β) τα αυθεντικά ή τοπικά δασίμοτα που επιβάλλονται από τον πασά - διοικητή του βυζαντινού Ιωαννίνων. Σ' αυτούς πρέπει να προστεθεί και ο προσωπικός φόρος, γνωστός ως χαράτσι, που από τα μέσα του 18ου αιώνα αντικαταστάθηκε από τον στρατιωτικό φόρο.

Οι βαρείς φόροι σε συνδυασμό με την σκληριότητα του εδάφους υποχρέωσαν τους Ζαγορίσιους να πάρουν γρήγορα τον δρόμο της ξενιτιάς.

Πότε άρχισαν να αποδημούν είναι δύσκολο να καθοριστεί. Παραμένει όμως γεγονός αναμφισβήτητο ότι από το τέλος του 17ου αιώνα αρκετοί από αυτούς ήταν εγκατεστημένοι στη Μολδοβλαχία, στη Ρωσία και στην Κωνσταντινούπολη, όπου μετέρχονται διάφορα επαγγέλματα. Το κύριο όμως σώμα των μετονοστών κατευθύνεται στις παραδουνάβιες ηγεμονίες και εκεί επιδίδεται στο προσοδοφόρο επάγγελμα των τζελεπήδων. Προμήθευαν δηλαδή πρόσωπα στα τουρκικά στρατεύματα και εισηγούντο το σχετικό φόρο "προβατονόμιο" στην Ευρωπαϊκή Τουρκία.

Τέλος δεν ήταν λίγοι οι Ζαγορίσιοι, που είτε ως οικοδιδασκαλοί είτε ως μέλη διδακτικού προσωπικού διαφόρων σχολείων στο Βουκουρέστι και το Ιάσι μετέδιδαν τις γνώσεις τους στους μαθητές που φοιτούσαν κοντά τους.

Όλες αυτές οι σχέσεις, γεωγραφικές, οικονομικές,

πολιτισμικές, με τις πορισίριες πηγεμονίες σννειέλεσον ώοτε το
Ζογύρι να δέχεται πιο σμισα τις ηρωτοπορτοκές επιδράσεις του
Ελληγτισμού της δισσοράς.

Η Αυτοδιοίκηση

Πρωτοποριακός για την εποχή ήταν επίσης ο μηχανισμός αυτοδιοίκησης του Ζαγοριού στο πλαίσιο της αυτοδυναμίας του. Το πιο αντιπροσωπευτικό δείγμα αποτελεί η "κοινοστρωσίς των έκπαλαι ουρουτιών του Βιλαετίου (νοχιγιέ) Ζαγοριού".

Πρόκειται για το γνωστό έγγραφο που πρωτοπορούστος ο Ιωάννης Λαμπρίδης. Περιλαμβάνει 13 άρθρα στα οποία βρίσκονται αποτυπωμένες οι διατάξεις που αναφέρονται στο συστήμα διοίκησης και φορολογίας των Ζαγοραχωριών καθώς και σε ζητήματα οικογενειακού, κληρονομικού και ενδοτικού δικαίου.

Τους γενικούς κανονισμούς του Ζαγοριού συμπληρώνουν επίσης και τα κατά καιρούς θεσπίσιμα για να υπαχθεί στο μεγάλο κοινωνικό θέματα της εποχής, τι προάσκει. Τα πάντα όσο και οι προνομιακοί ορισμοί του Ζαγοριού αποτελούν πρωτότυπο και αξιολογώσιμα έγγραφα εθιμικού δικαίου και πολύ υψηλό "οπ'ότι πολλοί θεωρητικοί πολιτικοί ημετέρου και ίσως να καταστρώσουν εις το χαρτίον", όπως χαρακτηριστικά σημειώνει ανώνυμος ορθογράφος στον "Ερμή τον Αόγιο".

Στο ίδιο προεπαναστατικό περιοδικό είναι κατοχυρωμένο κείμενο στο οποίο αντικατοπτρίζεται με τον αναγλυφό τρόπο το πολιτισμικό επίπεδο των κατοίκων του Ζαγοριού που δίκαιο χαρακτηριζόταν "υπό των Εσπεριών", ως μια από τις πιο προηγμένες περιοχές όχι μόνο της Ηπείρου αλλά και του Ελλαδικού χώρου: "Λια τουτο εμβοίνων εκεί ο ξένος θουμάζει βλέπων σιμά της σπλότητος και ολιγαρκείας τώσην ηθών ημερότητα, ολίγου σικείαν των ορεινών ανθρώπων. Ταυτα δε ομολογούνται όχι μόνον από τους ομογενείς αλλά και από τους ξένους περιηγητάς όσοι επισκέφθησαν την γην εκείνην. Τρεις μάλιστα, οι Γόλλοι Ποτεύινος, Χαρβοννέλος και Βοσοιέρης

αίτινες διετρίψαν εκεί, αφ' ου πρώτον μικρορίζουν πολλά τους Ζαγορίτας ως απολαμβάνοντας πολύ περισσότερον απ' όλους τους Γραικούς ευτυχίαν βεβαιώνουν ότι ποτέ λαός δεν εδειξε ήθη ημερώτερα, κοινωνικότερα και καθαρότερα και όποιος θέλει να γνωρίσει τον ευτράπελον και φιλοποιύμονο τρόπον και χαρακτήρα των παλιών Ελλήνων πρέπει ν' ανεβεί εις το βουνό εκείνο" .

Αρχιτεκτονική έκφραση

Ιχνογράφημα της τυπολογικής και μορφολογικής οργάνωσης οπιτιών και οικισμών

Είναι καταφυγή για ένα Ηπειρώτη αρχιτέκτονα, μέσα από τη μεγάλη πόλη, να κοινωνεί νοερά με την Ηπειρο τον τόπο όπου ο Αιοχύλος είδε την Ιώ (το θυράνιο φως) να ταξιδεύει μέσα στον κύκλο του χρόνου και να συνομιλεί με τις μινωτοφάρει δρυς (τις χθόνιες δυνάμεις της Γης/ως "πορείας μνήμη (μνήμη) ταις πάσιν βρωτοίς". Και ακόμα να "ενθυμείται" το Ζαγοροχώρι το με
αλα όσα κρύβονται πίσω από την αρχιτεκτονική τους έκφραση.

Αφού όπως το κάθε τι, έτσι και το αρχιτεκτονικό έργο, βγαίνει μέσα από κάποιο "εργαστήριο". Εκεί όπου αδηλά το υλικό και η στόχευση, η φαντασία και ο ιδρωτός, η ευτιμότητα και το κέρδος ... κάτω από μια τάξη νομοτελετακό μυστική, ξέγερη για κάθε τόπο αλλά και ασύλληπτη στο απλό κοίταγμα, σιγανών στην πλάση της δημιουργίας.

Γι' αυτό, λοιπόν, νομιζώ πως όποιος θέλει να γνωρίσει το Ζαγοροχώρι και την αρχιτεκτονική τους θα πρέπει να μάθει το "μυστικό" που δεν ορίζονται από γνωστικές περιγραφές. Θα πρέπει να ανηφορίσει πίσω από τα βουνά που κλείνουν το φορτίο στα Γιόννινα, εκεί ψηλά στην αγκαλιά της Πίνδου, να δει, αλλά και ν' ακούσει απόηχους.

Τούτος ο τόπος είναι ο κόσμος της σκληρόδας της πέτρας και της απαλότητας του αγριαλούλουδου, της δύναμης του αετού και της αδυναμίας του λαγού, του κελαϊδίσματος του πουλιού και της βροντής του κεραυνού ή της βολής του φοραγγιού του Βίκου. Γι' αυτό και είναι ο κόσμος της διαλεκτικής των αντιθέσεων.

Η Αυτονομία

Ιστορικά, στα Ζαγοροχώρια για 2.500 χρόνια οι Σαρακατσάνοι αδιάκοπα ανεβαίνουν από τα χειμαδιά του κόμηνου. Εδώ εξήσαν οι Παροραίοι πριν από τον 4ο αι. π.χ. ως αυτόνομη κοινότητα του "Κοινοῦ των Ηπειρωτιῶν" (του "απειρωτιῶν"). Και ακόμα εδώ στην Τουρκοκρατία, χωρίς να πατήσεται ποῦι Τούρκων, ἔζησε αυτόνομο, ὅπως και χίλιο μεντακόσιο χρόνια πριν, το "Κοινὸν των Ζαγορίστων" που οσκούσε "Ἄταδικοστον υποληπτικὴν ...".

Το Ζαγοροχώριο είναι ο τόπος των στειρωμένων που τον 17ον αιώρον να σκορπάνε στις ἄκρες του κόσμου: τη Ρωσία, τη Βλαχία και τη Μολδοβία ως την Ολλανδία, την Κωνσταντινούπολη, την Αίγυπτο, την Αμερική, ἀλλὰ και την Κίνα. φερνονταί τον πόντο της μινός και της νίος που στείησαν το πολιτόρι, ὅπως λέει τούτο το τραγούδι: ".../Τρίτη, Τετάρτη θλίβερη, Πέμπτη φορμακωμένη, /που καθολικεσην ο νίος και ἦτομ ὄεν εφάνη".

Οργάνωση

Σ'αυτό το περιβάλλον που ιχνογραφηταί, βρίσκονται τα 44 Ζαγοροχώρια τα οποία πρωτοαναφέρονται στο χρυσόβουλο του Λεοποτού Συμεῖον του 1352 και που στο χρόνο του Λεοποτότου της Ηπείρου (1204-1236) ἦταν "τέσσερα πολυάνθρωπα" (το γνωστό βοϊνικό) εκεί όπου σήμερα βρίσκονται το κεντροδυτικό Ζαγόρι. Τα τέσσερα αυτά χωριά, ὅπως μαρτυρεῖ ένα Αυτοκρατορικό Λιάταγμα, στα 1678 ἔγινον 60, μετά, στο 1788 ἔγινον 48 και τον 19ο αι. 46 χωρισμένα σε τρία μέρη: το κεντρικό με 22 χωριά, το Δυτικό με 13 και το Ανατολικό που ὅπως λέγεται πρωτόγινε τον 16ο αι. από Βλάχους με 11 χωριά.

Σύμφωνα, τέλος, με απογραφή που ἔγινε στα 1831, ὅλο τα

χωριά αυτά είχαν τότε 2.717 "οίκους" και 4.473 "αίματόνομα" (περίπου 17.000 κατ.), ενώ για το 1887 οι κατοίκοι λογαριάζονται σε 24.000 και σήμερα στις 3-4 χιλ.

Το Ζαγοροχώρια στην οργάνωσή τους δε διαφέρουν από τους άλλους παραδοσιακούς οικισμούς της Ηπείρου. Έχουν το πολύ 300 σπίτια οργανωμένα σύμφωνα με την ίδια πορεία από το παλιό μαρτυρίο: "οι μαχουλάδες καλώς κατοικημένα ... συγκεντρώνονται εις την μέση της χώρας, όπου διατρέχει η βρύση, η αγορά, η εκκλησία, και τα κανάβια (δέντρο, πλατάνιο) και έχει και την μεσόροχη εις τα ολιάνια, η οποία είναι καλή στο κάστρον ή ακρόπολιν ...".

Ανάλογα όμως με τις ιδιομορφίες του τόπου έχουν μεταξύ τους κάποιες διαφορές ως προς τη συνοχή και το υψος. Είναι πιο κεντρικό και δυτικό Ζαγόρι, όπου ο τόπος είναι τραχύς, κακοτραχολός και φωτεινός, τα χωριά είναι συγκεντρικά και χτισμένα με άσπρη πέτρα, ενώ στα ανατολικά, όπου ο τόπος είναι πιο απλόχωρος, δασωμένος και μουντός, είναι κρημνωμένα και χτισμένα από μωρόπετρα και ξύλο. Έτσι, όλα ταυτίζονται με τον τόπο και φιλιάζουν σε κάθε του σκεύος, στήθωμο ή απλωμο ολιόδια με "τα π'λια το'πέρδικος" που ομίγουν με τη γη αγαπητικά χωρίς να ξεχωρίζουν.

Το ενδιαφέρον στην περίπτωση των Ζαγοροχωριών είναι ότι το ένα βλέπει κι ακούει το άλλο, πράγμα που τους εξασφαλίζει το να στέλνονται από το ένα στο άλλο μηνύματα, όπως γίνονται και στην αρχαιότητα με τους πύργους. Πέρα όμως απ'αυτό, αυτή η οπτική επικοινωνία με τη θέση και τα ακούσιμα της καρμιας της εκκλησίας ή των τραγουδιών, αγιτρεί την απομόνωση και εξασφαλίζει τη συνοχή ώστε το κάθε χωριό να συνε/χεται με τα άλλα και ο άνθρωπος να νιώθει πως είναι μέλος της κοινότητας του "Κοινού".

Ανθρώπινη Διάσταση

Ο χώρος στο εσωτερικό του χωριού πλάθεται γραφικό ανθρώπινο. Το καλύτερό του με το φιδογυρισμένο, τις προοπτικές και τις φυγές προς τις βουνοκορφές και τα περιβόλια, με του χοντράς και ψηλούς τοίχους που πορστέκουν στο πλάϊ τους, δίνουν στο διεβότη το σιόθημα της προστατευτικότητας και άνετης περιβολής. Ακόμα, με την ανθρώπινη κλίση των κτιρίστων, αλλά και με την παρουσία της αυλοπορτας που μεσα στο την κάθε μια προβάλλεται ο συγχωριανός, δίνουν το σιόθημα της οικειότητας.

Αξίζει εδώ να σημειωθεί και το ξεχωριστό για τις δύο μεγάλες πεζούλες που βρίσκονται, πιο οριότερο και πιο ύψιστο, στο κέντρο της αυλοπορτας. Τούτες οι πεζούλες περσ από την ευνοκία για ξεφούρτωμα των ζωνών που προς τους σιόθημα, είναι μια πρόσκληση του οδοιπόρου να σιόθημα για να ξεμωραθεί (επιολήθει θυμίζων τη δήλωση φιλοξενίας που επαγγελλει η βρύση στην είσοδο κάθε μοναστηριού).

Ετσι λοιπόν ο εσωτερικό (πολεοδομικός) χώρος των οικισμών συγκινησιακά μορφώνονται ως χώρος ασφαλείας, ευχάριστος και "θέατρο" κοινωνίας με τους συνανθρώπους. Με άλλο λόγο θα λέγε κανείς πως ο χώρος των οικισμών του Ζαγοριού είναι μωσαν το ήμερο, άνετο και ζεστό "γιατόκι" μεσα στο δραματικό τοπίο της Πίνδου.

Αυστηρές Γραμμές

Η αρχιτεκτονική των οικισμών των Ζαγοροχωριών πλάσθηκε με την ίδια παραπάνω αρχή της ταύτισης με το χώρο. Και δεν θα μπορούσε να γίνει αλλιώς μια και το ήθος του δημιουργού αρχιτέκτονα, με τη σημασία της ηθικής στάσης απέναντι στο

χωρόχρονο, δεν μπορούσε να είναι διαφορετικό. Έτσι και το έργο που "επιποιεί" το ήθος του και συνακόλουθα το εκφράζει, δεν μπορούσε να μην εκφράζει την ίδια στάση απέναντι στον ίδιο τον.

Ειδικότερα θα έλεγο πως τα κτίσματα ακολουθούν τον τύπο και τις παραλλαγές του "πλατυμέτωπου" οπίτιού που επικρατούν στην Ηπειρο. Άλλωδη, του τύπου που έχει μια πλατιά εισαδο στη μέση με δύο χώρους διαμονής, ένα στα δεξιά και ένα πιο αριστερά και τους βοηθητικούς στο υπόγειο ή την αυλή ανάλογα με την κλίση του εδαφους.

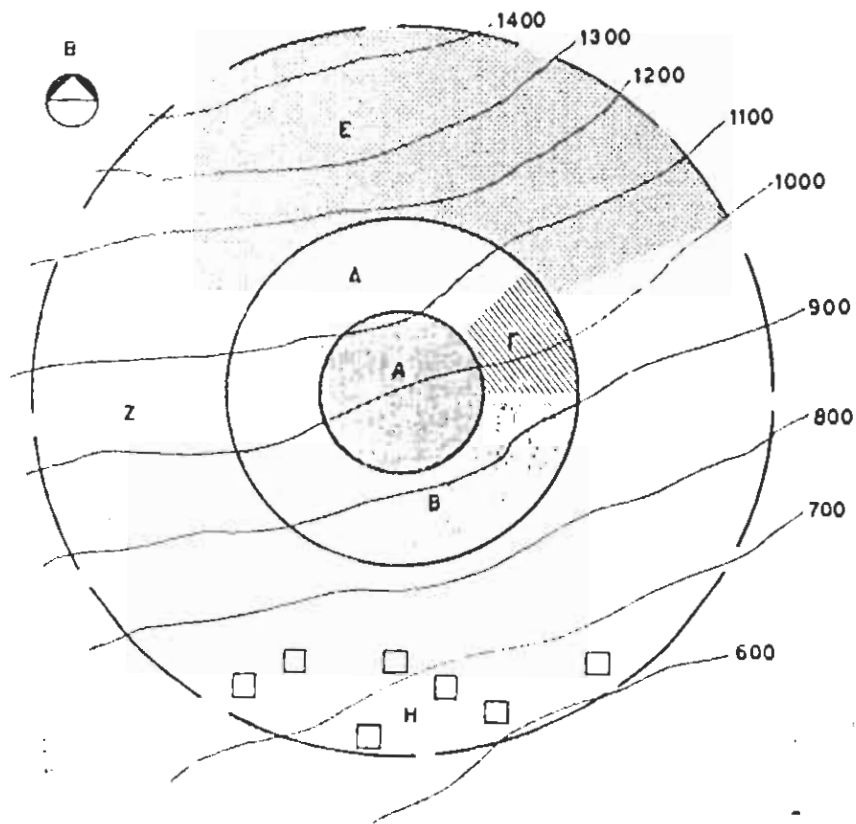
Το αρχοντικό, που ουσιαστικά δεν διαφέρουν τυπολογικά και μορφολογικά, είναι τα ίδιο ορθογωνικοί ασοτηροί όγκοι, κατασκευασμένοι από τα ίδιο υλικά κο με τους ίδιους τρόπους κατασκευής, ήτοι αναλυτικά:

Στα Κεντρικό και Αυτικό Ζαγόρι τα οπίτια έχουν εξωτερικό χοντράς πέτρινους τοίχους από πλακοειδή ασβεστόλιθο και καλύπτονται με πλάκες. Έχουν πορτοπαράθυρα ορθογωνικά υφίκορμα με ξύλινα κουφώματα και δεν έχουν εξώστες ή χαγιότσια αλλά ούτε και εξωτερικά χρώματα. Αντίθετα, στο εσωτερικό θα βρεις πολύχρωμα υφαντά και κεντίδιο. Μόνο σε αρχοντικά θα συναντήσεις περίτεχνα ξύλινα ταβάνια και σε πολλά, ζωγραφική, που άλλοτε παριστάνει λουλούδια, άλλοτε θυμίζει ορθομαρμάρωση, η και την "Οραία Σεβαστούπολη". Τέλος, γενικά η επίπλωση ήταν τυπικά Ηπειρωτική. Συνήθως ένα μεγάλο "μπάσι" έπιανε ολόκληρη την πλευρά του τζακιού και χρησιμεύει στο να κάθονται, να τρώνε και να κοιμούνται.

Στα ανατολικά, οι μόνες διαφορές που παρατηρούνται είναι τα υλικά δόμησης που αποτελούν ο γκρίζος αχιστόλιθος και η μαυρόπλακα στη στέγη. Μια ακόμα διαφορά είναι ότι εδώ βρίσκουμε και ξύλινους εξώστες που δίνουν στα οπίτια μια

συγκροτημένο ελεύθερη συγκολλητική διάρθρωση. Θα πρέπει εδώ να επισημειωθεί σκοπός πως τα χωρία του Ανατολικού Ζαγοριού έχουν κομεί από τους Γερμανούς στον πόλεμο του '40 και γι'αυτό πολλά στοιχεία της αρχιτεκτονικής τους έχουν χαθεί.

Ιχνογραφώντας έτσι την αρχιτεκτονική του Ζαγοριού θα ήταν σκόπιμο να μην αναφερθεί στις ξεχωριστές του κομινότητες. Αυτές που ως μονολιθοί ξεπετιούνται πότε εδώ και πότε εκεί πάνω από τις πάγκες της στέγης και στέλνουν στο ουράνιο την αγάπη του οπίθου ως ευλογημένη θαλπωρή της φριμάτας.

ΛΟΜΗ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΤΗΣ ΖΑΓΟΡΙΣΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Α. Οικισμός

Β. Κηπάρια (λαχανοκηποι)

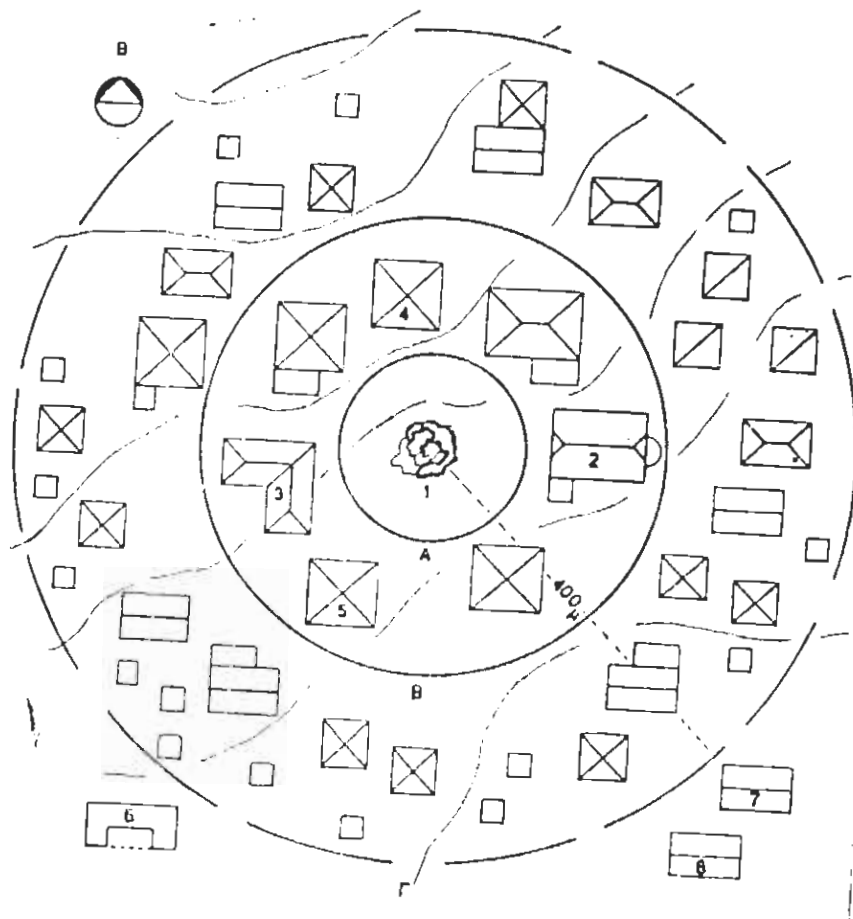
Γ. Αμπέλια

Δ. Βοσκοτόπια

Ε. Λάσος (μεγάλα δέντρα)

Ζ. Λάσος (μικρά δέντρα, κυρίως δρυς)

Η. Καλύβια

ΛΥΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ

1. Πλατεία και πλάτανος

2. Εκκλησία

3. Παντοπωλείο-Καφενείο

4. Κοινοτικό κατάστημα

5. Απιστικό σχολείο

6. Χάνι (στον ύπαιθρο)

7. Σ. Ποιμνιοστάσιο

Α. Ζώνη υψηλών εισοδημάτων

Β. Ζώνη χαμηλών εισοδημάτων

Γ. Ζώνη περιθωριακής κατοικίας

Γ' ΜΕΡΟΣ

ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ-ΒΑΣΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Είναι σίγουρο ότι η συνολική περιοχή του Ζαγόριου αντιμετωπίζει προβλήματα.

Τα Ζαγόρια αποτελούν περιοχή της Ηπείρου με πλούσιο πολιτιστική και ιστορική κληρονομιά και τεράστιους πόρους εθνικής σημασίας. Οι συνθήκες όμως που καθορίζουν τις προοπτικές εξέλιξης της οικονομίας της χώρας συνετείνουν τα προβλήματα που χαρακτηρίζουν την περιοχή των Ζαγοροχωριών.

Τα βασικά προβλήματα της περιοχής μπορούν ενδεικτικά να αναφερθούν:

- η ελάττωση του πληθυσμού (εσωτερική και εξωτερική μεταναστεύση)
- η ελάττωση του ενεργού πληθυσμού (ελάττωση της εργατικότητας, γήρανση του πληθυσμού)
- η περικοπόμενη ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα της οικονομίας της περιοχής
- η πλήρης έλλειψη δραστηριοτήτων του δευτερογενή τομέα στην περιοχή
- η σημαντική υποβάθμιση του τριτογενή τομέα της οικονομίας

Η έκταση των παραπάνω φαινομένων είναι τέτοια που η οικονομία της περιοχής μπορεί χωρίς ενδοιασμούς να χαρακτηριστεί αποδιάρθρωμένη ενώ οι συνέπειες για τα παραδοσιακά και πολιτιστικά στοιχεία της περιοχής είναι αυτονόητες. Η οικονομική αποδιάρθρωση οδηγεί σε διαδικασίες που εκτείνουν την αλλοίωση των παραδοσιακών στοιχείων και σε πολιτιστικό και σε φυσικό επίπεδο (εγκατάλειψη και φθορά σπιτιών, καταστροφή φυσικού περιβάλλοντος).

ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΑΥΤΟΣΥΝΤΗΡΟΥΜΕΝΗ ΑΝΑΠΤΗΞΗ

Η αρχιτεκτονική και οικολογική ιδιοιτερότητα του Ζογορίου οναγκασε το ελληνικό κράτος να θεοπίσει με καθυστέρηση ένα ιδιαίτερο νομικό καθεστώς τόσο για την προστασία των οικισμών όσο και του φυσικού περιβάλλοντος.

Το Προεδρικό Διάταγμα 615/79 διαίρεσε το Ζογόρι σε δύο ζώνες και όρισε τους κανόνες που θάρηπε να διέπουν στο μέλλον κάθε παρέμβαση στο δομημένο χώρο, όπως και κάθε νέα κατασκευή. Η υπορξη όμως αυτού του νομοθετικού καθεστώτος δεν εμπόδισε την παραπέρα υποβαθμίση του οικιστικού περιβάλλοντος στο Ζογόρι, αφού η τοπική κοινωνία δεν ήταν, αντικειμενικά, σε θέση να υλοποιήσει το πνεύμο των ρυθμίσεων που προαναφερθηκαν. Η έλλειψη οικονομικών πόρων και κυρίως υσστηρίων στοιχείων μεταξύ του πληθυσμού, αναδείχθηκαν σε σοβαρό εμπόδιο. Πράγματι, η δημογραφική συρρίκνωση έφερε σήμερα το Ζογόρι στα όρια της επιβίωσης. Από τις 45 Κοινότητες που καταγράφονται στις επίσημες στατιστικές, ελάχιστες έχουν ζωή όλο το χρόνο και ο μόνιμος πληθυσμός δεν ξεπερνά τους 3.500 κατοίκους. Το στοιχείο αυτό, σε συνδυασμό με την γερασμένη πυραμίδα ηλικιών, το διαδοχικό κλείσιμο των σχολείων και την ουσιαστική έλλειψη απασχόλησης για όσους νέους απόμεινον στο χωριό, κάνουν εξαιρετικά δύσκολη αν όχι αδύνατη την επίτευξη βιώσιμων λύσεων με τους σημερινούς όρους.

Για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής, υπάρχει ένα πλούσιο νομικό οπλοστάσιο. Περών των γενικών διατάξεων, οι περιοχές του Βίκου-Αίου (1973) καθώς και της Βάλλια Κολυτα (1965) χαρακτηρίστηκαν ως Γθνικοί Λυμοί και τέθηκαν περιορισμοί στις ανθρώπινες δραστηριότητες. Η εφαρμογή όμως ουτών των νόμων παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό ανενεργός αφού δεν προβλεφθηκαν ούτε μηχανισμοί ελέγχου ούτε δομές διαχείρισης. Το κοθετός ειδική προστασία ικανοποιείται μόνο στο χαρτί και δεν υπάρχει ούτε η στοιχειώδης και υποβολή, ούτε το ελάχιστο προσωπικό (φυλάκες, επισημονες κλπ.) ώστε να διασφαλίζεται η πρόθεση του νομοθέτη. Αντίθετα και κοθή από την πίεση των νέων προτύπων για την "καταστροφή του χανι" οι κοινοτροφικές επιχειρήσεις γίνονται όλο και περισσότερο το περικόμο (χρηματικό και τα κυνήγι) εντοτική κτηνοτροφία (της οποίας οι επιπτώσεις τονίστηκαν ιδιαίτερα με την εγκατάλειψη της νομοδικής ζωής) η αποψιλωτική υλοτομία και οι πυρκαγιές, η ρύπανση των ποταμών από ορυπιδία, είναι φαινόμενα που κάνουν όλο και συχνότερο την εμφάνισή τους στο Ζαγορίσιο χώρο. Όμως εκείνο που σήμερα αποτελεί τον μεγαλύτερο κίνδυνο για τον φυσικό πλούτο της περιοχής και ιδιαίτερα για το θηλαστικό και το ορροκτικό, είναι ο περιορισμός των βιοτόπων. Αυτός γίνεται με την επέκταση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στις μέχρι τώρα παρθένες περιοχές με τρεις κυρίως τρόπους: τον ανεξέλεγκτο τουρισμό, τους ορεινούς (συχνά άσκοπους) δρόμους και τα μεγάλο τεχνικά έργα (κυρίως υδροηλεκτρικά). Η ανακοπή των παρατηρούμενων τάσεων δεν μπορεί να γίνει παρά κάτω από ένα νέο σύστημα ολοκληρωμένης διαχείρισης. Τα βασικά του χαρακτηριστικά θα πρέπει να είναι τα ακόλουθα:

- Συνορτήση των προτάσεων προσιμότητας του φυσικού και του δομημένου περιβάλλοντος με τις οικονομικές δραστηριότητες (τις βασισμένες στην αξιοποίηση των ανανεώσιμων φυσικών πόρων).

- Δημιουργία υποδομής για τις ανάγκες διαχείρισης και προστασίας.

- Συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού στα μελλοντικά προγράμματα.

Η επιτυχία των προγραμμάτων θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από την αναδιοργάνωση της τοπικής οικονομίας. Αυτή όχι μόνο θα φέρει καινοτόμους πόρους στην περιοχή, αλλά και θα ανατελέσει ελξήκη νέων ανθρώπων με νέα ενδιαφέροντα. Η Αιτιώδης αιτία αυτής της προσπάθειας θα πρέπει να είναι η αναβίωση παραδοσιακών επαγγελμάτων και τεχνικών καθώς και η ανακάλυψη νέων παραγωγικών δυνατοτήτων που έχουν προκύψει από την επιστημονική γνώση και την διεθνή εμπειρία από περιοχές με ανάλογο χαρακτηριστικό (π.χ. Αβρουζο της Ιταλίας).

Κύριο ρόλο σε μια προσπάθεια θα μπορούσε να διαδραματίσει το κράτος, το οποίο όμως μέχρι τώρα δεν έδωσε δείγματα μιας τέτοιας πολιτικής θέλησης. Αντίθετα συχνά προώθησε ή υποστήριξε σχέδια προς την αντίθετη κατεύθυνση. Η ιδέα είναι επομένως να δημιουργηθεί ένα λόμπυ από πρωτοβουλίες πολιτών, ιδιωτικών φορέων, κλπ. που να καθιερώνουν στην πράξη - αφού δεν μπορούν να προωθήσουν νομοθετικές ρυθμίσεις - ένα μοντέλο διαφορετικής ανάπτυξης. Εάν το παράδειγμά θεωρηθεί πετυχημένο, είναι δυνατόν να έχει αλυσιδωτά οφέλη και να γενικευθεί. Στο μέτρο μάλιστα που το μοντέλο αυτό θα αναπτύσσεται θα εξασθενίζουν οι αντίπολες δυνάμεις και τα επενδυτικά σχέδια που

βλέπουν εμπόδια στις απαιτούμενες προτάσεις προστασίας. Φυσικά ένα τέτοιο μοντέλο πρέπει να βασίζεται σε οικονομικά βιώσιμες επιχειρήσεις, αν και θα απαιτηθούν κάποια αρχικά κεφάλαια, κυρίως για τη χρηματοδότηση των έργων υποδομής, τα οποία βέβαια κεφάλαια δεν έχουν ανταποδοτικό χαρακτήρα. Οι βασικοί τομείς προς τους οποίους θα έπρεπε να κατευθυνθούν οι οικονομικές δραστηριότητες είναι οι ακόλουθοι:

- Δασικός τομέας: Είναι ο τομέας όπου παραδοσιακά ασχολείται το μεγαλύτερο ποσοστό του οικονομικού ενεργού πληθυσμού του Ζαγοριού (40%). Μέχρι πολύ πρόσφατα η υλοτομία του δάσους γινόταν με οικολογικούς όρους (επιλεκτική υλοτομία, εφαρμογή του δέλεαρ της εκκασί, κλπ.) και το μεγαλύτερο ποσοστό ξύλων προοριζόταν για τις ανάγκες των κατοίκων. Το τελευταίο ορισ χρονίο με την αποδοχή μεγάλων δασικών εκτάσεων στις Κοινότητες και με την δημιουργία δασικών συνεταιρισμών η υλοτομία έγινε σε πολλές περιπτώσεις εντατική και παρά το ότι γίνεται με βάση τις υποδείξεις και τις διαχειριστικές μελέτες των Δασορχείων, συχνότατα δεν τηρεί τις προϋποθέσεις αναγέννησης του δάσους με αποτέλεσμα να υπάρχουν απορχές φαινομένων ερημοποίησης. Εξ'αλλού η μεγαλύτερη ποσότητα της αποληπτομένης σήμερα ξυλείας είναι κακής ποιότητας αφού τα δέντρα κόβονται σε ακατάλληλη εποχή (όταν ακόμη υπάρχουν οι χυμοί στον κορμό του), τροφοδοτεί τις εκτός του Ζαγοριού αγοράς και η βασική της τελική χρήση είναι το κουσόξυλα.

Η πρόταση επομένως είναι η αναβάθμιση της δραστηριότητας αυτής με την προτίμηση ξύλων υψηλότερης προστιθέμενης αξίας, με την αναθεώρηση της λογικής των σημερινών διαχειριστικών μελετών και την εισαγωγή κριτηρίων οικολογικής διαχείρισης, με την ενίσχυση της φυσικής αναγέννησης με τεχνητές

αναδοσμοετις, με την δημιουργία φυτωρίων, με την ενίσχυση και την εξάπλωση της καλλιέργειας ορεινών οπωροφόρων δέντρων όπως η κορυδιά, η καστονιά, η φουντουκιά, η κερσιδιά, η κρονιά, συμπερασματικό με μια διαχείριση που θα αντλεί το μέγιστο οφελος από το δάσος εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα την ανανεωσιμότητα των πόρων του. Η αξιοποίηση των προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας θα μπορούσε να συμβάλει σημαντικά στην χρηματοδότηση των αποτιμωμένων μελετών, έργων ή και νέων θεσεων εργασιών.

- Γεωργικός τομέος: Η ορεινή γεωργία βασίζεται στην οικογενειακή, μη εκμηχαντισμένη και μικρής απόδοσης εκμετάλλευση των ελλείπων. Τα είδη που καλλιεργούνται είναι ξηρικά με κυρία προϊόντα το φασόλια, τις πατάτες και το τριφυλί για το ξύλο. Αν και η ελλειψη εργατικών χεριών αποτελεί σοβαρό ανασταλτικό παράγοντα, η επέκταση των κηπευτικών προϊόντων θεωρείται σκοπιμη, κυρίως για την ικανοποίηση των αναγκών του τουρισμού (για τον οποίο έτσι ή αλλιώς προβλέπονται αυξητικές τάσεις) και με την ελπίδα να συνεχιστεί ο παραδοσιακός τρόπος παραγωγής (δηλαδή με φυσικά λιπάσματα και χωρίς φυτοφάρμακα) πράγμα που μπορεί να ανεβάσει την αξία των προϊόντων στα πλαίσια μιας ποιοτικής και απαιτητικής αγοράς. Η δημιουργία "σήματος ποιότητας" στα οικόλογικά αυτά προϊόντα θεωρείται προς τούτοις απαραίτητη συνθήκη προκειμένου να κερδηθεί η εμπιστοσύνη του κοινού.

Εκτός όμως από τις παραδοσιακές καλλιέργειες, θα μπορούσαν να ενισχυθούν στο Ζαγόρι προσπάθειες για την δημιουργία μικρών ανθοκομικών μονάδων, οτικιακού χαρακτήρα, κατά το πρότυπο του Πηλίου, όπου θα μπορούν να παράγονται

καμελίες, γαρδένιες, τριαντάφυλλες, κτλ και άλλο πολυστη ή μονοετή φυτό με στόχο να διατίθενται επί τόπου. Επίσης ένα ορισμένο είδος τριαντάφυλλων (*Rosa damascena*) θα μπορούσε, κατά το πρότυπο άλλων βολκαντικών χωρών, να χρησιμοποιηθεί για την παραγωγή ροδέλαιου, μια και οι συνθήκες απ'ότι φαίνεται είναι ιδανικές. Εκτός από την ανθεκτικό πολλά άλλα είδη που προσφέρονται για τυποποίηση όπως το φραγκοστάφυλλο, οι φράουλες και το σμέουρο (*φραγκοσούρι*) και που χρειάζονται δροσερό και ορεινό περιβάλλον, θα μπορούσαν επίσης να καλλιεργηθούν και να δώσουν ένα προσθετό εισόδημα στους κατοίκους.

Ένας, τέλος, πόλλο υπερασπόμενος κλάδος είναι η καλλιέργεια φαρμακευτικών και οσμωστικών φυτών. Στη ζαγορία υπάρχουν αυτοφυή δεκάδες είδη της προηγούμενης κατηγορίας, όπως η *Achilla millefolium*, ο *Acinos suaveolens*, το *Centaurium umbellatum*, το *Origanum vulgare*, η *Melissa officinalis*, η *Tilia tomentosa* και άλλο. Φυσικά δεν θα ήταν φρόνιμη οποιαδήποτε ιδέα για την συλλογή αυτών των ειδών μέσα από τη φύση, γιατί αυτό θα οδηγούσε σύντομα στην εξοφάνισή τους. Θα μπορούσαν όμως αρκετά απ'αυτά, αλλά και άλλα εισαγόμενα, να καλλιεργηθούν σε μικρά αγόνα ή εγκαταλελειμμένα χωράφια και είτε να διατίθενται επί τόπου είτε μετά από τυποποίηση στην ευρύτερη ελληνική και ξένη αγορά. Παράλληλα θα μπορούσαν να δημιουργηθούν εγκαταστάσεις για απόσταξη έτσι ώστε να εξάγεται όχι η πρώτη ύλη, αλλά τελικό προϊόν με πολύ μεγαλύτερη, φυσικό, προστιθέμενη αξία.

- Κτηνοτροφία: Αποτελεί μία απ'τις παραδοσιακές δραστηριότητες του ζαγορίσιου χώρου. Πολύ αναπτυγμένη στο

παρελθόν βρισκεται σημερα σε υποχωρηση. Κύριο αιτία είναι η δημογραφική συρρίκνωση των κοινωνικών ομάδων (κυρίως Σαρακοτσάνων) που ασκούσαν την κτηνοτροφία με νομοδικό τρόπο: τα μεγάλα κοπάδια ερχόνταν στην περιοχή το καλοκαίρι, από τις αρχές Ιουνίου μέχρι τα μέσα Οκτωβρίου, κι ανεβόταν στα αλπικά λιβάδια της Τύμφης, του Ήιτοικελιού και άλλων βουνών. Εκεί τα ζώα έβρισκαν άφθονο χορτάρι που φύτρωνε στις ευνοϊκές υγρές συνθήκες που δημιουργούσε το λιωμένο του χιονιού κι από τις καλοκαιρινές βροχές που ήταν σε θέση να αναγεώσουν τη βλάστηση. Το κοπάδι, στη μεγάλη τους πλειοψηφία από γίδια και πρόβατο, κατέβριναν τον χειμώνα στις πιο υγιεινές πεδιάδες της Άρτας και της Πρέβεζας, συνεχίζοντας σπάνια ολόκληρους τον επαχθή αυτο κύκλο.

Σημικά, η δομή των κτηνοτροφικών αυτών κοινωνιών έχει σχεδόν καταρρεύσει (συμφοροσυραντας μαζί κι έναν αρχαιοτάτο πολιτισμό) με πολλαπλές συνέπειες: αλλαγή στη σύνθεση του κτηνοτροφικού κεφαλαίου συντόρευση των διαδρομών (για πολλές απ' αυτές έχουν πιο κατασκευαστεί δρόμοι για την μηχανοκίνητη μεταφορά των ζώων), απαίτηση για νέους δρόμους που θα οδηγούν στο πιο δυσπρόσιτο σημείο των ορεινών λιβαδιών, αλλά και περιορισμός της πίεσης πάνω στα δάσος λόγω ακριβώς της μείωσης του αριθμού των ζώων. Ως αποτέλεσμα του τελευταίου παράγοντα έχουμε μια ανάκαμψη του δόρου σε αρκετές περιοχές αλλά ταυτόχρονα και μείωση της προσόδου απ' την κτηνοτροφία. Είναι μάλιστα γεγονός πως πολλά κοπάδια - αντιπαραγωγικά με στενά οικονομικούς όρους - οφείλουν τη διατήρησή τους στις επιδοτήσεις της ΕΟΚ.

Έτσι μια αναπροσαρμογή της κτηνοτροφικής παραγωγής φαίνεται πλέον τόσο αναγκαίο όσο και αναφορετική:

- Με μια επιστημονική οργάνωση τόσο του κύκλου διατροφής, όσο και της επεξεργασίας διαθέσιμ των προϊόντων.

- Με τον έλεγχο των εκτρεφόμενων φυλών καθώς και με την αναδιοργάνωση τόσο της εστιασμένης διαθεσίμ των προϊόντων.

- Με την αυστηρή οριοθέτηση των περιόχων βροχής και την απαγόρευση της βροχής στον πυρήνα του Εθνικού Άρμεν Βίκου - Αίλου αλλά και στην περιφερειακή ζώνη (χαραδορο Αίλου).

- Μεταποίηση: Προοδοτικό η μεταποίηση ήταν ένας πολλών υποτονικός κλάδος της ζωοποιίας σιτηρών. Οι κύριες δραστηριότητες σχετίζονται είτε με την κυκλο διατροφής (άλειση σιτηρών, κτηνοτροφικό προϊόντα) είτε με τον κύκλο ένδυσης (υφαντική) αλλά κυρίως προορισμός της παραγωγής ήταν η αυτοκατανάλωση.

Η κατεύθυνση που μπορούν να πάρουν οι νέες παραγωγικές πρωτοβουλίες θα εξαρτηθεί σε μια πρώτη φάση από την δομή της πρωτογενούς παραγωγής και κυρίως της δασοπονίας-γεωργίας. Η επεξεργασία του ξύλου, η τυποποίηση φαρμακευτικών και φαρμακευτικών προϊόντων, η καθετοποίηση της παραγωγής "βιολογικών" ειδών διατροφής είναι μερικά παραδείγματα. Ορισμένες επίσης μορφές μεταποίησης μπορούν να συνδεθούν με τον τομέα των οικοδομικών κατασκευών (σε μια προοπτική αποκατάστασης των όπτιών που σήμερα κατορρέουν) όπως επίσης και με τον τουρισμό (που προβλέπεται έτσι κι αλλιώς ν'αναπτυχθεί τα επόμενα χρόνια). Βεβαίως δεν αποκλείονται κι οποιεσδήποτε άλλες-μη σχλούσες δραστηριότητες-ακόμη και στον

τομέα των υψηλών τεχνολογιών. Αυτό όμως θα εξαρτηθεί κυρίως από τον δυναμισμό και την σύνθεση των νέων ομοιωτών.

- Τουρισμός: Αποτελεί την βασική προοπτική για την αναβίωση της οικονομίας και την προσέλκυση πληθυσμού στο ζαγοριότο χώρο. Σήμερα οι βασικοί τουριστικοί πόλοι είναι το χωριό, Πάπιγγο, Αρίστη, Μονοδεντρί, Βίτσα, Τσαπέλοβο και Ξκομινέλι, όπου συγκεντρώνεται το βασικό ρεύμα όχι μόνο του διαμενόντος αλλά και του διερχόμενου τουρισμού. Η προτίμηση αυτή και ο χρονικός περιορισμός των επισκεψών στις κλασικές "περιόδους αττικής" (Χριστούγεννα, Πάσχα, Ιούλιος-Αυγούστος) δημιουργεί πολύτιμο φαινόμενο στο χώρο και σπειλάει με αλληλεπίδραση το φυσικό και άσημο περιβάλλον των κοινοτήτων που προσνοφεύθηκαν. Επί πλέον, η αναγκαστική περιορισμένη υποδομή των χωριών αυτών, δεν είναι δυνατόν να ανταποκριθεί στην ζήτηση εξυπηρέτησης στον αυτή επικεντρώνεται στο χώρο και στον χρόνο. Τελευταία μάλιστα, με την διάνοιξη νέων δρομικών, διευκολύνθηκε η πρόσβαση, διερχόμενων κυρίως τουριστών, με μηχανοκίνητα μέσα ως τις ίδιες τις πλοτείες των χωριών, γεγονός που δημιουργεί προσθετο προβλήματα και οποιοδήποτε είναι συμβιβαστο με την φωτογνωμία τόσο των οικισμών όσο και μιάς παράδοσης της οποίας το χωριό του Ζαγοριού αποτελούν τους τελευταίους μορτιρες.

Ένας ήπιος και συμβατός με το χαρακτηρηστικό του χώρου τουρισμός θα μπορούσε να πολλαπλασιάσει τους σημερινούς δείκτες (500 περίπου περίπου κλίμες και όχι περισσότερες από 3.000 διανυκτερεύσεις) αρκεί ν' αναπτυχθεί μ'ένο διαφορετικό τρόπο στο χώρο και στο χρόνο και να αξιοποιήσει τα φυσικά πλεονεκτήματα του Ζαγοριού. Βασικά σημεία ενός προγράμματος τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή προτείνεται να είναι τα

εξής:

1. Εποχιακή κατανομή του τουριστικού ρεύματος με τις πορφές:

- α) του οικογενειακού τουρισμού στο Ιούνιο έως Σεπτέμβριο, Πάσχα, Χριστούγεννα, Σοββτοκύριακο και εποχές καλλιτεχνικών εκδηλώσεων (π.χ. φεστιβάλ, τοπικά πανηγύρια κλπ),
- β) του αλλοδαπού τουρισμού με βασική περίοδο την Άνοιξη αλλά και με τάσεις επέκτασης στην καλοκαιρινή περίοδο (κυρίως με την οργάνωση προγραμματισμένων επισκέψεων σε εντυπωσιαστές χώρους),
- γ) του φυσιολατρικού τουρισμού ολό το χρόνο αλλά ιδιαίτερα την Άνοιξη και το Φθινόπωρο,
- δ) του σχολικού τουρισμού κατά την περίοδο των σχολικών εκδρομών (Απριλίος - Μάιος), αλλά και το κολοκοίρι με τη μορφή κατασκηνώσεων,
- ε) του εκπαιδευτικού τουρισμού που οφειδύνηται κυρίως σε νέους επιστήμονες και φοιτητές (κατά τις περιόδους των εξετάσεων),
- ζ) του συνεδριακού τουρισμού κυρίως κατά το τέλος του κολοκοιριού (Σεπτέμβριος-Οκτώβριος) και τέλος στ) του αθλητικού τουρισμού (ορειβατικό σκι, ορειβασία αναρρίχηση, καγιάκ), κυρίως κατά την χειμερινή περίοδο.

2. Δημιουργία ζωνών τουριστικής ανάπτυξης με εξειδίκευση ορισμένων περιοχών. Για παράδειγμα στο Κεντρικό και Άστικό Ζαγόρι η έμφαση θα δίνεται στην γνωριμία με το πολιτιστικό περιβάλλον (προσέγγιση της ιστορίας του χώρου, της αρχιτεκτονικής ιδιαιτερότητας οικισμών και μνημείων, επίσκεψη μουσείων, κλπ) καθώς και στη δυνατότητα εκτέλεσης ειδικών διαδρομών από μονοπάτια, επίσκεψη ορεινών καταφυγίων, μοναστηριών κλπ). Στην κατηγορία αυτή προτείνεται να περιλαμβάνεται το δίκτυο των οικισμών Ελαφότοπος, Άνω και Κάτω Πεδινά, Ελάτη, Αίλοφο, Κουκούλι, Κοπέσοβο, Κήποι, Λίκορφο, Νεγάδες και Φρογκάδες. Τα χωριά Μικρό και Μεγάλο

Πότιγκα, Αριστή, Μονοδενίρι, Βίτσα και Τσαπελβου θα μπορούσαν σε πρώτη προσέγγιση να θεωρηθούν τουριστικά κορεσμένα. Στο Ανατολικό Ζαγόρι η εμψυχή θα δίνεται στον φυσιολατρικό τουρισμό με δυνατότητα πρόσβασης στις περιοχές βορείως του Αίλου (Σμολίγκας, Βολλίο Κάλντα, Νομός Γρεβενών, Επαρχία Μεταόβου) με οργανωμένες αποστολές και εκπαιδευμένους οδηγούς οι οποίοι θα είναι γνώστες των οικολογικών περιτοριμών του γύρου. Η ξάνη αυτή στεφά κείται το χωρίο Λαλιονη, Γρεβενίτι, Φλαμπιοφρι, Ελτοχίρι, Βαβουσι και Λότοτο.

3. Αποκατάσταση παραδοσιακών σπιτιών για τη δημιουργία ξενώνων. Η διαδικασία αυτή, που έχει ήδη ξεκινήσει σε ορισμένα χωριά, θα μπορούσε να γενικευθεί και να προχωρήσει με οργανωμένο τρόπο, στοιχειώδους σιγά-σιγά τα όποια φαινόμενα αυθαίρετης ή αυσιβιβαστικής με το οικιστικό ύφος του Ζαγορίου, Τόμησης, βασικές προϋποθέσεις για την επιτυχία ενός τέτοιου στόχου είναι εκτός από την εξεύρεση των απαραίτητων χρημάτων η δημιουργία μιας τοπικής "αγοράς" τεχνιτών και υλικών, η παράλληλη ανάπτυξη της υποδομής και εξασφάλιση του προσωπικού για τη λειτουργία των ξενώνων. Παρακάτω δίνεται ένα παράδειγμα με τα οικονομοτεχνικά στοιχεία μιας τέτοιας επένδυσης σε ένα τυπικό, μεσαίου μεγέθους κτίριο, καθώς και στοιχεία για τα αναμενόμενα έσοδα με μια πληρότητα κόστους του 55% (ρεαλιστικός στόχος).

Οικονομικά στοιχεία για μια τυπική μονάδα = 450 τ.μ.
επιφάνειας, 24 κλινών με εστιατόριο

I. ΚΟΣΤΟΣ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ (σε χιλ. δρχ.)

1. Αποκατάσταση παραδοσιακού κτιρίου	53,777
2. Έργα υποδομής	200
3. Μηχ. Εξοπλισμός	6,717
4. Διαμόρφωση περιβαλλ. χώρου	10,717
5. Επίπλωση-εξοπλ.-διακόσμηση	9,706
6. Λιτόφωρο	683
7. Υπάρχον κτίριο	15,000
8. Οικόπεδο	5,000

ΣΥΝΟΛΟ	102,000

II. ΧΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟ ΣΧΗΜΑ

1. Οικόπεδο	5,000	
2. Υπάρχον κτίριο	ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ	15,000
3. Μετρητά	16,000	
4. Λόγιστο τραπεζικό	25,000	
5. Επιχορήγηση Ν. 1262/82	41,000	

ΣΥΝΟΛΟ	102,000	

Σημ.: Η δανειοδότηση γίνεται με επιτόκιο 24,75%, η διάρκεια του δανείου είναι 13 έτη και το πλήθος των δόσεων 26.

III. ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ

Ο προϋπολογισμός εσόδων-εξόδων καλύπτει μια πενταετή περίοδο και έγινε με βάση την προϋπόθεση ότι η μονάδα λειτουργεί όλο το χρόνο με πληρότητα 55% (περίπου 4.500 διανυκτερεύσεις).

1. Έσοδα	33,329
----------	--------

Σημ.: Το παραπάνω ποσό αναφέρεται στον πρώτο χρόνο

λειτουργίας και αγορά εμπορεύσιμα από υπονομιχία, εστιατόριο, παροχή υπηρεσιών, πωλήσεις ειδών κλπ.

Ζ. Έξοδα

α. Σταθερές δαπάνες 7,097

β. Μεταβλητές δαπάνες 12,665

ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ 19,762

δηλ. Οι σταθερές δαπάνες αφορούν τις αμοιβές μελωδικού, τη αγορά ειδών διατροφής, την αγορά ειδών ποιότητας, το έξοδα διαφήμισης το γενικό αναλυσιμίο έξοδα. Οι σταθερές δαπάνες αφορούν τους τόκους και τις αποσβέσεις.

Το νακρό σημείο του κύκλου εργασιών αναφέρεται στο σημείο εκείνο πάνω από το οποίο η επιχείρηση τα παρασιάζει κέρδη μετά την εξυμνήτηση των δαπάνων και την απίρση των προμησικων αποσβέσεων. Ο υπολογισμός γίνεται με βάση τον υποσκότω τύπο:

$ΚΕ \times Σ.Α. = 33.929 \times 7.097$

$ΝΣ = \text{-----} = 11.447$

$ΚΕ - Μ.Α. = 33.929 - 12.665$

όπου ΚΕ = Κύκλος εργασιών (έσοδα), ΣΑ = σταθερές δαπάνες και ΜΑ = μεταβλητές δαπάνες.

Το παραπάνω αποτέλεσμα δείχνει ότι η μονάδα δεν θα παρουσιάζει ζημιό έστω κι αν ο κύκλος εργασιών της μειωθεί στα 11.447.000 δρχ. δηλαδή σε ποσοστό 34% του προβλεπομένου.

Η ανάληψη επιχειρημασικης δραστηριότητας στον τομέα του ξενοδοχειοκού τουρισμού θα μπορούσε να γίνει με πρωτοβουλία κρασική, δημοσική, ιδιωσική ή τέλος από τον φορέα διαχείρισης την ίδρυση του οποίου και προτείνουμε. Ο σκοπός της ανάληψης πρωτοβουλιών και στο επιχειρημασικό επίπεδο από τον φορέα διαχείρισης είναι να δώσει το παράδειγμα, να προωθήσει

εναλλακτικές λύσεις (εκεί για παράδειγμα που δεν θα τολμήσει το ιδιωτικό κεφάλαιο), να πείσει για την βιωσιμότητα των μονόδων και τέλος να εξοικονομήσει έσοδα, απ'τα μελλοντικά κέρδη, για επενδύσεις στην προστασία του περιβάλλοντος και σε έργα υποδομής ή τέλος για να καλύψει τα έξοδα λειτουργίας του ίδιου του φορέα.

Προστασία και Διαχείριση

Ένας από τους βασικούς στόχους του Ολοκληρωμένου Προγράμματος Προστασίας και Διαχείρισης Ζογοριού είναι η διατήρηση (conservation) ή και η αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος. Ο στόχος αυτός περιλαμβάνει σε γενικές γραμμές πρωτοβουλίες προς:

α) Την επέκταση της επιφάνειας των Εθνικών Δρυμών (Βίκου - Αίμου) τόσο προς την κατεύθυνση του Άνω Βίκου όσο και του Αίμου, καθώς και την θέσπιση ζωνών προστασίας στο χείμαρρο και στον χρόνο. Η διεύρυνση των παραπάνω περιοχών και η ενδεχόμενη ενοποίηση θα πρέπει να γίνει με κριτήριο κυρίως την εξασφάλιση ζωτικού χώρου για τα απειλούμενα είδη, και κυρίως το μεγάλο θηλαστικά (αρκούδα, λύκος, αγριόγιδο, ζαρκοδί) και όχι με βάση τυπικό γεωγραφικό κριτήριο.

β) Την καθιέρωση ζωνών ή πυρήνων δραστηριοτήτων για το δάσος, την κτηνοτροφία, την γεωργία, τον τουρισμό, την βιοτεχνία καθώς και καθορισμό του περιεχομένου τους ή της αντίληψης που πρέπει να τις διέπει.

γ) Τον καθορισμό μικρών ζωνών ή θέσεων προστασίας (κοτοφύγια) σε σημεία που έχουν ουσιαστική σημασία για την διατήρηση και αναπαραγωγή της άγριας πανίδας και χλωρίδας (Γκρούμερο, Πιτούρνα, Ριτζιανό για το αγριογούρουνο, αλητικά οικοσυστήματα για αγριόγιδο και πτηνό, ποροποτάμιες περιοχές

για βιότοπο και φορτίο, ποροχθία βλάστηση).

δ) Την διακρίση περιόχων ως τοπίων ιδιαίτέρου φυσικού κάλους (όπως οι τοποθεσίες Οξυα, Μπέλοη, Κάβος, Ρογκοβοί, Γυφτόκοιμος, Τλίβα, Κιάτρο Λόρη, Μονή Βουτσός, γραφική Κούρτιος, κ.ο.). Πέρα στο ίδιο σκεπτικό θα πρέπει να ενταχθούν και οι ρυθμίσεις προστασίας μνημείων ή κατασκευών εκτός οικισμών όπως ξωκλήσια, μοναστήρια, μετόχια, σκάλες-μεγαλειό, σπήλαιο, βρύσες, νερομυλói...

ε) Την συνάρτηση του φυσιολογικού τουρισμού ή του οικολογισμού με τους στόχους της προστασίας. Αυτό απαιτείται πώς πέρα από την ανάγκη συστηματικής ενημέρωσης των επισκεπτών (ειδικές εκδόσεις, χάρτες, φυλλάδια, ελίδες, γίδες, κλπ.) απαιτείται η καθιέρωση ειδικών προγραμμάτων (π.χ. εκθέσεις, συνέδρια, κλπ), καθώς και τουλάχιστον ορισμένων περιόχων με το αντικείμενο της προστασίας (π.χ. περιοχή της αρκουδας, γλάρο του λυκού, κλπ) πρόγραμμα που δοκιμαστική με αρκετή επιτυχία στο Αβρουζο.

ζ) Την δημιουργία κέντρων πληροφόρησης όπως Μουσείο Φυσικής Ιστορίας (ηδη σχετική πρόταση έχει γίνει από τη Γραμμή Οικολογίας του ΑΠΘ για Βοτανικό Μουσείο), Κέντρα Ενημέρωσης Επισκεπτών καθώς και Κέντρων Προστασίας της Φύσης.

στ) Την εξεύρεση πόρων για την προσληψη ειδικευμένου προσωπικού (ή για την εκπαίδευση ανειδίκευτου) με αντικείμενο την μελέτη, την προστασία, την φύλαξη, την καθοδήγηση των επισκεπτών (guides), την λειτουργία των γραφείων και των κέντρων που προαναφέρθηκαν, την προσέλκυση οικολογιστών, κλπ. Το προσωπικό αυτό, εκτός από τους επιστήμονες και τα ανώτερα διοικητικά στελέχη θα πρέπει να αναζητηθεί κατ'αρχήν ανάμεσα στο ντόπιο πληθυσμό μια και οποιαδήποτε πολιτική προστασίας δεν μπορεί και δεν πρέπει να αφήσει απ'έξω την τοπική

κοινωνία. Αντίθετο η εμπλοκή της τελευταίας στο πρόγραμμα αποτελεί προϋπόθεση για την επιτυχία του.

Για την πραγματοποίηση των παραπάνω περιγραφέντων στόχων μια σειρά από έργα υποδομής θεωρούνται απαραίτητα. Ειδικότερο αναφέρονται:

- Έργα οδικής επικοινωνίας και αναδιόρθωσης του οδικού δικτύου όπου είναι απαραίτητο (ενδεχομένως με την κατάργηση καπιτών οχημάτων ή με ορνητικές επιπτώσεις για το περιβάλλον δασμών).

- Έργα τηλεπικοινωνιών, ηλεκτροδότησης, ύδρευσης, αποχέτευσης, κλπ (η χρησιμοποίηση νέων τεχνολογιών, καθαρών υδροδικασίων, διοδικασίων ανακύκλωσης και η αναζήτηση λύσεων βιωσιμικών σε πηκές μορφές ενέργειας θα πρέπει να εξετασθούν).

Έργα αποκατάστασης στοιχείων του δομημένου περιβάλλοντος που δεν έχουν εμπορικό χαρακτήρα (συντήρηση μνημείων, επίσκεψη μονοπατιών, γεφυριών, κλπ.). Σημειώνεται ότι αρκετά απ'αυτά θα μπορούσαν να γίνουν - κατό ένα μέρος - με εθελοντική προσφορά εργασίας και κάτω από την επίβλεψη ειδικών (μοστών, αρχιτεκτόνων) κατό το πρότυπο των κατασκευαστικών εργασιών.

- Έργα εξασφάλισης των προϋποθέσεων για την εγκατάσταση και λειτουργία καταστημάτων δημόσιας χρήσης, όπως Σχολεία, Τράπεζες, Ταχυδρομεία, Βιβλιοθήκες, Αθλητικά Κέντρα, Γραφεία Τουρισμού, κλπ. αλλά και ιδιωτικών (εμπορικών) καταστημάτων που είναι απαραίτητα για τη λειτουργία του συστήματος: σταθμοί βενζίνης, εμπορικά καταστήματα, συνεργείο, επίσκευών, βιομηχανικά καταστήματα.

- Έργα διομόρφωσης χώρων για επίσκεψη του κοινού (π.χ. χώροι πικ-νικ, χώροι πάρκινγκ, σύγδεση και ενοποίηση διοδρομιών από

μονοπότιο, κλπ.) καθώς και έργα που συνδέονται με τις
οποιαδήποτε προοπτικές (ενημερωτικές πινακίδες, περίφραξη
χώρων, κατασκευή παρατηρητηρίων - κατοφυγιών, φυλακίων κλπ.).

Το έσοδο για την εκτέλεση των παραπάνω έργων καθώς και
των απορριπτικών μελετών, θα μπορούσαν να επιβιβάζονται είτε το
πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (μέσω π.χ. ενός Αναπτυξιακού
Συνδέσμου με πρωτοβουλία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και στο
πλαίσιο του Μάρτιου 1416/84), είτε λιθευρή τομείο, είτε τέλος να
κολληθούν κατά ένα μέρος και τα έσοδα του φορέα Διαχείρισης.
Στην συνέχεια η εξασφάλιση των εσόδων λειτουργίας και
συντήρησης της υποδομής θα μπορούσε, πέρα από την εξωτερική
επιχορήγηση, να προσλάβει κατά μέγα μέρος από ανταποδοτικό ελά-
μισμα των οποίων και πάλι για την επιχορήγηση των Εθνικών
Αρχειών.

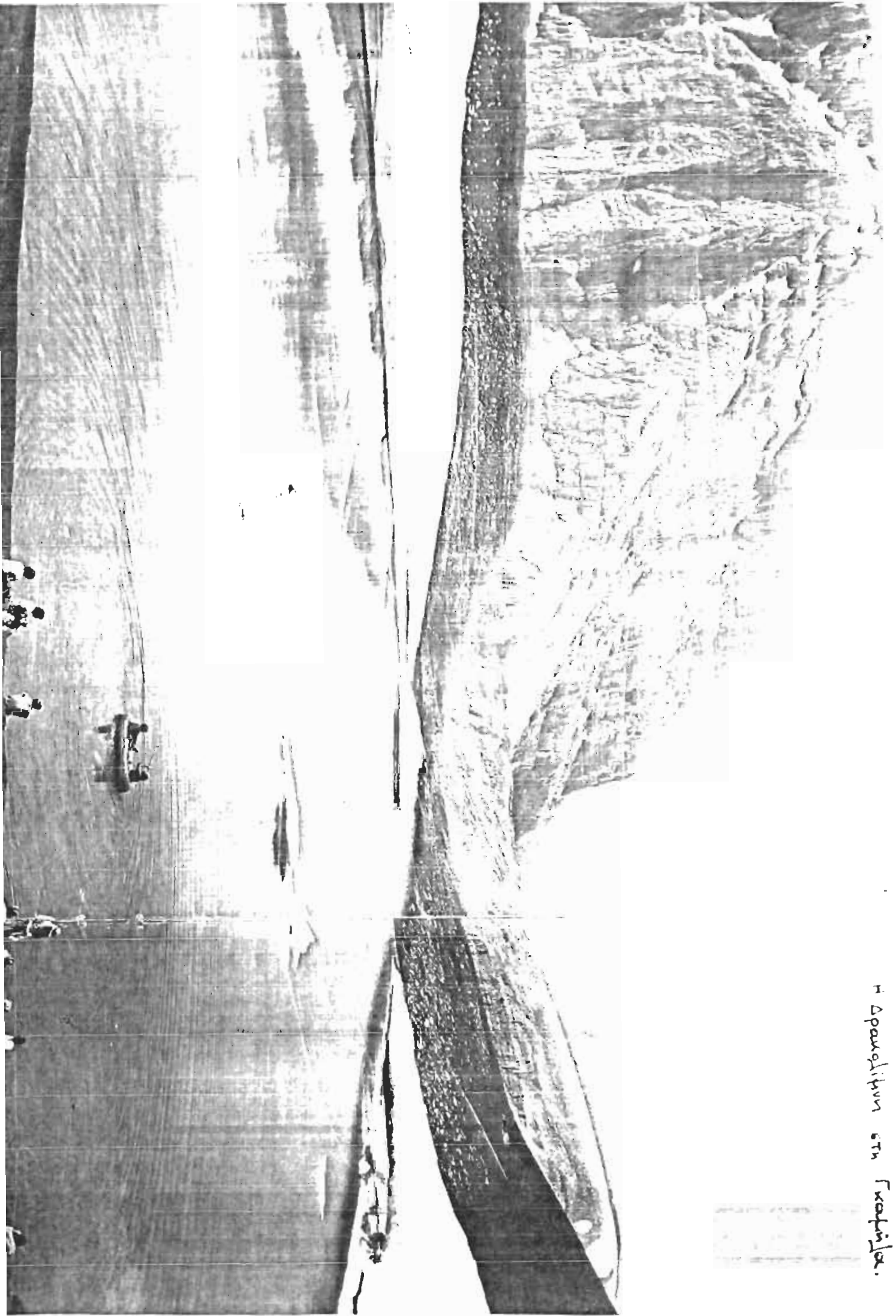
Για την προώθηση του παραπάνω προγράμματος, για την
εξασφάλιση της συνέπειάς του μεταξύ μέσων και στόχων, για την
περιφρούρηση της "φιλοσοφίας" που το διέπει και για την
εγγύηση της συνέχειας, η δημιουργία ενός φορέα Διαχείρισης
του Ζαγοριού και Β. Πίνδου θεωρείται απορριπτική. Ο φορέας
αυτός προτείνεται να έχει την μορφή της Αστικής μη
κερδοσκοπικής Εταιρείας με σταθερό αριθμό εταίρων (που θα
είναι και τα ιδρυτικά μέλη της Εταιρείας δεν θα υπερβούν το
επτά άτομα) και έδρα την περιοχή του Ζαγοριού. Οι εταίροι θα
μπορούν, σύμφωνα με το καταστατικό να εκλέγουν σε τακτά
χρονικά διαστήματα τον Διευθυντή ή Διαχειριστή του φορέα και
το Διοικητικό Συμβούλιο το οποίο θα είναι και το κύριο όργανο
λειτουργίας της πολιτικής. Στο Διοικητικό Συμβούλιο, θα μπορούν
να μετέχουν και άτομα εκτός των εταίρων της Εταιρείας και
κυρίως εκπρόσωποι Λιθευών Οργανισμών εκπρόσωποι της Τοπικής
Αυτοδιοίκησης, της Εκκλησίας (η οποία φαίνεται διατεθειμένη

να συμβάλλει με πολλούς τρόπους στην επιτυχία του προγράμματος) και εκπρόσωποι Επιστημονικών Οργανισμών που έχουν αναπτύξει έργο σχετικό με την περιοχή και το ενδιαφέροντα της.

Ο ρόλος και οι αρμοδιότητες του Φορέα Διαχείρισης θα είναι:

1. Η εκπόνηση ή η ανάθεση ειδικών μελετών για την ανάπτυξη των και με τους κεφάλαιων του προγράμματος.
2. Η έρευνα χρηματοδότησης για τις διάφορες φάσεις ανάπτυξης του προγράμματος.
3. Η αναζήτηση και η προσέλκυση επενδυτών (πάντο στο πλαίσιο των περιστασιών που οκταγραφηθήκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο).
4. Η επιστημονική τεκμηρίωση και τεχνική παρακολούθηση όλων των εργασιών εφαρμογής του προγράμματος.
5. Η αναλήψη επιχειρησιακών δραστηριοτήτων πρότυπου χαρακτήρα.
6. Η ασκηση διοικητικού-διοχειριστικού ελέγχου (μέσα στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της) καθώς επίσης και η επιδίωξη συνεργασίας με τις τοπικές ή κρατικές υπηρεσίες και αρχές, αλλά και η ασκηση αντιπολίτευσης (π.χ. μέσω του τύπου ή των περιβαλλοντικών οργανώσεων) στο βαθμό που θα προιθούνται σχέδια αντίθετα με τους στόχους και τη φιλοσοφία του προγράμματος.

Η τελική πρόσκληση-στοίχημα για τον Φορέα αυτόν θα είναι να αποδείξει πως μπορεί να δημιουργηθεί, *de facto*, και ανεξάρτητα από τις κρατικές ή κυβερνητικές επιλογές, ένα εναλλακτικό πρότυπο ανάπτυξης, προστασίας και διαχείρισης.

H. Apawditium str. Fraxinifera.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΚΑΙΝΩΝ

ΓΙΑ ΖΑΓΟΡΟΧΟΡΙΑ

Z A G O R I A

Villages

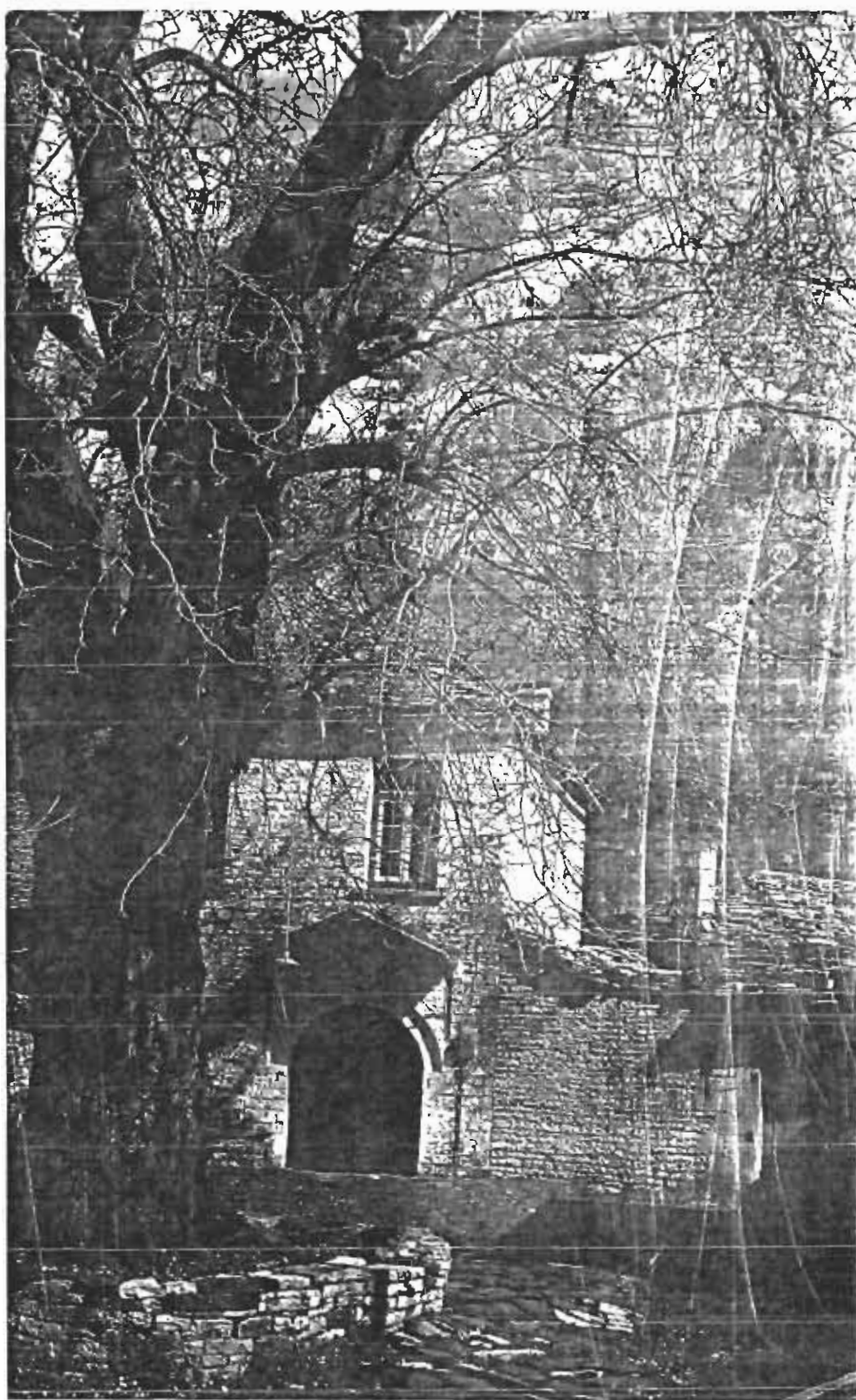
code -0653-

Aristi	hotel "Taxiarhes"	b class	20 rooms	telef.n.	41888
"	Pagouni rooms	c	"	1xx-3xxx	" 41141
"	Zissis	"	b	"	" 41147
"	Katzijanis	"	b	" 3xxx	" 41195
DIKORFO	Iconomou	"	b	" 1xx-3xxx	" 61226
DOLIANA	Kirjou	"	a	" 4xx	" 41665
DILOFO	Rotsios rooms	"	b	" 4xx-1xxx	" 61237
"	Tjimojianis	"	a	" 2xxx	" 61206
ELATI	Gianakopoulos	"	a	"	" 61492
LAISTA	"Robolo"panstou	"	c	" 7 rooms	" 81393
KIPI	Grouidi rooms	"	a	" 1xxx	" 51254
"	Vlahopoulou	"	a	" 1xx-4xxx	" 51262
"	Pangratiou	"	a	" 2xx	" 71202
MONODENDRI	"Vikos"pens.	"	b	" 7 rooms	" 61232
"	"Monodendri"	"	b	" 4 rooms	" 61233
"	Zarkades rooms	"	a	" 6xx	" 61205
"	Themelis	"	c	" 3xxx	" 61229
PAPINGO	Spitia Saxoni pens	"	a	" 8xx	" 41615
"	"Astraka"	"	b	" 2xx-3xxx	" 41693
"	Ioannidis rooms	"	a	" 2xxx	" 41124
"	Koutoulidis	"	a	" 3xxx	" 41705
"	Kotsoridis	"	a	" 5xxx	" 35801
"	Papaevangelou	"	a	" 4xxx	" 41135
"	Papageorgiou	"	a	" 1xx	" 41096
"	Hristodoulou	"	b	" 4xxx	" 41138
"	Nikolaou	"	b	" 2xxx	"
"	Kranioti	"	b	" 2xxx	"

PAPINGO	Kotsoridis rooms	c	"	5xxx	"	41087
"	Raga	c	"	1xx-1xxx	"	41081
"	Ioannidis Arist.	a	"	1xx-4xxx	"	41883
"	"Dias" pension	a	"	7xx	"	41892
-small-	"Agnanti" "	b	"	4xx	"	41123
"	Exarhou Rooms	c	"	3xxx	"	41130
PEDINA	Ano " Spiti Oresii "	a	"		"	71202
"	Tsigara rooms	b	"	1xx-4xxx	"	61375
TSPELOVO	hotel Drakolomni	c	"	17 rooms	"	81352
"	"fanis pension	b	"	7 "	"	81271
"	"Gouris" "	c	"	8xx	"	81214
"	"Ilajali" rooms	c	"	4xx (kitsen)	"	81301
"	Deligianni	a	"	1xx-2xxx	"	81232
VIKOS	Karpetas	c	"	2xx-4xxx	"	41176
VISTA	Vatavalis	b	"	1xx-2xx	"	61271
VOVOUSSA	pension	c	"		(0656)	31359
SKAMNELI	hotel "Pindos"	e	"	14 rooms	"	81280
PEDINA	Ano Xanthos rooms	a	"	4xxx	"	71281
ISLAND						
Ioannina	Delas	"	b	2xx-4xxx	(0651)	73494
"	Exarhou	"	b	2xxx	"	21937
"	Haratsaris	"	a	2xxx	"	75553
"	Varakas	"	b	3xx-2xxx	"	81596
"	Lappa	"	b	2xx-1xxx	"	36511
PERAMA						
Cave	Exarhos	"	a	14xx	"	81424
"	Goula	"	a	2xx-2xxx	"	81000
"	Pavlou	"	a	4xx	"	
"	Bideri	"	a	3xx-1xxx	"	81633
"	Tsironi VK	"	a	4xxx	"	81423

	<i>Tsironi VD</i>	"	<i>a</i>	"	<i>3xx-1xxx</i>	"	<i>81342</i>
	<i>Zalavva</i>	"	<i>a</i>	"	<i>4xx</i>	"	<i>81825</i>
	<i>Ziakas D.</i>	"	<i>a</i>	"	<i>6xx</i>	"	<i>81013</i>
	<i>Ziakas S.</i>	"	<i>a</i>	"	<i>5xx</i>	"	<i>81334</i>
	<i>Exarhos P.</i>	"	<i>b</i>	"	<i>1xx-3xxx</i>	"	<i>81908</i>
	<i>Gerakou</i>	"	<i>b</i>	"	<i>1xx-4xxx</i>	"	<i>81565</i>
	<i>Zissis</i>	"	<i>b</i>	"	<i>2xx-2xxx</i>	"	<i>81269</i>
	<i>Bakatsoulas</i>	"	<i>c</i>	"	<i>1xx-2xxx</i>	"	<i>81123</i>
	<i>Dossis</i>	"	<i>a</i>	"	<i>8xx-2xxx</i>	"	<i>81514</i>
METSOVO	<i>Godevenos</i>	"	<i>a</i>	"	<i>7xx-6xxx</i>	<i>(0050)</i>	<i>41166</i>
	<i>Karras</i>	"	<i>b</i>	"	<i>5xx-2xxx</i>	"	<i>41762</i>
	<i>Paparostolou</i>	"	<i>a</i>	"	<i>8xx-2xxx</i>	"	<i>41069</i>
	<i>Rekatas</i>	"	<i>c</i>	"	<i>5xx</i>	"	<i>41384</i>
	<i>Tsanaka</i>	"	<i>b</i>	"	<i>7xx-1xxx</i>	"	<i>41808</i>
	<i>Douros</i>	"	<i>b</i>	"	<i>4xx-2xxx</i>	"	<i>41316</i>
KONITSA	<i>Mouheridi</i>	"	<i>a</i>	"	<i>4xxx</i>	<i>(0055)</i>	<i>22055</i>
	<i>Mouheridis</i>	"	<i>b</i>	"	<i>2xx-2xxx</i>	"	"
	<i>Pantazi</i>	"	<i>b</i>	"	<i>3xx</i>	"	<i>61225</i>
	<i>Papaioanou</i>	"	<i>c</i>	"	<i>8xx</i>	"	<i>22466</i>
	<i>Pliamou</i>	"	<i>c</i>	"	<i>2xx</i>	"	<i>31305</i>
	<i>Nitsas</i>	"	<i>b</i>	"	<i>7xx</i>	"	<i>22065</i>
	<i>Vagenas</i>	"	<i>b</i>	"	<i>2xx</i>	"	<i>22818</i>
	<i>Exarhou</i>	"	<i>a</i>	"	<i>2xx-1xxx</i>	"	<i>22138</i>
	<i>Houssos</i>	"	<i>a</i>	"		"	<i>23288</i>
AMARANTOS	<i>Ziakos G</i>	"	<i>b</i>	"	<i>2xx</i>	<i>(0655)</i>	<i>22012</i>
	<i>Ziakos G</i>	"	<i>c</i>	"	<i>6xx</i>	"	"
	<i>Anaptixiaki</i>	"	<i>c</i>	"	<i>15xx</i>	"	"
	<i>Ziakos I</i>	"	<i>c</i>	"	<i>6xx</i>	"	"
	<i>Ziakos N</i>	"	<i>c</i>	"	<i>6xx</i>	"	"
	<i>Ziakos H. Th</i>	"	<i>c</i>	"	<i>12xx</i>	"	"

"	Ziakos H	"	c	"	4xx	"	"
"	Panagiotidis N	"	b	"	13xx	"	22124
"	Panagiotidis G	"	c	"	5xx	"	"
PADES	Sougarou		c	"	5xx-1xxx	"	71220
DISTRATO	Glykou	"	b	"	1xxx	"	51392
VRISOHORI	Tsoumani	"	b	"	3xx	(0653)	81497
AG. PARASKEVI						(0655)	
FOURKA	kinotikos	"	a	"	2xx-2xxx	"	41248
PIRSOJANI	Boussios	"	c	"	7xx	"	44015
DODONI	Tzimas	"	b	"	5xx	(0651)	82296

Πάπιγκο

NEPGE 11

ΜΕΛΕΤΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΖΑΓΟΡΟΧΩΡΙΟΥ

Γ' ΦΑΣΗ - ΣΧΕΔΙΟ

ΑΘΗΝΑ, ΑΠΡ. 80

1. Το αντικείμενο της Γ' φάσης
2. Μεθοδολογικές ποροτηρήσεις
 - 2.1 Ανάπτυξη - Αξιολόγηση
 - 2.2 Το πρόβλημα - ο περιτορισμός του χώρου, των δραστηριοτήτων και η ιεράρχησή τους.
 - 2.3 Η πρόταση λύσης: δέσμιες κριτηρίων.
 - 2.4 Η επιλογή εναλλαγών δράσης.
 - 2.5 Εναλλακτικές λύσεις.
3. Καθορισμός ενότητων χώρου και κατάταξη των κοινοτήτων - οικισμών σε κατηγορίες.
 - 3.1 Ενότητες χώρου
 - 3.2 Κατηγορίες κοινοτήτων προτεραιότητες τουριστικής αναπτυξίας.
 - 3.2.1. Χωροταξικό κριτήριο.
 - 3.2.2. Κριτήρια συνολικής αναπτυξιακής δυνατότητας.
 - Οικογενειακοκοινωνικό κριτήριο.
 - Προσπελασιμότητα.
 - Φυσικό και δομημένο περιβάλλον.
 - Προγματοποιημένες τουριστικές δραστηριότητες.
 - 3.2.3. Τουριστική αναζήτηση.
 - 3.3 Οι συνθήκες / περιτορισμοί
 - 3.3.1. α. Η συνολική πολιτική περιφερειακή αναπτυξίας
 - β. Η πολιτική τουριστικής αναπτυξίας
 - 3.3.2. Ο μεθοδολογικός περιτορισμός του χώρου
4. Η κατάταξη των κοινοτήτων / οικισμών σε κατηγορίες.
 - 4.1 Οι κατηγορίες
 - 4.2 Ποροτήρηση
 - 4.3 Η επιλογή των κοινοτήτων / οικισμών για την τουριστική ανάπτυξη.

Γ. Το αντικείμενο της Γ' φάσης

Όπως αναφέρεται στη σχετική απόφαση για τη σύνταξη της μελέτης αναπτύξεως Ζαγοροχωριών Ηπείρων της Γ' φάσης αποτελεί η διατύπωση, "προτάσεων γενικών μέτρων πολιτικής, έργων και ενεργειών για την εξυπηρέτηση αναπτύξεως της περιοχής με εναλλακτικές επιλογές δράσεως".

Στην πρώτη φάση της μελέτης έγινε η ανάλυση και παρουσίαση των φυσικών, οικονομικών και κοινωνικών δεδομένων της περιοχής μελέτης, η παρουσίαση και η ανάλυση και παρουσίαση των φυσικών, οικονομικών και κοινωνικών δεδομένων της περιοχής μελέτης, η παρουσίαση και η ανάλυση της αρχικής τουριστικής προσφοράς της περιοχής και διερευνήθηκε η τουριστική κίνηση μιας ευρύτερης περιοχής που καθορίζεται από τα τουριστικά κέντρα: Κέρκυρα, Πάργα, Ιωάννινα, και Μέτσοβο.

Στη δεύτερη φάση της μελέτης διερευνήθηκαν τα ειδικά προβλήματα της περιοχής σε σχέση με τους στόχους αλλά και την εφορισζόμενη κυβερνητική πολιτική κοινωνικοοικονομικής αναπτύξεως. Ιδιαίτερα διερευνήθηκαν και σε συνδυασμό με τα προηγούμενα οι συγκεκριμένοι στόχοι της μελέτης.

" η τουρροπη ανάπτυξη της περιοχής με αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού και των φυσικών και πολιτιστικών πόρων και επομένως "η αποκατάσταση της παραγωγικής δραστηριότητας σε σύμμετρη και σύμμικτη βάση" με τον όρο ότι θα πρέπει να ληφθούν υπ' όψη και "τα συγκρητικά πλεονεκτήματα των επί μέρους τομέων της οικονομίας" θεωρημένα όμως "κάτω από περιρισμούς που θέτουν οι τοπικές περιβαλλοντικές ιδιομορφίες ώστε μέσω της αναπτύξεως της περιοχής να επιτευχθή η ελαχιστοποίηση της φθοράς και όπου είναι δυνατό η συντήρηση και αποκατάσταση του φυσικού και δομημένου

περιβαλλόντος.

(1) (Πρβλ Αποφραση)

(2) (Πρβλ

Η τρίτη φάση της μελέτης, δηλ. οι συγκεκριμένες προτάσεις για την πραγματοποίηση των επιδιώξεων και στόχων της κοινωνικής ανάπτυξης της περιοχής και οι συγκεκριμένες εναλλακτικές επιλογές άρθρως στηρίζονται στις δύο προηγούμενες φάσεις. Άποψη είναι αυτονοητό λογική κατάληξη των προηγούμενων αιτιών φάσεων. Παρ'όλο αυτό είναι υποχρεωτικό να αναφερθούν ορισμένες μεθοδολογικές οικειότητες σκοπίως για να καταδειχθεί ο τρόπος με τον οποίο η οριζόδα μελέτη αντίθετα από το συνολικό στοιχείο της πρώτης και από το υπερβαίνοντα της δεύτερης φάσης το σημείο εκείνο που καθορίζουν την προτάσεις της. Άρα η ανάπτυξη του επιπέδου που καθορίζει τις προτάσεις αποτελεί και το αντικείμενο καλοπροαίρετης και εποικοδομητικής κριτικής, περισσότερο σκοπία και από τις ίδιες τις προτάσεις που προϋποθέτουν κατονομαση της μελέτης.

2. Μεθοδολογικές παρατηρήσεις

2.1 Ανάπτυξη - Αξιολόγηση. Όπως και αμεσως προηγούμενο αναφέρθηκε αποτελεί άποψη της οριζόδας μελέτης το γεγονός ότι ένα ανάπτυξιακό πρόγραμμα είτε είναι συνολικό, είτε τομιακό, μόνο τότε μπορεί να διατυπωθεί και αντιστοιχεί να ελεγχθεί όταν αναφέρονται ρητά το στοιχείο εκείνο που καθορίζουν τις κάθε φορά αποφάσεις. Η άποψη αυτή έρχεται να αντιμετωπίσει το γεγονός ότι η ανάπτυξη μιας περιοχής μπορεί να γίνει με περισσότερους τρόπους να αναφέρεται δηλ. σε περισσότερα σημεία του χώρου και σε περισσότερες κοινωνικοοικονομικές λειτουργίες. Αν όμως τα πρόγμια είναι έτοιμα, τότε ένα ανάπτυξιακό πρόγραμμα και μόλιστα σαν το συγκεκριμένο το οποίο φιλοδοξεί μέσω της προωθήσεως της ανάπτυξης ενός τομια

του τουρισμού να προσκαλέσει μια οφειρική ανάπτυξη της περιοχής, μόνο τότε μπορεί να γίνει κατανοητό όταν αναπτυχθεί στο σύνολο του και μάλιστα όταν αναπτυχθούν εκείνες οι σχέσεις που αποτελούν το υπόβαθρο των αξιολογήσεων των μελετών και οδηγούν έτσι συστηματικά στις διάφορες αποφάσεις. Στο σημείο αυτό χρειάζεται να γίνει μια παρατήρηση σχετικά με τη χρήση της έννοιας "αξιολόγησης" στη μελέτη αυτή. Χωρίς να αποκταθούμε στη θεωρητική αντιμετώπιση του προβλήματος αναδύσασθαι με το γεγονός ότι τα περισσότερα μεγέθη δεν μπορούν να ποσοτικοποιηθούν κατά τρόπο επιχειρησιακό χρήσιμο και με το γεγονός που ήδη αναφέραμε ότι σαφώς υπάρχουν περισσότερες λύσεις σε μια μελέτη αυτού του χαρακτήρα με "αξιολόγηση" γίνεται κατανοητή η διαδικασία η οποία καθίσταται προφανή τον τρόπο με το οποίο παίρνονται οι αποφάσεις και τονίζει κάθε φορά τη συγκεκριμένη απόφαση αναδεικνύοντας εκείνα τα σημεία που την έχουν επιβάλλει.

2.2 Το πρόβλημα ο περιορισμός του χώρου, των δραστηριοτήτων και η ιεράρχησή τους.

Από την τοποθέτηση του προβλήματος, από την ανάλυση των στοιχείων, από την διερεύνηση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων αλλά και μεθοδολογικά προκύπτουν οι εξής ομάδες προβλημάτων.

(α) η αναγκαιότητα διερεύνησης και ο καθορισμός του χώρου των συγκεκριμένων παρεμβάσεων του αναπτυξιακού προγράμματος παρά τον ενιαίο χαρακτήρα της περιοχής για να αναδειχθούν τα ειδικά και διαφορετικά αναπτυξιακά στοιχεία των κοινοτήτων και οικισμών της περιοχής μελέτης και να προσδιοριστούν οι τόποι και οι τρόποι τουριστικής ανάπτυξης.

(β) η από μεθοδολογική σκοπιά-τεχνική προγραμματισμού - ανάγκη περιορισμού του χώρου εφαρμογής του προγράμματος της τουριστικής ανάπτυξης.

Προκύπτει δηλ. η ανάγκη καθορισμού εννοιών στο χώρο οι οποίες και θα αποτελούν το σημείο αναφοράς του προγράμματος με το αντίστοιχο προς την ιδιαιτερότητα των συγκεκριμένων οπτικών προβλημάτων, δηλ.:

(α) κοινωνικο-οικονομικό φυσικού περιβάλλοντος συνολικό.

(β) τουριστικών πόρων-φυσικών και κοινωνικο-οικονομικών.

(γ) μεθοδολογικο-στратηγική αναπτυξιακού σχεδιασμού στον τουριστικό τομέα.

Παράλληλα προς την αναγκαιότητα περιορισμού του χώρου προκύπτει και η αναγκαιότητα διερευνήσεων των προκείμενων διατυπώσεων εναλλακτικά, επιλογής δράσης ή διερευνήσιμης, δηλ. των συνθηκών που προσδιορίζουν τη λογική της διαφοροποίηση των εναλλακτικών δυνατότητων κάθε φορά.

2.3 Η λύση: σειρά κριτηρίων. Τη λύση στο παραπάνω προς ημετέρο την δίνουν κάθε φορά μια σειρά αποφάσεις που στηρίζονται σε δέσμες συγκεκριμένων και ποθ δεν αποτελούν ποθ το αναλυτικό στοιχείο του εκαστού προβλήματος.

Οι δέσμες αυτές των κριτηρίων πάντοτε παρατίθενται απλά και ενδεικτικά επιχειρείται μία ποιοτική και όπου αυτό είναι δυνατό μία ποσοτική αλλά τακτική κατάταξη των κοινοτήτων / οικισμών βάσει των κριτηρίων αυτών. Πρέπει να τονιστεί ότι δεν επιχειρείται με κανέναν τρόπο η ιεραρχία των κριτηρίων αυτών γιατί αποτελεί άποψη της ομάδας μελέτης ότι μια τέτοια ιεραρχία αφ'ενός μεν δεν είναι δυνατή αφ'ετέρου δέ αν το πρόβλημα συγκεκριμένων παραγωγικών σχέσεων τότε οι συγκεκριμένες σχέσεις παραγωγής καθορίζουν τις αναπτυξιακές δυνατότητες κάθε φορά και μπορούν μόνο στο ηλίοσιο είτε μίος βραχυπρόθεσμης, είτε μίος θεσμικό περιορισμένης οπτικής να θεωρούνται δεδομένες. Αν όμως οι παραγωγικές σχέσεις θεωρηθούν δυναμικά τότε όλα είναι δυνατά, και αντίστοιχα σε

κάθε συγγενικό τεράρχηση των κριτηρίων πρέπει να ουσιοτεροχητοι. Οι δεσμες κριτηρίων που προσδιορίζουν την ομοδοποιη του χηρου σε ενότιηες και επιτρεουσν αυτ προνο τον περτορημο του είναι οι εξής:

- (α) η χηροτοξική εντοξη της περιτοχής ουνολικό και η θέση κη τοπου (οικισμοσ/κη τοποιητος/τουριστοικό τοπου) στην περιτοχη.
- (β) οι ουνολικές ονοπητοικές δυνατοότητες και κη τηρες, οκτορηυ.
- (γ) η τουριστοική ζήτηση.

Οι παροπάνω τρεις δεσμες κριτηρίων ηρέπει να θεωρούντοι κάτω από τήν τουτοχρονη δροση των εξής δύο ουνθηκών:

- (α) τήν ουνβίβοση τους οχέσεως με την ουνολική πολιτική μεσοδελογηκη ουνωτοξέως και με την πολιτική τουριστοική ουνωτοξέως ουνωτοξέως.
- (β) τήν εξίση ουνβίβοση τους οχέσεως με τη μεσοδελογηκη κώδηρ-μηνή ουνωτοξέως ηη τοστορημο του χηρου.

2.4 Η εκλογή των ενωλλογών δροσης.

Η διοτορηση και η εκλονη των ενωλλογών δροσης εξορτοηται όπω είναι αυτονόητο σε πρώτο επίπεδο από τις ίδιες δεσμες κριτηρίων που ονοφέρθηκον παροπάνω αλλό και από το εξής ακομο κριτηριο :

- (α) διοτορητοχόη της ποτοσης στο ηλοισο του ονοπητοικού προοράηματος.
- (β) φορέας (κοτοσκευής και λειτορηγίος)
- (γ) κόστος.

Τα ποροπάνω κριτηριο ηπορούν να τερορχηθου οταν ηδη έχει γινει η εκλογη σε πρώτο επίπεδο, ότον δηλ. έχει γινει ο προσδιορημο του τοπου είτε του χηρου είτε της εκτόσεως των παρεμβοσεων σε πρώτο επίπεδο.

Τουτοχρονη το κριτηριο ουνωτοξέως από την τερορχηση τους

μπορούν να αποτελεσουν και τον περιορισμό με τον οποίο θα πρέπει να συμβιβάζονται οι ειδικές μελέτες σκοπιμότητας που θα είναι αναγκαίες για τη ρύθμιση του θεμιτού της χρηματοδότησής τους, ιδιαίτερα από δημόσιους και διεθνείς (ΕΟΚ) φορείς.

2.5 Εναλλακτικές λύσεις.

Το κεφάλαιο για τις μεθοδολογικές παρεμβάσεις ολοκληρώνεται με μερικές σκέψεις για τον λογικό μηχανισμό προϋποδιορισμού των εναλλακτικών λύσεων όχι τόσο στις επιλογές δράσης την εφαρμογή δηλ. του προγράμματος που καθορίζονται όπως και προηγουμενά αναφέρθηκε κατά κύριο λόγο από το πρόγραμμα, αλλά στις επιλογές του προγράμματος δηλ. από τους λοιπούς χρόνους και ένταση παρεμβάσεων.

Με τη ρεαλιστική παρατήρηση ότι το διαθέσιμο κεφάλαιο είτε δημόσιο είτε ιδιωτικό ανεξάρτητα από τη είδους χρηματοδότησης δεν μπορεί να είναι πέραν περιορισμένο σε μέγεθος και κλιμακωμένα στο χρόνο τα δεδομένα της μελέτης μέχρι στιγμής καθορίζουν τις εξής εναλλακτικές δυνατότητες προγραμμαστικών παρεμβάσεων :

(α) ταυτόχρονη παρέμβαση σε "όλους τους τόπους και σε όλους τους τομείς της οικονομίας.

(β) σημειακή παρέμβαση σε τόπους και σε τομείς της οικονομίας.

(γ) συνδισσόμενη παρέμβαση σε τόπους και τομείς αντίστοιχα με τις δυνατότητες κάθε τόπου και με έμφαση στους τομείς της οικονομίας όπου ο κάθε τοπος παρουσιάζει συγκριτικό πλεονεκτήματα.

Η πρώτη περίπτωση σημαίνει μια μαζική παρέμβαση στη περιοχή και απαιτεί τη διάθεση σημαντικών χρηματικών πόρων και πα'όλο ότι δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι δεν ήταν επιθυμητή

είναι προφανές ότι πρέπει να αποκλεισθεί σαν μη ρεαλιστική.

Η δεύτερη θα πρέπει κι αυτή με τη σειρά της να αποκλεισθεί γιατί σε περίπτωση εφαρμογής θα οδηγούσε σε εξειδικεύσεις στην παραγωγή και την δημιουργία ανισοτήτων, θα έρχονταν δηλ. σε άμεση σύγκρουση με τους στόχους της μελέτης χωρίς να εξασφαλιζόνται αναγκαστικά οι όροι ανάπτυξης της περιοχής στο σύνολο της. Μένει επομένως η τρίτη περίπτωση η οποία άλλωστε αποτελεί κατά κάποιο τρόπο ένα διαφοροποιημένο συγκερασμό των δυο ακραίων λύσεων.

Πρέπει άρα στο σημείο αυτό να αναπτυχθεί η στρατηγική παρέμβασης στην περιοχή μελέτης. Η περιοχή μελέτης χωρίζεται σε ενοτήτες σύμφωνα με το κριτήριο που παραπάνω αναφέρθηκαν (χωρίς βέβαια στεγαστικοκοινωνικό, ιστορικό προσελασπιότητα τουριστικών δυνατοτήτων, μεθοδολογικό) οι κοινότητες κάθε ενοτήτας αναλογα με μια σειρά κριτηρίων (δέομες) κατατάσσονται σε κατηγορίες που αντιστοιχούν είτε στο βαθμό προετοιμασίας τουριστικής παρέμβασης είτε στην έκταση της παρέμβασης. Με τον τρόπο αυτό διατυπώνονται σύνολο κοινοτήτων που αντιστοιχούν στη φάση παρέμβασης και σε μια επομένη φάση διαμορφώνονται οι εναλλακτικές επιλογές δράσης.

Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται :

(α) η προώθηση της ανάπτυξης των άλλων τομέων της οικονομίας όπου αυτοί παρουσιάζουν συγκριτικό πλεονεκτήματα.

(β) η ταυτόχρονη προώθηση του προγράμματος τουριστικής ανάπτυξης κατά φάσεις σε κοινότητες από όλες τις ενοότητες ώστε η τουριστική ανάπτυξη να προκαλέσει την ανάπτυξη και των συγκεκριμένων κοινοτήτων οφαιρικά και να λειτουργήσει καταλυτικό ως προς την ανάπτυξη των υπολοίπων κοινοτήτων της ενοότητας.

3. Καθορισμός ενοτήτων χώρου και κατάταξη των κοινοτήτων

οικισμών σε κατηγορίες.

3.1 Ενότητες χώρου

Παίρνοντας υπ' όψη το κοινωνικοοικονομικό, ιστορικό και χωροτοξικά στοιχεία της περιοχής μελέτης καθώς και τις σχέσεις και αλληλοεξαρτήσεις των διαφορετικών κοινοτήτων και οικισμών η περιοχή μελέτης χωρίστηκε στα εξής σύνολα και υποσύνολα :

Τα σύνολα I, II, III και IV που αντιστοιχούν στην κατάσταση της πρώτης φάσης σε Ανατολικό Κεντρικό και Λυτικό ζεύγος. Τα σύνολα αυτά χωρίστηκαν όπου οι συνθήκες το επέβαλαν σε υποσύνολα, έτσι οι ενότητες του χώρου και το αντίστοιχο υποσύνολο πήραν την εξής μορφή

ΠΙΝΑΚΑΣ I Ενότητες Χώρου

Ενότητα	Υποσύνολο	Κοινότητες / Οικισμοί
I	α	Δικόρυφο
		Μανασσή
		Λιπόταμο
		Ανθροκίτης
		Κοβολλάρι
		Κορυές
β		Ελατοχώρι
		Μακρίνο
		Καστανίνας
		Ν. Αμφορούστο
		Λεπτοκορυά

Φραγκαῶδες

Νεγοῶδες

Κήποι

γ

Τρίστονο

Γρεβενίτι

Φλομπούρατι

Λίλοκκος

Βιβούσα

II

α

Ασπρογγέλοι

Γλάτη

Ενοτήτα

Πασούνολο

Κοινοτήτες / αϊκισμοί

β

Λίλοφο

Κοκουλι

Κοπέσοβο

Βραδέτο

Τοσηέλοβο

Σκομνέλι

γ

Ηλιτοχίρι

Βρυσοχωρι

Λάιτοτα

III

α

Μονοδένδρι

β

Ανω Πεδινό

Ελαφτόμοι

Κάτω Πεδινό

ΙV

α

Μεσοβουνι

Αγ. Μηνού

Αρ. Θτη

Σέκκι

Ποπιγκο

Ν. Ποπιγκο

στην ενότητα I με τα ίδια κριτήρια είναι άγνωστος και ο χωρισμός της εναλλακτικά στα εξής υπομνηστικά :

I

α

Οπως εχει

β

Τριστενο

Γρεβενιτης

Ψαλμιοβρασι

Αίλοκκος

Ελατοχώρι

Μακρινό

Καστανιώνας

Ν. Αμορούσιο

Λειτοκαρυσά

Φραγκάδες

Νεγάδες

Κήποι

Η δεύτερη παραλλαγή μειονεκτεί ως προς την πρώτη στο ότι αντιμετωπίζει τη βωβουσα μεμονωμένο, τονίζει όμως τον ενιαίο χαρακτήρα της περιοχής περισσότερο από την πρώτη.

Κατηγορίες ενοτήτων προτεραιότητας τουριστικής ανάπτυξης.

3.2 Για την κατάταξη των κοινοτήτων σε κατηγορίες προτεραιότητας τουριστικής ανάπτυξης χρησιμοποιήθηκαν οι εξής δεσμές κριτηρίων :

(1) Χωροταξικό κριτήριο .

(2) Κριτήρια συνολικής αναπτυξιακής δυνατότητας, δηλ. οικονομικοκοινωνικό κριτήριο.

Προσπελάσιμότητα.

Ποιότητα του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος.
Πραγματοποιούμενες τουριστικές δραστηριότητες.

(3) Τουριστική ζήτηση

και οι περιορισμοί / συνθήκες.

(4) συνολική πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης

πολιτική τουριστικής ανάπτυξης

(5) μεθοδολογικός (προγραμματικός) περιορισμός χώρου.

3.2 (1) Χωροταξικά κριτήρια.

ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΛΟΓΗ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΣΙΟΥ ΧΩΡΟΥ

Η περιοχή μελέτης, όπως ορίσθηκε στην Α' και Β' φάση, περιλαμβάνει 41 χωριά σε μια απόσταση 30 ΚΜ (Ασπράγγελοι) ως 85 ΚΜ (Λαίτοτα) από μια πόλη των Ιωαννίνων. Η περιοχή ορίζεται φυσικά από την οροσειρά της Πίνδου (Τσούκα Αρόσια 1987 μ.), την κοιλάδα του Αίου ποταμού, την Τύμφη (Γκοήλα 2480 μ.) και το Μιτοικέλι (1810 μ.). Η ενιαία αυτή κοιλάδα αποτέλεσε

ιστορικά μία ενότητα χώρου με συγκεκριμένα οικονομικά - κοινωνικά χαρακτηριστικά. Την ενότητα του χώρου και την επικοινωνία διασφάλιζαν, ιστορικά, τα πέτρινα γεφυριά που οδηγούσαν τους αξόνες επικοινωνίας (λίθαστρωτο, μονοπάτια) πάνω από τα ποτάμια (Βάρδας, Βοιδομαίτης, Άσιος, Ζαγορίτικος) και κύρια ανάμεσα στα φαράγγια που διακοπτούν την συνέχεια. Η διαδικασία αποίκισης και οι παραγωγικές δραστηριότητες ορίσαν το παραδοσιακό οικιστικό πλέγμα, και την αναγέννησή του.

Σήμερα η περιοχή διακρίνεται σε τρεις υποενότητες από τη βάση της οδικής επικοινωνίας (Ανατολικό, Κεντρικό, Αυστικό Ζαγόρι). Ιστορικά μια τέτοια διακρίση δεν υπήρξε. Η μονη ομοδοποίηση αναφερόταν σε δύο ομάδες (Ανατολικό - Αυστικό Ζαγόρι) και από τον χρόνο αποίκισης.

Οι Εθνικοί οδοί Ιωαννίνων - Κόνιτσας και Ιωαννίνων - Μετσόβου - Καλομπάκος περιβάλλουν Ν.Α. και Ν., Ν.Α. την περιοχή (βλ. χάρτες και σχήματα) και δίνουν τρεις (3) εισόδους στην κοιλάδα του Ζαγορίου. Οι τρεις αυτές εισόδοι διακρίνουν τις τρεις υποενότητες όπως παρακάτω :

1η είσοδος, από την οδό Ιωαννίνων - Μετσόβου στην κοιλάδα Μπολτούμα. Εξυπηρετεί το Ανατολικό Ζαγόρι με την Ε11 (κοινότητες: Τρίστενα, Γρεβενίτι, Φλαμπουραρι, Ελατοχώρι, Βωβούσα, Ν. Αμαρούσια, Καστανίνος, Μοκρίνο).

2η είσοδος, από της Εθνική οδό Ιωαννίνων - Κόνιτσας από το 20ό ΚΜ. Εξυπηρετεί το Κεντρικό Ζαγόρι με τις Ε25, Ε26 και τις Ε42, Ε45.

3η είσοδος, από την Εθνική οδό Ιωαννίνων - Κόνιτσας από το 39ο ΚΜ. Εξυπηρετεί το Αυστικό Ζαγόρι, με την Ε31 (κοινότητες: Μεσοβούνι, Αγ. Μηνάς, Αρίστη, Βίκος, Μεγάλο Πάπιγγο, Μικρό Πάπιγγο).

Ακριβώς λόγω ουτιής της περιμετρικής τροφοδοτήσεως και των

τρτιων εισόδων που συνδυάζονται με την κοινωνικοοικονομική και αναπτυξιακή κατάσταση της περιοχής, παρατηρούνται:

Α. Διοκοπή της ενότητας του Ζαγορίσιου χώρου.

Β. Πανοξείδωση και για το συνολο σχεδόν του φασματός υπηρεσιών αλλά και αγαθών από το Γιαννενα.

Γ. αδυναμία προσελάσεως της, σε επαφή με την Ζαγορίσιο κοιλάδα, ορεινής περιοχής της Πηνέου προς Ε. και Β.Α. (Κοιλάδα Λιου, Σηολίκος, ορεινή με το νοτιό Γρεβενών, περιοχή επαρχίας Μετσόβου).

Η αναπτυξιακή πρόταση στο χωροταξικό επίπεδο πρέπει να αντρεσει το τριό σιτα στοιχείο υποβοήθητας τις κατευθύνσεις της περιφερειακής αναπτυξης (δημιουργία "τοπική, ενότητας, ικανοποίηση του ευρύτερου δυνατού φασματός εξυπηρετήσεων στην περιοχή, αξιοποίηση των τοπικών παραγωγικών πόρων, εξασφάλιση της βιωσιμότητας του φυσικού περιβάλλοντος). Πρέπει ακόμη εξυπηρετώντας την ίδια κατεύθυνση αναπτυξιακή να ενταξει χωροταξικό την περιοχή στον ευρύτερο χώρο ώστε να προωθηθούν οι παραπάνω στόχοι και να επιτυγχάνεται έτσι η αναπτυξη με πρώτο σιόδιο την συγκρότηση του πληθυσμου.

- Ευρύτερη περιοχή

Την πρώτη κατηγορία συνδέσεων και ένταξης στην ευρύτερη περιοχή εξορτά το Ζαγόρι από τη θέση και το δίκτυο της πόλης των Ιωαννίνων (εθνικοί άξονες Βορρό - Νότου, Ανατολής - Δύσης, πρόσβαση στο Ιόνιο αεροδρόμιο, εξυπηρετήσεις ανωτέρου βαθμου, δευτερογενής, απασχόληση κ.λ.π.).

Η κατάλληλη σύνδεση, του Περιφερειακού Κέντρου των Ιωαννίνων, με το τοπικό αστικό κέντρο της Κόνιτσας και σε δεύτερο λόγο με το Μέτσοβο είναι απαραίτητη. Μια τέτοια

σύνδεση θα πολλαπλασιάζε τις διαδρομές εισόδων στην κοιλάδα. Ακόμα η σύνδεση με ειδικευμένο κέντρο, όπως η Κερκίρα για τον τουρισμό, πρέπει να συνοψοφορίζεται με την πρωιμότητα των αναλογιών τοπικών παραγωγικών πόρων.

Η δεύτερη κατηγορία συνδέσεων αφορά τον χαρακτήρα της κοιλάδας (ορεινή παραδοσιακή, κτηνοτροφική και δασική περιοχή) πράγμα που την φέρνει κοντά με τις πάλαι διακεκριμένες ή σημαντικές ορεινές περιοχές του συγκροτήματος της Πίνδου στον Νομό Ιωοννίνων (Μέτσοβο, σίκτιοση στο Ερόλιτο, Πωγώνι, Λυτική περιοχή νομού Γροβνών) και τις γεωργικές συγκεντρώσεις σε εποφή (κοιλάδα Κονίτσας, Κιλιόρι).

- Εσωτερική διατάξη:

Για την ενταξη στο πλέγμα αυτό του Ζωγορτιού χώρου χρειάζεται επανακαθορισμός των εισόδων, της περιοχής σης και η συνέχιση των βοοικών διαδρομών μεσο και διομέσου του χώρου μελέτης. Η ανάγκη αυτή συνδυαζόμενη με τον στόχο της ενοποίησης - συνεχείας της κοιλάδας οδηγεί στο σχημα βοοικών διαδρομών επικαιωνίας, και την δημιουργία νέων εισόδων που προτείνονται. Η εικόνα του πλέγματος αυτού φαίνεται στο σχήμα...

Συγκεκριμένα προτείνεται η διάνοιξη εγκάρσιου άξονα (από Καλπάκι Ε27, κοιλάδα Πεδινών Ε26, Ε25 και την Ε45 από κηπους - Νέο Αμαρούσιο - Φλαμπουράρι - Μέτσοβο). Ο άξονας αυτός συνδεόμενος και με την Ε31 παρά την Αρίστη εξασφαλίζει την εσωτερική επικοινωνία της κοιλάδας. Ορίζονται ακόμα δυο είσοδοι, μία παρά το Καλπάκι (έχει διανοιχθεί, Ε27) και μία ορεινή με Μέτσοβο (χρειάζεται βελτίωση).

Προτείνεται ακόμα η σύνδεση της φυσικής ενότητας που

αποτελεί το δίκτυο Βρυσοχωριού (κατόληξη της ΕΖ5) με την κοιλάδα του Αίλου. Η σύνδεση με το Ελεύθερο οριοθετεί μια νέα εισαδο απευθείας με την κοιλάδα.

Εκόμο η συνέλιση της Ε41 μέχρι το Περιβόλι του Κοιου Γρεβενών, ώστε να επιτευχθεί μία άμεση σύνδεση με την ορεινή ενότητα τους οικότομους της (Περιβόλι, Σομορίνα) και το Γρεβενό.

3.2.7. Κριτήρια συνολικής αναπτυξιακής δυνατότητας

Η δυνατότητα των κριτηρίων στηρίζεται στην παραδοχή ότι όλοι οι οικότομοι/κοινοότητες πρέπει να αντιμετωπίζουν αντικειμενο αναπτυξιακών προποθέτων κι ότι εν τούτοις οφείλει είναι να εστιάζονται οι ανάγκες και τα συγκεκριμένα αντικειμενά κάθε τόπου ώστε να διορθωθούν οι κατηγορίες και να προσδιορισθούν οι φάσεις και οι επιλοίες του αναπτυξιακού προγραμματος.

Πορ'όλο, που αντιθετα, με ότι έγινε στο χωροτοξικό κριτήριο και με ότι θα γίνει στο κριτήριο της τουριστικής ζήτησης όπου η όλη προβληματική παρουσιαστηκε συνολικά, εδω τα κριτήρια παρουσιάζονται μεμονωμένα, πρέπει να σημειωθεί ότι τα συμπεράσματα προκύπτουν ύστερα από μία γενική θεώρησή τους. Τα συμπεράσματα οτα παρουσιάζονται στο κεφάλαιο 4 της φάσεως αυτής της μελέτης.

(α) Η δημογραφική ανάλυση της περιοχής οδήγησε στην επισημάνση του δημογραφικού σον τους οπο τα σημαντικότερα προβλήματα / αναπτυξιακούς περιορισμούς. Ο πληθυσμός οσ τέτοιος δεν μπορεί να αποτελέσει άμεσο κριτήριο έμμεσο όμως προσδιορίζει και τα είδη τουριστικής ανάπτυξης οσ σχέση με τους στόχους της μελέτης - μικρή παρέμβαση με τη συμμετοχή

και των κατοίκων αλλά και με έλξη και άλλου πληθυσμού είτε ως απασχολούμενων είτε ως παραθεριστών (δευτέρη κατοικία) σε εποχιακή βάση.

(β) Το ίδιο ισχύει και ως προς την απασχόληση η οποία περιορίζεται στον πρωτογενή τομέα με διάφορα κέντρα βόρους όμως ανάλογα με την κοινότητα στη γεωργία την κτηνοτροφία και τη δασοπονία. Απ'εδώ προκύπτει το συμπέρασμα ότι στο βολίνο που η τουριστική ανάπτυξη δεν θα πρέπει να θεωρηθεί αποξενωμένη από τους κατοίκους της περιοχής και την απασχόλησή τους θα πρέπει να αντιμετωπισθούν οι μορφές τουριστικής προσφοράς που να επιτρέπουν την συμπληρωματική εστία απασχόληση των κατοίκων της περιοχής στις τουριστικές δραστηριότητες (ενοικιαζόμενα δωμάτια, μικρές ξενοδοχειακές μονάδες, εστιατόριο, καφενεία, κ.λ.π., εργασία χειροτεχνίας τουριστικών ειδών).

(γ) Και το δύο στοιχεία πληθυσμός και απασχόληση εισορροπούνται έμμεσα στο πρώτο κριτήριο στήλη 1 του πίνακα 2 όπου για κάθε κοινότητα (α) η κύρια πηγή εισοδήματος του πρωτογενή τομέα κατά τακτική σειρά (α: κτηνοτροφία, β: γεωργία, γ: δασοπονία και δ: τουριστικές δραστηριότητες, όπου υπάρχουν) και (β) το κατά κεφαλή εισόδημα του 1976 κατά εισοδηματικές τάξεις. Τα σύμβολα αντιστοιχούν στις εξής εισοδηματικές τάξεις:

A: ως 18000 δραχ.

B: 18001 - 24000 δραχ.

Γ: 24001 - 36000 δραχ.

Δ: 36001 και άνω

Τα σύμβολα A, B, Γ, Δ, δηλώνουν είτε φάσεις αναπτυξιακές, είτε ένταση παρεμβάσεως και όπως εύκολα μπορεί να παρατηρηθεί είναι αντίστροφο ως προς το μέγεθος του κατά κεφαλή εισοδήματος των κατοίκων. Αυτό αντανακλά την άποψη ότι

δεδειγμένου ότι ο τουρισμός συμβάλει λίγο και σε ελάχιστες κοινότητες / στην τελική διαμόρφωση του εισοδήματος κατόρθη θα πρέπει να αποτυχθούν εφόσον οι φυσικοί και οι εργαζομενικοί περσι το επιτρέπουν κατά προτεραιότητα τουριστική, σκείνες οι κοινότητες που δεν παρουσιάζουν αναπτυξιακές δραστηριότητες / δυνατότητες σε άλλες τομείς της οικονομίας.

(α) (ε) Την εποιημένη ομάδα κριτηρίων αποτελούν το περιβάλλον και το δημηνα περιβάλλον. Παρόλο που κάθε αξιολογηση που αφορά σταθετική διαστάσεων αντιμετωπίζει ανάδαν αναμεταλλο προδλημένο αντικειμενικότητας τα δυο αυτα στοιχεία διατυπω- έσαν σαν κριτήριο. Για την κατοτοξη των αποτεμενιολογητιων σημειώνεται το κριτήριο αυτό η ομάδα μελέτης γυνοσ και την τετατη αντιμετρη ελαβε πόσες και την μη αναμεταλλο του β. Χοροση (πρβλ. Μελετη "Ζαγοροχωριο σελ. 45 κ.ον.) και οσο αναμεταλλο στο "Ζαγορι" του Γ.Α. Σαρολι.

και για το δυο κριτήριο χρησιμοποιήθηκε μια ποιοτική κλίμακα αξιολογήσεως της κατηγορίας "πολυ καλο" "συμβολικό" που εκφροζεται αντίστοιχα με το σύμβολο ΧΧΧ, ΧΧ και Χ.

(ζ) Οι υπάρχουσες τουριστικές δραστηριότητες κάθε ειδους και η "φρη της περιοχής αποτελούν ένα ακόμη κριτήριο. Το σύμβολο ΧΧ και Χ εκφροζουν ποσοτικά κλιμάκωση και των δυο στοιχειών του κριτηρίου ταυτόχρονα.

(η) Η προσπελασιμότητα τελος αποτέλεσε ένα ακόμη κριτήριο. Χρησιμοποιήθηκαν τα εξής συμβολα για την αξιολογηση του υπάρχοντος οδικού δικτύου.

1.- Εθνική οδός (Γιόννενα - Κόνιτσα)

2.- Ασφαλτος (επαρχιακή οδός)

3.- Αμμοχαλικόστρωτος οδός

4.- " " οδός σε κακή κατάσταση, δροτική

3.2 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΖΑΓΟΡΟΧΩΡΙΑ

Βασικό είναι δυνατό ο διαχωρισμός της τουριστικής ζήτησης με βάση τις αιτίες που την δημιουργούν σε αρχική ή προϋπάρχουσα και σε δυναμική τουριστική ζήτηση.

Αρχική τουριστική ζήτηση θεωρείται εκείνη η οποία υπάρχει για το χώρο ανεξαρτήτως από μια συγκεκριμένη κρατική ή ιδιωτική παρέμβαση και η οποία θα υπάρχει και χωρίς αυτή (όταν όλοι οι άλλοι όροι παραμένουν οι ίδιοι).

Εάν αρχική ζήτηση θεωρούμε αυτή που δημιουργείται από τους κατοίκους των μεγάλων αστικών κέντρων της χώρας, και καταγονται από την παραχή.

Αυτή η μεγάλη τουριστική ζήτηση χρησιμοποιεί τους σκελετούς των Ζαγοροχωριών σαν δεύτερη κατοικία (κατοικία παραθερισμού) και αποτελεί βασικό παράγοντα αναζωογόνησης (έστω και επαχθής) του τοπικού ανθρωπίνου στοιχείου καθώς και ουσιαστικό φορέα για την ανάπτυξη και πραγματοποίηση της δυναμικής τουριστικής ζήτησης του εσωτερικού κυρίως τουρισμού, διότι ως γνωστό οι Ηπειρώτες έχουν αχρημάσει πολλούς και δυναμικούς εκπολιτιστικούς φορείς στα μεγάλα αστικά κέντρα όπου διαμένουν.

Δυναμική τουριστική ζήτηση μπορεί να θεωρηθεί η οποιαδήποτε αύξηση της αρχικής σαν αποτέλεσμα συγκεκριμένης τουριστικής πολιτικής, κρατικής ή ιδιωτικής.

Η δυναμική ζήτηση αποτελεί στοιχείο μελέτης τόσο για τον εσωτερικό όσο και για τον εξωτερικό τουρισμό. Στα πλαίσια του εξωτερικού τουρισμού θεωρούμε ότι τα υπάρχοντα στοιχεία αρχικής προσφοράς, (υποδομή - ανωδομή - δομή απασχόλησης - μέγεθος χωριών) καθώς και οι επιθυμητοί στόχοι (αύξηση και ανακατανομή εισοδήματος - συγκράτησις του πληθυσμού -

επονεξιοποίηση αγελαζουσών γεωργικών γαϊών) θα πρέπει να αποκλείσουν βασικά το μοζικό τουρισμό τύπου CHARTERS, σοβαρότατο εμπόδιο επιπλέον εναντίον σ'ένο τέτοιο είδος, τουρισμού, αποτελούν και οι πρόυποθέσεις κεντρικής υποδομής και διανομής, στο χώρο Ιωαννίνων - Ζαγοροχωρίων όπως :

(1) Μέγεθος και θέση αεροδρομίου Ιωαννίνων.

(2) Έλεγχη αεροδρομιακού σταθμού.

(3) Υγκαιότητα στις ανέσεις στο χώρο Ιωαννίνων.

Με το σπο αίτε, έχουμε τη γνώμη ότι το ανωτέρω στοιχείο λειτουργιών στην αποψη ενάντιο στην επιταχυνόμενη δημιουργία μοζικού τουριστικής ζήτησης, η οποία προοκρουστικός αν ανέλαστική ή σχετικό ανέλαστική προσφορά τουτικών ε'σθων και υπηρεσιών, θα πηφεται επιδρσσει και αντιπηδρσσει κατο το πλε'ιστον οωητικές σε σχέση με τους ορατικούς σε χώρο της περιφερειακής ανάπτυξης, γενικό και ειδικότερο της τουριστικής ανάπτυξης των Ζαγοροχωρίων.

Στο πλαίσιο της δημιουργίας εξωτερικού τουρισμού έχουμε την όσημη ότι ο υπό ανάπτυξη χώρος με καταλληλο χειρισμό του SLOGAN πώλησης καθώς και μια πρόσθετη προσοχή σε σχέση με το μέγεθος, την ποιότητα και την καταλληλότητα έργων υποδομής και ανωδομής είναι δυνατόν να αποτελέσει στοιχο ολιγοήμερης μετακίνησης ξένων τουριστών από την ευρύτερη περιοχή και έτσι να συμβαλλει σ'ένο είδος εκτανωσης ή αποσυμφόρησης της τουριστικής συγκέντρωσης στις περιόδους αιχμής, αφενός και αφετέρου στην επιπλέον μεταφορά εισοδηματος και κυρίως συναλλόγατος.

Η ως όνω μετακίνηση ξένων τουριστών θα μπορούσε με παράλληλη ενίσχυση της παραδοσιακής σικτεχνίας και βιοτεχνίας στα Ζαγοροχώρια να δημιουργήσει υψηλές αγορές λαικής τεχνής έτσι ποθ οι άμεσες και έμμεσες επιδρσσεις στην

ασοχολήση και στο εισόδημα να είναι δυνατόν να εξελιχθούν μέσω στους στόχους της πολιτικής περιφερειακής αναπτυξίας για τον τουρισμό γενικά και ειδικότερα για την περιοχή Ιωννίνων.

Η πολιτική δημιουργίας δυναμικής ζήτησης εσωτερικού τουρισμού θα πρέπει να στηριχθεί στην αρχική (δηλαδή όπως αναφερόμε και προηγουένως στους οργανωμένους φορείς των οργανισμών στο μεγάλο αστικό κέντρο), δίνοντας συγχρόνως την **παραγωγή δημιουργίας ζήτησης**, για επίσκεψη και ολιγοήμερη **παρουσία**:

(1) για γενικό εκπαιδευτικούς σκοπούς, με φορείς δημόσιους ή **ιδιωτικούς** οργανισμούς - Σχολεία, Ομίλους, προσωπικό μεγάλων επιχειρήσεων κ.λπ. - **υπελείας**, ΟΤΕ, ΑΕΗ κ. ά. ή και **επίσης**.

(2) **παραγωγή ζήτησης** ιδιόκτητων αναγκών προσφερόμενη από το ίδιο το φυσικό περιβάλλον του αναφερομένου χώρου όπως **αλιεία**, **περιποτα** - **πεζοπορίες**, **θυρα**, **αλιεία**, **χιονοδρομίες**.

Γενικά θεωρούμε ότι η κρατική παρέμβαση για τη δημιουργία και τόνωση της δυναμικής ζήτησης πρέπει να λειτουργήσει με βάση δύο ουδωδεις αρχές:

(1) την πραγματοποίηση μαζικής τουριστικής προπαγόνδας χωρίς **πρωτερη ΜΙΝΙΜΟΥ** - εξασφάλιση σε:

(α) υλική υποδομή (προσπέλαση, διακίνηση, επικοινωνία, προστασία περιβάλλοντος).

(β) υλική ανωδομή (ικονοποποιητικό προσφερόμενο δυναμικό σε βοηθητικά καταλύματα, ξενώνες, ξενοδοχεία, CAMPINGS, εστιατόρια).

(γ) νομοθετική υποδομή όσον αφορά (πολιτική επιδοτήσεις αγροτικής και κτηνοτροφικής παραγωγής, προστασία του περιβάλλοντος, όριο χρήσης, για αλιεία, θυρα, δημιουργία και

ενίσχυση αντίστοιχων κρατικών υπηρεσιών: δοσολογίας, πυροσβεστικής υπηρεσίας κ.λ.π.

Γνωρίζουμε βέβαιο ότι για περιφέρειες, ονομαστικής και ελεύθερης προσφοράς, δεν είναι δυνατόν να υπάρξει συγκεκριμένη χρονική διαχωριστική γραμμή μεταξύ τέλους εργασιών και άμεσης τουριστικής διαφήμισης, εντούτοις, είναι δυνατό να βρεθεί πάντα ένα σημείο οπτικής μετάβασης από την προσφερόμενη λίστα πόσιμων (προσφορά) και την - κατόπιν - τουριστική προπαγάνδα (ροζέτικης διαφήμισης) - ζητούμενης, έτσι που να αποφευχθεί η αμετάκλητη και επιβλαβής του χωρικού με τις αναποφασίσιμες συνέπειες επιδράσεις σε σχέση με τους προσνοσηρευμένους στόχους της προγραφήσιμης περιφερειακής ανάπτυξης για την ετήσια και ιδιαιτέρως για την τουριστική ανάπτυξη στην Πύλη της Παναγίας - Ζαγοράζωτο.

5.3 Συνθήκες (ισορροποϊ)

331 Το μέτρο και οι προτάσεις τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής μελέτης πρέπει να συμβιβάζονται με τους στόχους της συνολικής πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης, της πολιτικής της περιφερειακής ανάπτυξης της Ηπείρου και της πολιτικής τουριστικής ανάπτυξης.

Συνολικά αναφέρονται εδώ οι στόχοι και το μέτρο πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης για να τονισθεί η αναγκαιότητα συμβιβαστικότητας των προτάσεων της μελέτης με τα μέτρα αυτά.

3311 Πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης

3311.1 Έσοδα και πολλαπλές επιδιώξεις (στόχοι).

- α) Ανάπτυξη των περιφερειακών κέντρων.
- β) Απαιτούμενο δίκτυο οδικών, ημιοδικών και αεροτικών οδικών, εξοπλισμένων με την απαιτούμενη υποδομή.
- γ) Βελτίωση της πληθυσμιακής σύνθεσης περιοχών.
- δ) Βελτίωση του επιπέδου εισοδήματος και ευημερίας των καθυστερημένων περιφερειών.
- ε) Αυξημένη φροντίδα για τις προβληματικές περιοχές

3311.2. Μέτρα Πολιτικής

3311.2.1. Τουριστικό κίνητρο

- α) Χορήγηση κινήτρων και δανείων μόνο για επενδύσεις στις νέες περιοχές τουριστικής ανάπτυξης.
- β) Διαφοροποίηση ύψους κινήτρων και όρων χορηγίας δανείων, αναλογα με τη σημασία του τουρισμού για την ανάπτυξη της κάθε περιοχής και τις υφιστάμενες προϋποθέσεις.
- γ) Ενίσχυση συλλογικών μορφών επιχειρηματικής δραστηριότητας των κατοίκων στις περιοχές, με ειδικά

κίνητρο.

δ) Απαιτούργια βασική και ειδικής υποδομής στις νέες περιοχές αναπτυξιακές.

ε) Αιγρή αναπτυξιακών και αναπτυξιακών μέτρων για την ενεργειακή παροχή τουριστική, αναπτυξιακή των κορεσμένων περιοχών.

3311.2.2. Αιγρή αναπτυξιακή και υποδομή

α) Προώθηση των αναπτυξιακών έργων.

β) Στήριξη και βελτίωση της υποδομής των τουριστικών αναπτυξιακών κέντρων.

γ) Στήριξη και βελτίωση των αναπτυξιακών στο αγροτικό κέντρο.

3311.2.3. Βασική, διοικητική και οργανωτική μέτρα

α) Ενίσχυση των τουριστικών επιχειρήσεων για παροχή βοήθειας προς την ιδιωτική πρωτοβουλία.

3311.2.4. Ε.Ο.Κ.

α) Καταρτίωση μεσοχρονίων καθολικών προγραμματισμένων αναπτυξιακών 9 περιφερειών, σύμφωνα με τις οδηγίες της Επιτροπής Ανάπτυξης της Ε.Ο.Κ.

3312. Πολιτική ανάπτυξης αναπτυξιακών και αγροτικών περιοχών

3312.1. Βασικές επιδιώξεις

α) Αποφυγή της παραπέρα πληθυσμιακής αποψίλωσης των εθνικά κρισιμικών περιοχών.

β) Σταδιακή μετάβαση σε πληθυσμιακά επίπεδα που εξασφαλίζουν ομαλή ανάπτυξη, για όλες τις υπόλοιπες περιοχές.

3312.2. Μέτρα πολιτικής

3312.2.1. Έργα

α) Επαναστασιοποίηση των αναπτυξιακών γεωργικών γατών.

β) Δημιουργία έργων γενικής υποδομής στους ορεινούς βουκοτόπους.

γ) Προώθηση της δημιουργίας ολοκληρωμένων δασοβιομηχανικών προγραμμάτων.

δ) Δημιουργία ολιγευτικών κατοφυγίων, ιχθυοστροφείων, μονάδων ιχθυοκαλλιέργειας και οστρακοκαλλιέργειας και ενίσχυση των ολιγευτικών συνεταιρισμών.

ε) Ίδρυση γεωργικών βιομηχανιών.

στ) Δημιουργία κέντρων χιμωτεχνίας και σικοτεχνίας.

ζ) Δημιουργία ενδοκαζομενων δημοτίων και θερινών κατοικησιακών στις ορεινές και νησιωτικές περιοχές.

η) Βελτίωση και συμπλήρωση της βιοτικής, τεχνικής και κοινωνικής υποδομής.

3312. γ. γ. 1. 2. 1. 1. 1. 1. και οργανωτικό μέτρο

α) Οργάνωση και συντονισμός φορέων που έχουν σχετικές αρμοδιότητες.

β) Συμπλήρωση των ελλείψεων σε υποδομή.

γ) Κατάρτιση προγραμμάτων ανάπτυξης.

(Ιτηγί των παρεόνων, το ΠΟΚΑ 1978-82).

3313 Πολιτική περιφερειακής ανάπτυξεως για τον τουρισμό

α) Επιβράδυνση της ανάπτυξεως σε περιοχές ή τόπους που παρουσιάζουν ενδείξεις συμφωρησικ και κορφομοίου.

β) Αυξηση της συμβολής του τουρισμοιο, τόσο στην ανάπτυξη των λιγότερο προνομιούχων περιοχων, όσο και στην περιφερειακή ανάπτυξη γενικώτερα.

γ) Αύξηση του ποσοστού των βοηθητικών κατολυμάτων σε σχέση με το κύριο κατολύματο.

δ) Κατάλληλη χωροκατονομή των κατολυμάτων με βάση τον χωροταξικό σχεδισμο, ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι δυσμενείς επιπτώσεις από την τουριστική ανάπτυξη, στο περιβάλλον.

3314. Πολιτική ανάπτυξης περιφέρειας Ηπείρου

3314.1. Βασικοί στόχοι (γενικό).

α) Η μεγαλύτερη δυνατή εκμετάλληση των διαθέσιμων πόρων και του δυναμικού όλων των τομέων της οικονομίας με σκοπό την βελτίωση του επιπέδου ζωής των κατοίκων και την μείωση των ανισοτήτων.

β) Η διατήρηση ενός ελαχίστου σε πληθυσμό, τόσο σε περιοχές με αξιολογικά πόρους, όσο και στις προβλησιατικές περιοχές.

γ) Η βελτίωση της τεχνικής και κοινωνικής υποδομής των αστικών κέντρων και η δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης στα κέντρα αυτά για τον πληθυσμό που αναμένεται να εγκαταλείψει τον πρωτογενή τομέα.

3314.2. Ειδικόι στόχοι (τουρισμός)

α) Η επιβράδυνση της ανάπτυξης της βόρειας Κέρκυρας και η βελτίωση του περιβάλλοντος της με το κατάλληλο μέτρο και έργα.

β) Η ανάπτυξη του τουρισμού στις ακτές της Ηπείρου, την Λευκάδα και την Νότια Κέρκυρα.

γ) Η ανάπτυξη του τουρισμού στο τημέριο της ενδοχώρας, όπου οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι και οι παραδοσιακοί οικισμοί αποτελούν πολύ ελξείς (ζαγοροχωρία).

3314.3. Μέτρα πολιτικής (τουρισμός)

α) Στις λιγότερο προνομιακές περιοχές της περιφέρειας θα δοθούν τα ευνοικώτερα κίνητρα και οι παραδοσιακοί οικισμοί θα προτιμηθούν, με ειδικά κίνητρα για διατήρηση και τουριστική αξιοποίηση.

(Πηγή των παραπάνω, το ΠΠΑ 1981-85).

3.3.2. Τα μέτρα και οι στόχοι αναπτυξιακής τουριστικής

πολιτικές εκτός από την αναγκαιότητα συμβιβαστότητας της με το πλεγμα στόχων και μέτρων που αναπτύχθηκαν ποσοπώνω και που τελικά οδηγούν στον ενταξιο και στην ένταξη του συγκεκριμένου προγραμματος στο πλαίσιο των αναπτυξιακών θεσμών και λειτουργικών (δράσεων) της χώρας πρέπει να ικανοποιούν και τα παρακάτω κριτήρια συνθήκες για καθαρό μεθοδικούς λόγους. Η αναγκαιότητα περιοριοτισμού του χώρου κατοχύρωσης των κτινότητων κατά κατηγορία προκύπτει και από τις εξής σκεψεις:

Ο περιοριοτισμός του χώρου εφαρμόζεται ως μια πρώτη βραχύχρονη φάση (-5 χρόνια) επιτρέπει την ελαχιστοποίηση σφαλμάτων, για όλη την υπό αναπτυξιακή περιοχή προσερχομένων από :

I. I. Σχεδιασμός - οργάνωση - Εκτέλεση

I. II. Αρρώσεις - Αιθροσμοί - Αντισηθροσμοί

δηλαδή

Ο περιοριοτισμός του χώρου-περιοριοτισμός του έργου, επιτρέπει καθε στιγμή:

I. Το Σφάλματα στην παραγωγή-συντήρηση-λειτουργία έργων υποδομής και ανωδομής.

- να εντοπιζονται ευκολότερο και γρηγορότερα
- να διορθώνονται για τον επιλεγμένο χώρο
- να βελτιώνονται για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή του γενικότερου προγραμματος της περιοχής.

II. Οι ελλείψεις - χρονικές, οργανωτικές, υλικές-στις σχέσεις (Σχεδιασμοί-Οργάνωση-εκτέλεση-παραγωγή-συντήρηση-λειτουργία) υποδομής, ανωδομής.

- Έγκαιρη πρόβλεψη) για τον επιλεγμένο χώρο και για
- Έγκαιρη συμπλήρωση) το γενικότερο προγραμμα

III. Μελλοντικές οργητικές παρεπιθροσσεις για όλες τις ανωτέρω σχέσεις.

- Μελέτη)
- Έλεγχος) Τοπικό και για το
- Περιορισμό) γενικότερο πρόγραμμα
- Ελαχιστοποίηση)

IV. Μελλοντικές, θετικές ποσειδρσσει,

- Μελέτη)
- Έλεγχος) Τοπικό και για το
- Στοθεροποίηση) γενικότερο πρόγραμμα
- Μεγιστοποίηση)

V. Επειδή βασικά τα έργα υποδομικ και ανάπτυκ (παραγωγή - συντήρηση) για το γενικότερο πρόγραμμα είναι στο μεγαλύτερο ποσοστό τους από την άποψη των αναγκών ετορειν ιδία, ο περιορισμός του χώρου-έργου, επιτρέπει το μεγάλ και σφηνέιο.

- έλεγχος
- καθορισμό
- χρήση η μη χρήση
- των ομοιογενών ετορειν
- σε σχέση με παραγωγή
- αποσχόληση
- εισοδήμα

ούμφηνα με τους κυβερνητικούς στόχους.

VI. Τέλος ο περιορισμός του χώρου-έργου την πρώτη φάση επιτρέπει μετά από παρατήρηση - μελέτη στο συγκεκριμένο χώρο.

- Εναλλακτικές λύσεις
- Πιθανό περιοριστικά μέτρα
- Νομοθετική κάλυψη - προστασία - Περιορισμό

για περιοχές δραστηριοτήτων μη προβλεπόμενες μέχρι σήμερα (π.χ. περιβάλλον).

Από τις παραπάνω συνθήκες και σε συνδυασμό με όσα

αναφέρονται στο γήπεδο 24 της μελέτης. (Η επιλογή εναλλαγών δράσεων) προκύπτουν και ορισμένα συγκεκριμένα κριτήρια - συνθήκες για την επιβολή του χώρου εγκατάστασης του προγράμματος.

I. Να εκπληρωθούν στο μέγιστο δυνατό οι προϋποθέσεις αξιοποίησης των φυσικών τουριστικών πόρων.

- φυσικό περιβάλλον
- Ποροδοσοτικοί οικισμοί
- βιολογία
- Πολιτιστικό στοιχείο

II. Στη σχέση - σύγκριση "υποδομή - συντήρηση" για την προϋπάρχουσα υποδομή - ανώδομη το κέντρο βάρους των έργων να τεντρεί προς τη συντήρηση χωρίς να γίνεται της υποδομής.

III. Ο καθορισμένος χώρος προορίζεται να είναι σε ισόπεδο θέση ώστε να προσφέρει περιμετρική φυγόκεντρη δυνατότητα κινητικότητας μονοήμερου εκδρομής, κατάσταση βεβαίως η οποία με τη σειρά της καθορίζει το μέγεθος και τη μορφή των έργων ανώδομης στην περιμετρική ζώνη κινητικότητας.

IV. Ο καθορισμένος χώρος με βάση τις προϋποθέσεις I, II, III, να προσφέρει δυνατή παραμονή MINIMUM - 5 ημερες

4. Η κατατάξη κοινοτήτων / οικισμών σε κατηγορίες.

4.1 Σύμφωνα με όσα αναφέρονται σε προηγούμενο κεφάλαιο της μελέτης προκύπτει ο πίνακας 2 στον οποίο αξιολογούνται οι κοινότητες / οικισμοί της περιοχής μελέτης με το κριτήριο (γ-η) όπως αυτά αναπτύχθηκαν στο προηγούμενο.

Πιν. 2 Κατάταξη Κοινοτήτων κατά ενότητες και κατά ομάδες

ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ

	Κριτήρια Κοινοτήτων	Κοινωνικο-οικονομικά (α,β,γ)	Φυσικό περιβάλ.	Δομημένο	Προοριζ. Τουριστ. δραστηρ.	Προσπελ. η φημη ε
	Κοινοτήτες	(α,β,γ)	5	ε ε1	δραστηρ.	η
Iα	Λικόρυφο	γκ (Γ)	ΧΧ	ΧΧΧ .	-	3
	Μανωσση	κγ (Γ)	ΧΧ	ΧΧ .	-	3
	Καλουτά	κγ (Α)	ΧΧ	ΧΧ .	-	3
	Αιπιόταμο	γδκ (Γ)	Χ	Χ	-	3,4
	Ανθροκίτης	κγδ (Γ)	Χ	Χ	-	2
	Κοβαλλάρι	κγδ (Β)	Χ	Χ	-	3,4
	Κορυές	γκ (Γ)	Χ	Χ	-	3,4
Iβ	Ελοτοχώρι	κδγ (Β)	ΧΧ	Χ	-	3,4
	Μακρίνο	δκγ (Α)	Χ	Χ	-	3,4
	Καστανίνας	δγκ (Γ)	Χ	Χ	-	3,4
	Ν. Αμορούσιο	κδγ (Β)	Χ	Χ	-	3,4
	Λεπτοκαρυά	κδγ (Β)	Χ	ΧΧΧ	-	2,3
	Φραγκοδες	γκδ (Β)	ΧΧ	ΧΧ .	-	2,3
	Μεγάδες	δκγ (Γ)	ΧΧ	ΧΧ .	-	2,3
	Κήποι	δκγ (Α)	ΧΧ	ΧΧ .	-	2
Iγ	Τρίστονο	κγ (Α)	ΧΧ	Χ	-	3
	Γρεβενίτη	δκσιγ (Β)	ΧΧ	Χ	Χ	3,4
	Φραμπουράρι	δκγτ(Α)	ΧΧ	Χ	Χ	3,4,3
	Δίλακκος	κδγ (Α)	Χ	Χ	-	3,4,4
	Βαβούρα	δκ(γ)(Β)	Χ	Χ	-	3,4

ΓΓο Ασηρογγελοι κγ (Α)	Χ	Χ	-	2
Ελαστη κγδ (Β)	ΧΧ	Χλ	-	2,3

1) Ε1 = Ποροδοσοτεκοι οικιομοι ΦΕΚ 594/76

2) τ = Τουρισμοσ και οι = οικοτεχνια ουμβολλουσ σηηοντικο
οιο ειοοδημιο τις κοινότητοσ

	(α.β.γ)	S	ε	εΙ	ξ	η
IIβ	Λίλοφο	κγ (B)	XX	XXX .	-	2,3
	Κουκούλι	κγ (A)	XX	XX .	-	2
	Καπέσοβο	κγ (A)	XXX	XXX .	-	2
	Βραδέτο	γκ (Γ)	XXX	XXX .	-	2,3
	Τοπέλοβο	κδγ (A)	XX	XX .	XY	2
	Σκαμνέλι	δκγ (B)	X	XX .	X	2,3
IIIγ	Ηλιοχώρι	δκγ (B)	X	X	-	3
	Βρυσοχώρι	δγκ (Γ)	X	X	-	3
	Αϊΐοτα	δκγτ (B)	X	X	Y	3
IIIα	Μονοδένδρι	τκγ (Γ)	XXX	XXX .	XX	2
	Βίτοα	κγ (A)	XX	XXX .	XY	2
IIIβ	Ανω Πεδινά	κγ (Γ)	X	XX .	-	2
	Ελαφότοπος	κγ (Γ)	XX	XXX .	-	2
	Κάτω Πεδινά	κγ (Δ)	X	XXX .	-	2,3
IV	Μεσοβούνι	κγ (Γ)	X	X	-	2
	Αγ. Μηνάς	κγ (Γ)	X	X	-	2,3
	Αρίστη	κγ (Δ)	XX	XX .	XX	2
	Βίκος	κγ (Δ)	XXX	XX .	X	2,3
	Πάπιγκο	κ (B)	XXX	XXX	XX	2,3
	Μ. Πάπιγκο	κγ (Δ)	XXX	XXX .	XX	2,3

Από τον πίνακα 2 και σε συνδυασμό με τις συνθήκες 331 και 332 προκύπτει η κατανομή των κοινοτήτων στις κατηγορίες Α, Β, Γ, Δ, που δηλώνουν προτεραιότητα τουριστικής ανάπτυξης.

Η προτεραιότητα αυτή μπορεί να γίνει κατονομητή είτε σαν χρονική προτεραιότητα φάσεων είτε σαν εντοση επενδύσεων. Στην περίπτωση των χρονικών φάσεων ο χρονικός οριζώντας κάθε φάσης είναι η πεντάετία ενώ στην περίπτωση της εντοσιας επενδύσεων τα πρώτα 30 απαιτούμενα χρηματικά ποσά να κληθεί ο κάθε δήμος σε μια φάση ανάλογα προς το προγραμματιζόμενο έργο και ανάλογα προς την κατηγορία της κοινότητας.

4.2 Στο σημείο αυτό της μελέτης πρέπει να διευκρινισθεί ο τρόπος με τον οποίο κατανοείται από την ομάδα μελέτης η και ταξινόμηση των κοινοτήτων σε σχέση με τις αναφορές τουριστικής ανάπτυξης και αειπηχικής των άλλων τομέων της οικονομίας ιδιαίτερα της γεωργικής, κτηνοτροφικής και δασικής παραγωγής.

Αποτελεί άποψη της ομάδας μελέτης ότι η τουριστική ανάπτυξη πρέπει να συμβιβάζεται και όχι να συγκρούεται με την ανάπτυξη των άλλων τομέων της οικονομίας.

Έτσι η διατύπωση μιας κατηγοριοποίησης των κοινοτήτων της περιοχής μελέτης πρέπει να γίνει κατονομητή σαν η διατύπωση ενός τομεακού προγραμματισμού ανάπτυξης το οποίο μπορεί να παίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο παραμένει όμως ατελής όσο δεν συμπληρώνεται με τα τομεακά προγράμματα των άλλων τομέων της οικονομίας. Στην προκειμένη περίπτωση πρόκειται για τα προγράμματα γεωργικής, κτηνοτροφικής και δασικής ανάπτυξης που εκτιμώνται από το Υπ. Γεωργίας (προβλημοτικές περιοχές) το ΚΕΠΕ ΠΠΑ, το Υπουργείο Συντονισμού (ΥΠΑΗ).

Οι Κοινότητες έτσι που εμφανίζονται στην Δ' κατηγορία κρίνεται ότι είτε μειονεκτούν συγκριτικά προς τις άλλες

κοινοτήτες ως προς την Τουριστική ανάπτυξη σύμφωνα με το κριτήριο του κεφ.3 είτε ότι πλεονεκτούν ως προς την ανάπτυξη άλλων κλάδων του πρωτογενή τομέα είτε ότι μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο σύνθετης ανάπτυξης.

Αποτελεί αντικείμενο έξω από τα πλαίσια της μελέτης αυτής η διατύπωση προγραμμάτων γεωργικής, κτηνοτροφικής και δασικής ανάπτυξης εκείνο που πρέπει πάντως να σημειωθεί είναι :

(α) ότι η τουριστική ανάπτυξη όπως προαγγέλεται στη μελέτη αυτή φιλοδοξεί να συμβιβάζεται με τα ειδικά προγραμματο αναπτυξιακά του πρωτογενή τομέα στο βαθμό που αυτά ακολουθούν τη δική της λογική της ομοιογενούς ανάπτυξης της περιφέρειας με κέντρα βάρους κατά κλάδους ανάλογα με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα κάθε τόπου.

(β) ότι το πρόγραμμα τουριστικής ανάπτυξης θα πρέπει να επανεξετάζεται συνεχώς με κριτήρια τα άμεσα αποτελέσματα του και τις συνέπειες των άλλων ειδικών αναπτυξιακών προγραμμάτων και να αναθεωρούνται οι προτάσεις του όπου και όταν αυτό είναι αναγκαίο.

4.3. Στον Πίνακα 3 παρουσιάζεται η κατανομή των κοινοτήτων. Φαίνεται ότι εκτός από τις ενότητες Ια και ΙΙα και ΙΙγ ακολουθείται σε κάθε ενότητα μια κανονική και συνεχής ανάπτυξη. Σε κάθε φάση αναπτύσσεται μία ή και περισσότερες κοινότητες της ενότητας και ελπίζεται ότι η ανάπτυξη της ασκήθη είτε καταλυτική λειτουργία στην ανάπτυξη των υπολοίπων κοινοτήτων της ενότητας είτε θα συμβάλει στην περιορισμένη εξειδίκευση και συνεπώς στην ανάπτυξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των κοινοτήτων στο πλαίσιο της ενότητας πάντα.

Πίναξ 3 Προτεραιότητα Τουριστικής Ανάπτυξης

Φάσης προτερ.

κοινωνικ.	Α	Β	Γ	Δ
Iα	-	-	Λιχορυφο Μανασση καλουτα	Λιποτορνο Ανθροκίτιγ Κοβολλορι Κορυφ
Iβ	Κηπευτ	Φραγκοδες λεπτοκορυα	Μεγαδες	Ελασι γιουτι Βιακρυνο Κοσιτε γινοσ Π. Κεφουσοσ
Iγ	Φλομπουσαρι	Γρεβενιτι	-	Τρισιενο Λιλοκορε Βωβουσο
IIα	-	-	-	Ασπραγγελοι Ελότη
IIβ	Κουκούλι Καπέροβο Τοσπέλοβο	Λιλοφο Σκαμνέλι	Βροδετο	-
IIγ	Λοιστα	-	-	Ηλιτοχωρι Βρυσοχωρι

IIIα	Βίτσο	Μονοδένδρι	-	-
IIIβ	-	Ανω Πεδινά	Ελαφότοπος	Κάτω Πεδινά

IV	Αρτισίη Βίτκος Ή. Πάπιγκο	Πάπιγκο	-	Μεσοβούνι Αγ. Μηνάς

	10	8	6	18

Πίνακας 4

Προτεραιότητες γεωργικής ανάπτυξης

Κοιν.	Α	Β	Γ	Δ
Ια	Λιπότομος Κορυές Λικορυφή	Μονοσσή Κολουτά Αν. Ξρακίτης Καβαλλάρι	-	-
Ιβ	Φραγκοδάση	Καπτανίνος	Έλιτοχώρι Μοκρίνο Κ. Αμορούσιο Λεπτοκόρμη Μεγαδούρι	Κήποι
Ιγ	-	Γρίστονο	Αίλοκκος Γρεβενίτι Βιβουσα	Φλόμπουρο
ΙΙα	-	Ασπράγγελοι Έλοτη	-	-
ΙΙβ	Βροδέτο	-	Αίλοφο Κουκούλι Κοπέσοβο	Τσεπέλοβο Σκαμνέλι
ΙΙγ	-	Βρυσοχώρι	Ηλιτοχώρι	Λοιτοτο
ΙΙΙα	-	Βίτσα	Μονοδένδρι	-

ΙΙΙΒ

Ανω Πεδινό

-

-

Ελαφότοπος

Κάτω Πεδινό

IV

Μεσοβουνι

(Πάπιγκο)

Αγ. Μηνάς

Αρτοποιη

Βίκος

Μ. Πόπιγκο

Πίνακας 5

Προτεραιότητες κτηνοτροφικής ανάπτυξης

	Α	Β	Γ	Δ
Iα	Ανθρακίτης Καβαλλάρι Μανασσι Καλουτιό	Λικορυφά Κορυφές	Λιπόταμο	
Iβ	Ελατοχώρι Ν. Αμορυσίου Λεπτοκόρμα	Δησι Μεγάδες Φραγκορές Βακίτζι	Λαοτόνινοι	
Iγ	Τρίσιτνο Λιλακκό	Γρεβενίτι Φλαμπουράσι Βαβουσα		
IIα	Ασπράγγελοι Ελάτη			
IIβ	Λιλόφο Κουκούλι Καπέσσαβο Τσεπελαβο	Βροδέτο	Σκαμνέλι	
IIγ		Ηλιοχώρι Λάισα	Βρυσαχώρι	
IIIα	Μονοδένδρι Βίτσα			

IIIβ Άνω Πεδίο

Ελαφοτόπος

Κατώ Πεδίο

IV Μεσοβουνι

Αγ. Μηνος

Άρτιστη

ΒΔ "

Ποιγγκό

ΒΔ. Ποιγγκό

Πίνακας 6

Προτεραιότητες Δασικής Αναπτυξέως

	Α	Β	Γ	Δ
Ια		Λιποταμο	Ανθρακίτης Κορσάλαρι	(Λικόρυφο) (Μονασσι) (Κολοπιά) (Κορυές)
Ιβ	Μακρινό Καστανιάνος Μεγάδες Κηποι	Ελιόταμοι Ν. Αμφοροστο Λιπτοκορυμ	Φραγκοάρι	
Ιγ	Γρεβενίτι Φλαμπουράρι Βωβούσα	Αιλακκος		(Τρίστενο)
ΙΙα			Ελάτι	(Ασπρόγγελοι)
ΙΙβ	Σκαμνέλι	Τοσπελοβο		(Λιλοφο) (Κουκουλι) (Καπέσοβο) (Βραδέτο)
ΙΙγ	Ηλιόχωρι Βρυσοχώρι Λάιστα			

1110

(Μονοδένδρι)

(Βίτου)

111β

(Άνω Πεδινά)

(Ελοφότοπος)

(Κατω Πεδινά)

14

(Μεσοβούνι)

(Άγ. Μηνάς)

(Αρίστη)

(Βίκος)

(Πάπιγκο)

(Μ. Πάπιγκο)

Πίνακας 2

Εκτίμηση συνολικών αναπτυξιακών δυνατοτήτων

	4	5	6	7	8	9
<hr/>						
Iα Λιχορυφό	1	2	3	3	11	
Μανασση	2	1	4	3	11	
Καλούτα	2	1	3	3	11	
Λιποταμιός	1	3	3	4	10	$\bar{x} = 10,71$
Ανθρακίτης	2	1	3	4	10	
Καβαλλάρι	2	1	3	4	10	
Καρυές	1	2	3	4	10	11
<hr/>						
Iβ Ελατοχώρι	3	1	2	4	11	
Μακρίνα	3	2	2	4	10	
Καστανίνος	2	3	1	4	10	
N. Αμαρούσιο	3	1	2	4	10	
Λεπτοκαρυσ	3	1	2	2	8	$\bar{x} = 9,125$
Φραγκαδες	1	2	3	2	8	
Μεγάδες	3	2	1	3	9	
Κήποι	4	2	1	1	8	15
<hr/>						
Iγ Τριστενο	2	1	5	4	12	
Γρεβενίτι	3	2	1	2	8	
Φλαμπουράρι	4	2	1	1	8	$\bar{x} = 9,6$
Λιλακκος	3	1	2	4	10	
Βωβουσα	3	2	1	4	10	48
<hr/>						
IIα Ασπράγγελοι	2	1	5	4	12	$\bar{x} = 11$
Ελατη	2	1	3	4	10	22
<hr/>						

IIF Λιλιώκο	3	1	(5)	2	10	
Κουκουλι	5	1	(5)	1	10	
Κοπεροβο	3	1	(5)	1	10	
Κροδετο	1	1	(5)	2	11	$\bar{x} = 9,85$
Γοσηελοβο	4	1	2	1	8	
Γκομινέλι	4	5	1	2	10	64

IIV Χατογιωσι	3	2	1	4	10	
Εμυοσντοι	2	5	1	4	10	$\bar{x} = 9,33$
Απιτοι	4	2	1	2	2	24

	4	5	6	7		
--	---	---	---	---	--	--

IIII Ποσινέλο		1	4	7	11	$\bar{x} = 10$
Βιτοι	2	1	5	1	9	20

IIII Πνω μεδινω	2	1	5	2	10	10,6
Ελομωτοπος	2	1	5	5	11	$\bar{x} = 11$
Κοτιω μεδινωZ	1	5	4		12	53

IV Ξεσοβιουσι	2	1	5	4	12	
Αγ. Πηνας	2	1	5	4	12	
Αριστη	2	1	5	1	9	
Βικος	2	1	5	1	9	$\bar{x} = 10,66$
Ποπιγκο	2	1	5	2	10	
Ν. Ποπιγκο(5)	1	5	1		12	64

5 9 10 11 12

	Λιποτόσιο	Λιποτόσιμα	Εορμαί
Iα	Ανθροκίτης	Μονοδάρι	
	Κοβαλλάρι	Καλούτι	

Iβ	Λεπτοκαρυο	Νεγόδες	Ελατοχώρι
	Φρουγκάδες	Μακρίνο	
	Κήποι	Καστανίνας	
		Ν. Αμαρουσιό	

Iγ	Γρεβενίτι	Λίλακκο	Μακρίνο
	Φλεμπουράρι	Βωβουσα	

IIα		Ασπραγγελοί	Μακρίνο

IIβ	Γοεπελοβο	Λίλακκο	Εραδέτο
		Κουκουλάι	
		Καπεσοβο	
		Σκομνελί	

IIγ	Λοιότο		Ηλιοχώρι
			Βουσοχώρι

IIIα	Βίτοα		Μονοδενδρί

IIIβ		Άνω Πεδίνο	Ελαφοτόπος
			Κατω Πεδίνο

IV	Αρλοτή	Πόπιγκο	Πεσοβουγι
	Βίκος		Αγ. Μηνός
			Μ. Πόπιγκο

Βιβλιογραφία

ΚΕΠΕ Πρόγραμμα αναπτυξιακής 1976-80, Τουρισμός, Έκθεση Ομάδας Εργασίας, Αθήνα 1976

ΚΕΠΕ Πρόγραμμα αναπτυξιακής 1976-80, Περιφερειακή ανάπτυξη, Έκθεση Ομάδας εργασίας, Αθήνα 1976

Μεζή Ν. Τα Ελληνικά Βουνά, ορειογραφία - οδηγός. Αθήνα 1979.

Ψαράλη Γ. Ζαγόρι, ένας απίθανος κόσμος, Αθήνα 1957

Χορτάσις Β. Ζανοραζιμίτα, Αθήνα 1979.

Μονοδένδρι

ΠΗΓΕΣ : Ε.Ο.Τ. Η. Ιωαννίνων

Ε.Ο.Τ. ΑΘΗΝΑΣ

εφημερίδα καθημερινή (Κυριακή 27 Μαρτίου 1994).

Περιοδικό εθνο.shopping ΤΕΥΧΟΣ 9 ανοιξη 1994.

Εταιρεία οτικολογίας και ανάπτυξης (Ε.Ο.Τ.).

Κέντρο ερευνών Ζαγορίου στα Ιωαννίνα.

Κ.Ε.Π.Ε. (Κ. Τσάρτας).

